

“การพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับคนพิการ”

บทที่ ๑

บทนำ

1.1 สถานการณ์และการตระหนักถึงปัญหาคนพิการของสังคมไทย

สังคมไทยในช่วง พ.ศ. 2540 นับว่าเริ่มก้าวอย่างเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 อย่างเต็มรูปแบบ จะสังเกตเห็นได้ว่า สังคมเกิดการตระหนักถึงความสำคัญของกระแสโลกาภิวัตน์ และกำหนดทิศทางแห่งความเจริญเติบโตของประเทศ ให้สอดคล้องรองรับกับกระแสโลกาภิวัตน์ของกระแสโลก รัฐบาลได้กำหนดทิศทางในการพัฒนาประเทศและปรับกระบวนการทรรพใหม่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้ประชาชน ได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมกำหนดแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการและร่วมคิดตามประเมินผล เพื่อให้การพัฒนาสังคมไทย ในอนาคตเป็นสังคมที่มีเศรษฐกิจดี สังคมไม่มีปัญหา และมีการพัฒนาที่ยั่งยืนสามารถตอบสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ในสังคมได้มากกว่าศตวรรษที่ผ่านมา

ทิศทางการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ระบุ¹ ว่า¹ การพัฒนาที่ท้าทายต่อการอยู่รอดของระบบเศรษฐกิจ และความมั่นคงของสังคมไทยในอนาคต คือ การพัฒนาคน ซึ่งหมายถึงการพัฒนาคุณภาพ และสมรรถภาพของคนไทยให้สามารถมีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ที่จะเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน สังคม และของชาติในที่สุด โดยสรุป มุ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เพราะคนเป็นปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จ ของการพัฒนาในทุกเรื่องสำหรับเป้าหมายที่จะเป็นเครื่องชี้วัดในการพัฒนาประเทศ และการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ส่วนหนึ่งมุ่งเน้นให้ผู้ด้อยโอกาส ทุกประเภทได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ และได้รับบริการขั้นพื้นฐานทางสังคม อย่างมีคุณภาพและทั่วถึง สำหรับแนวทางการพัฒนากลุ่มคนพิการที่มีความพิเศษ ได้แก่ ปรับปรุง แก้ไข กฎระเบียบ ข้อบังคับและการดำเนินงาน ให้เอื้อต่อการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ การสงเคราะห์ การฟื้นฟูสมรรถภาพและการจัดสวัสดิการสังคม ให้ครอบคลุมคนพิการทุกประเภททั้งในเมืองและชนบทพร้อมทั้งสร้างสภาพแวดล้อมด้าน อาคาร สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก แก่คนพิการ

1.2 สถิติข้อมูลคนพิการทั่วโลกและประเทศไทย

การคาดประมาณการเกี่ยวกับข้อมูล สถิติคนพิการขององค์การสหประชาชาติ ประเมินว่า ทั่วโลกมีคนพิการประเภทต่าง ๆ ในประเทศต่าง ๆ อย่างน้อยร้อยละ 10 ของ

ประชากร² สำหรับข้อมูลจากการสำรวจ ในประเทศไทย โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งดำเนินการสำรวจครั้งล่าสุด เมื่อปี พ.ศ. 2534 ปรากฏจำนวนคนพิการทั้งสิ้น 1,057,000 คน คิดเป็นร้อยละ 1.85 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ 57 ล้านคน และสถาบันวิจัยประชากรและสุขภาพไทย มูลนิธิประชากรและสุขภาพแห่งชาติ ได้ทำการสำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2534-2535 ประมาณการว่าจะมีคนพิการร้อยละ 8.1 หรือ 4.8 ล้าน สถิติข้อมูลคนพิการนั้นปรากฏว่ามีเพิ่มมากขึ้นทุกปี โดยมีข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2529 และ 2534 (ทุกๆ 5 ปี) พบว่าอัตราส่วนคนพิการ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 0.74 เป็นร้อยละ 1.85 นับว่าเพิ่มมากขึ้นกว่าสองเท่าและจากสถิติข้อมูลการสำรวจของมูลนิธิสถาบันการวิจัย เพื่อการพัฒนาของประเทศไทยพบว่ามีคนพิการจากอุบัติเหตุจากการจราจรแต่เพียงอย่างเดียวมีจำนวนถึงปีละ 4,125 คน

อนึ่งข้อมูลจากการสำรวจของกรมประชาสงเคราะห์ ตามโครงการส่งเสริมสวัสดิการสังคมระดับครัวเรือนทั่วประเทศปี 2538 ครั้งล่าสุดพบว่าจำนวนคนพิการมีร้อยละ 8.1 ของประชากรทั่วประเทศ ประมาณ 57.1 ล้านคน นอกจากนี้สถิติข้อมูลจำนวนคนพิการที่จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติ การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการสำรวจ ณ วันที่ 31 มีนาคม 2540³ พบว่าในภาคต่างๆ ของประเทศไทย มีจำนวนคนพิการจำนวนทั้งสิ้น 119,406 คน แบ่งได้ตามภาคต่างๆ ดังนี้ ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 6,565 ราย ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 22,388 คน ภาคเหนือ จำนวน 26,208 คน ภาคใต้ จำนวน 10,996 คน และภาคตะวันออกและเหนือ จำนวน 53,249 คน

1.3 ลักษณะของความพิการและประเภทของคนพิการ

คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญขององค์การอนามัยโลก ได้ศึกษาและจำแนกสาเหตุและลักษณะของความพิการในทางการแพทย์ไว้ 8 ประการดังนี้

1. ความพิการแต่กำเนิด จากองค์ประกอบภายใน ได้แก่ ความผิดปกติของโครโมโซมเพศ ความผิดปกติโดยมีการเพิ่มของโครโมโซม ภาวะผิดปกติของระบบฮอร์โมนในมารดา และจากองค์ประกอบภายนอก ได้แก่ การติดเชื้อไวรัส บางชนิดการกินยาบางชนิดระหว่างที่มารดาตั้งครรภ์ มารดาได้รับรังสีเมื่ออายุครรภ์ต่ำกว่า 6 สัปดาห์ การถูกกดทับตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา การขาดสารอาหารในระยะแรกของการตั้งครรภ์อายุของมารดาที่มีอายุมาก เป็นต้น
2. ความพิการที่เกิดจากโรคติดต่อ ได้แก่ กามโรค ซิฟิลิส และโรคเรื้อน
3. ความพิการจากภาวะทุพโภชนาในเด็ก เช่น ขาดวิตามินดี การขาดโปรตีน
4. ความพิการจากโรคจิตชนิดต่างๆ
5. โรคพิษสุราเรื้อรัง และติดยาเสพติดต่างๆ
6. ภัยอันตรายต่างๆ และการบาดเจ็บ

7. ความพิการจากโรคที่ไม่ติดต่อ ได้แก่ โรคระบบการเคลื่อนไหว โรคปอด
ท่อนอก ทูตึง และโรคอื่นๆ เช่นลมชัก และโรคมะเร็ง

8. ความพิการจากสาเหตุอื่นๆ ได้แก่สิ่งแวดลุ่ม การรักษาพยาบาลที่ไม่ถูกต้อง

สำหรับประเภทของความพิการที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ตามมาตรา 4
แห่งกฎกระทรวงสาธารณสุข แบ่งเป็น 5 ประเภทคือ

1. พิการทางการมองเห็น
2. พิการทางการได้ยิน
3. พิการทาง กายหรือการเคลื่อนไหว
4. พิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม
5. พิการทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้

1.4 การยอมรับและสนับสนุนค่าเสียหายของสหประชาชาติ

โดยที่องค์การสหประชาชาติ ได้กำหนดให้ปี พ.ศ. 2524 เป็นปีแห่งคนพิการ
สากลและประเทศไทย ได้ร่วมสนับสนุนค่าเสียหายขององค์การสหประชาชาติ โดยประกาศค่า
ขวัญในปีคนพิการสากลของไทย ซึ่งมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องและมองเห็นคุณค่าของคนพิการไว้
อย่างชัดแจ้งดังคำขวัญที่ว่า

คนพิการมีไร่น้อย ที่ไม่ค่อยมีปัญหา
คนพิการยังมีค่า เมื่อพัฒนาให้ถูกทาง

หลังจากปีคนพิการสากล เป็นต้นมารัฐบาลไทยได้สังเกตเห็นถึงประโยชน์ของการ
ฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ โดยกระทรวงมหาดไทยและกรมประชาสงเคราะห์ เป็นหน่วยงาน
หลัก นับเริ่มตั้งแต่การสมัครเข้าเป็นสมาชิกองค์การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ระหว่างปี 2525-
2534 ได้สังเกตเห็นถึงคุณค่าของทรัพยากรมนุษย์ในส่วนดังกล่าว จึงได้กำหนดให้จัดกิจกรรมใน
การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ เพิ่มมากขึ้นดัง กิจกรรมต่อไปนี้

1. การแต่งตั้งคณะกรรมการทาง อำนวยการจัดงานปีคนพิการสากล โดยมีรัฐ
มนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นประธาน

2. การกำหนดแผนการสงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพ คนพิการแห่งชาติระยะ
ยาว

3. การกำหนดแนวทาง ในการดำเนินงานการสงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพ
คนพิการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยกำหนดแนวนโยบาย มาตรการ เป้าหมายและ
แผนงานระดับชาติในอันที่จะป้องกันกาเกิดความพิการ การบำบัดรักษา หรือแก้ไข ความพิการ
ตลอดจนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการเพื่อให้คนพิการในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ได้อยู่
ในสังคมโดยปกติสุข

ในสมัยของนายกรัฐมนตรี (นายอานันท์ มินยารชุน) รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 โดยมีเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติดังนี้⁵ “โดยที่คนพิการเป็นทรัพยากรส่วนหนึ่งของประเทศ แต่เนื่องจากสภาพของความพิการเป็นอุปสรรค ในการดำรงชีวิตในการประกอบอาชีพและในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม และโดยที่สมควรสนับสนุนส่งเสริมให้คนพิการได้มีโอกาสในด้านต่าง ๆ สามารถดำรงชีวิตประกอบอาชีพและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมเท่าเทียมกับคนปกติทั่วไป ในการนี้สมควรให้คนพิการได้รับการคุ้มครอง การสงเคราะห์ การพัฒนา และการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยวิธีการทางการแพทย์ทางการศึกษา ทางสังคมและมีโอกาสหลุดออกจากรูปแบบอุปสรรคต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ และสังคมให้แก่คนพิการ รวมทั้งให้สังคมมีส่วนร่วมในการเกื้อกูลและฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ความพยายามของรัฐบาลไทย ที่จะส่งเสริมให้การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยควรกำหนดมาตรการทางกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติที่แน่ชัดหลายประการตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 และได้มีการประชุมสัมมนาทางวิชาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อรวบรวม และสรุปปัญหาของคนพิการ ดังจะพบได้ว่าจำแนกได้เป็น 4 ด้าน คือ

1. ด้านการแพทย์ของคนพิการ
2. ด้านการศึกษา ของคนพิการ
3. ด้านสังคมของคนพิการ
4. ด้านอาชีพและการจ้างงานของคนพิการ

และโดยเฉพาะปัญหาด้านสังคมของคนพิการสรุปได้ดังนี้

ปัญหาที่ 1 คนทั่วไป ซึ่งได้แก่คนในครอบครัวของคนพิการ คนในชุมชนและเจ้าหน้าที่ทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งทำงานเกี่ยวกับคนพิการมีทัศนคติต่อคนพิการไม่ถูกต้องโดยมักคิดว่าคนพิการเป็นคนน่าสงสารและไม่มีความสามารถ

ปัญหาที่ 2 คนพิการยังมีอคติเกี่ยวกับความพิการ และตนเองไม่ถูกต้องทำให้คนพิการมักไม่มีความมั่นใจในตนเอง ไม่กล้าแสดงออกหรือมีความมั่นใจมากเกินไป

ปัญหาที่ 3 คนพิการไม่สามารถรับรู้ข่าวสารได้เท่าที่ควร และประสบปัญหาในการสื่อสารกับคนทั่วไป โดยเฉพาะพ่อแม่และคนในครอบครัว

ปัญหาที่ 4 คนพิการมีปัญหาการเดินทางในประเด็นต่อไปนี้

- 1) บริการขนส่งมวลชน เช่น รถเมล์ หรือรถโดยสาร
- 2) คนขับรถเมล์ไม่จอดรับคนพิการ
- 3) การข้ามถนน
- 4) การเดินทางโดยล้อเข็น

- 5) ไม่มีที่จอดรถสำหรับคนพิการ
- 6) การใช้รถไฟ
- 7) การเข้าห้องน้ำบนรถโดยสาร รถไฟ และสถานีขนส่ง

ปัญหาที่ 5 การประกันชีวิตของคนพิการ มักมีเงื่อนไขต่างจากคนทั่วไป เช่น ไม่คุ้มครองด้านอุบัติเหตุ และการเจ็บป่วย

ปัญหาที่ 6 สิ่งอำนวยความสะดวก

- 1) สิ่งอำนวยความสะดวกคนพิการทางด้านต่าง ๆ ได้แก่ สถานที่สาธารณะ ภายในและภายนอก อาคารของรัฐและเอกชน การคมนาคมรวมทั้งบริการ ขสมก. และสิ่งแวดล้อม ไม่มีหรือมีแต่ไม่เหมาะสมหรือมีไม่เพียงพอ
- 2) ทางเดินสาธารณะไม่เอื้ออำนวย ในการให้คนพิการใช้

1.5 แรงจูงใจของผู้เขียน

การตระหนักถึงปัญหาทางสังคมของคนพิการในประเทศไทย โดยเฉพาะในปัญหาที่ 6 สิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นอุปสรรคสำคัญในสังคมที่ขวางกั้นคนพิการ ในการเข้าถึงบริการ การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม เพื่อรับบริการด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพทั้ง 4 ด้าน ดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้เขียนมีแรงจูงใจที่จะศึกษา เพื่อพิจารณาแนวทางแก้ไขปัญหามุ่งอุปสรรคขวางกั้นการเข้าสู่สังคมของคนพิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดหาอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมที่เรียกกันว่ากายภาพแวดล้อม ซึ่งจะเป็นแนวทางเอื้ออำนวยความสะดวกให้คนพิการสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเสมอภาคเท่าเทียมบุคคลอื่น ๆ และเป็นกำลังผลิตที่สำคัญของสังคม ในการออกแบบเพื่อเตรียมการจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสถานที่และบริการสาธารณะ สำหรับคนพิการนั้นผู้เขียนได้ประยุกต์ใช้ปรัชญา แนวคิดทางสถาปัตยกรรมผนวกกับแนวนโยบายของรัฐ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กรมประชาสงเคราะห์ ตลอดจนแนวทางในการจัดบริการสวัสดิการสังคม ที่มีอยู่ในปัจจุบันของรัฐ ในอันที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์สุข ให้กับคนพิการได้อย่างสูงสุดต่อไปในระยะยาว โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญที่จะพัฒนาศักยภาพของคนพิการ ได้มีชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี ได้รับโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สามารถที่จะพึ่งพาตนเองและเข้ามามีส่วนร่วมเป็นกำลังสำคัญ ในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ

อนึ่งในฐานะผู้เขียนเป็นผู้หนึ่งที่ร่วมในคณะกรรมการ กำหนดแบบอาคารสถานที่สำหรับคนพิการตามคำสั่งกรมประชาสงเคราะห์ที่ 335/2536 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการกำหนดมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ นับเป็นส่วนสำคัญที่เป็นแรงบันดาลใจอีกประการหนึ่งที่ทำให้ผู้เขียน เกิดการตระหนักถึงความจำเป็น

และประโยชน์ที่สอยของกายภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการโดย ได้พิจารณาหลักปรัชญา แนวคิดในวิชาชีพด้านสถาปัตยกรรม ประสพการณ์ ทักษะ และวิสัยทัศน์จากการศึกษา คูงานทั้งในประเทศและต่างประเทศมาประกอบการกำหนดรูปแบบ อาคารสถานที่กายภาพแวดล้อม ที่มุ่งเน้นถึงความสะดวกปลอดภัยและเหมาะสมกับคนพิการ อีกทั้งคำนึงถึงสภาพและสถานการณ์เชิงแวดล้อมในสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีจุดมุ่งหมายในอันที่จะร่วมเป็นแรงสนับสนุนผลักดันให้หน่วยงานของรัฐ และเอกชน ได้ตระหนักร่วมกันถึงความจำเป็นและประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นสำหรับสมาชิกในสังคมซึ่งได้แก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมโดยกว้างขวาง และมีบุคคลหลากหลายประเภทที่จะพึงได้รับบริการและการเข้าถึงบริการดังกล่าวซึ่งได้แก่ คนพิการเป็นลำดับแรก คนชรา สตรีมีครรภ์ เด็กผู้เจ็บป่วยเนื่องจากประสบอุบัติเหตุ และอยู่ในระหว่างรักษาพยาบาลบำบัด ฯลฯ หากการสนับสนุน ผลักดันตามแนวความคิดข้างต้นได้บังเกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรมในเร็ววัน ก็จะต้องเกิดผลกระทบต่อประชาชนกลุ่มผู้ด้อยโอกาสได้เข้ามามีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างสะดวก มีอิสระ ในการดำรงชีวิตมีความมั่นคงปลอดภัยบนพื้นฐานของการช่วยเหลือตนเอง และสามารถพึ่งพาตนเองได้ ในระยะยาวสืบไป

บทที่ 2 ข้อเท็จจริง

2.1 แนวคิดสากลในเรื่อง การจัดกายภาพแวดล้อม

องค์การสหประชาชาติได้ประกาศในปี พ.ศ. 2536-2545 เป็นปีแห่งทศวรรษคนพิการแห่งเอเชียและแปซิฟิก เพื่อมุ่งกระตุ้นให้ประเทศสมาชิกในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก ให้มีการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการระดับโลกว่าด้วยเรื่องคนพิการมีความมุ่งหมาย ที่จะส่งเสริมมาตรการที่จะได้ผลในการป้องกันความพิการ การฟื้นฟูสมรรถภาพการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม และความเสมอภาคของคนพิการ และเนื่องจากภารกิจในแผนปฏิบัติการทางโลกเกี่ยวกับคนพิการยังไม่เสร็จสิ้น คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจและสังคมแห่งเอเชียและแปซิฟิก ประกาศให้ปี 2536-2545 เป็นทศวรรษแห่งคนพิการของเอเชียและแปซิฟิก เมื่อเดือนเมษายน 2535 ณ กรุงปักกิ่ง

ต่อมาในเดือนเมษายน พ.ศ.2536 คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจและสังคม แห่งเอเชียและแปซิฟิก ได้กำหนดแนวทางนโยบาย การดำเนินงานในเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิและโอกาสของคนพิการ ประเทศสมาชิกจำนวน 31 ประเทศจากประเทศสมาชิกทั้งหมด 60 ประเทศ ได้ร่วมลงนามในคำประกาศมีส่วนร่วม และความเสมอภาคของคนพิการในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก

ข้อตกลงร่วมกัน ในคำประกาศดังกล่าว ระบุว่า⁷ จะดำเนินการปรับปรุงความเป็นอยู่ ของคนพิการในด้านต่าง ๆ เช่น

- เพิ่มบริการต่าง ๆ เพื่อให้พัฒนาความสามารถ ของคนพิการได้อย่างเต็มที่
- ขจัดทัศนคติในทางลบที่มีต่อคนพิการ เพื่อเพิ่มโอกาสในการมีส่วนร่วมและความเสมอภาคในการศึกษา การจ้างงานและอื่น ๆ
- สร้างภาวะแวดล้อมที่ดีเพื่อให้คนพิการเข้าไปมีชีวิตร่วมในชุมชน
- สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารอย่างกว้างขวางเพื่อประโยชน์

ในด้านการพัฒนาและการฟื้นฟู สมรรถภาพ ให้บรรลุถึงเป้าหมายของคำประกาศร่วมกัน

สิทธิของคนพิการ ตามคำประกาศขององค์การสหประชาชาติ ว่าด้วยสิทธิของคนพิการ จำนวน 13 ข้อ โดยยึดหลักมาตรฐานว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนทั่วไป “ในฐานะที่ทุกคนเกิดมามีเสรีภาพมีสิทธิและเกียรติศักดิ์ในความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน สิทธินี้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานประจำตัวของมนุษย์ทุกคนซึ่งมีอาจโอนให้แก่กันได้”⁸

สืบเนื่องจากความพยายามที่จะนำแผนนโยบาย วัตถุประสงค์ของปีทศวรรษคนพิการแห่งเอเชียและแปซิฟิกในปี 1993 คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจและสังคมแห่งเอเชียและ

แปซิฟิกกำหนดโครงการที่จะส่งเสริมสนับสนุนสิ่งแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับ
คนพิการคนชรา ในภูมิภาคของเอเชียและแปซิฟิก โดยมีข้อตกลงร่วมกันของคณะกรรมการ
ซึ่งตระหนักอย่างดีถึงความต้องการเร่งด่วนที่จะจัดสิ่งกีดขวาง ทางด้านกายภาพ ที่จะนำไปสู่
การมีส่วนร่วมและความเสมอภาคของคนพิการ

แนวคิดในการจัดกายภาพแวดล้อม เพื่อจัดสิ่งกีดขวางทางด้านกายภาพ
สำหรับคนพิการ ที่จะนำมากล่าวถึงในเอกสารฉบับนี้ ประกอบด้วย

ความหมายของกายภาพแวดล้อม หมายถึง การใช้พื้นที่ได้อย่างต่อเนื่องรวม
ทั้งการออกแบบที่ปราศจากสิ่งกีดขวาง นอกจากนี้ยังหมายถึงการเชื้อเชิญให้ผู้ใช้งานที่มี
ความเป็นไปได้ในการใช้พื้นที่ได้อย่างต่อเนื่อง สามารถเคลื่อนไหวได้โดยรอบและปราศจากข้อ
จำกัดใด ๆ

ในสังคมที่ปราศจากเครื่องกีดขวางได้กำหนดหลักการ เพื่อการวางแผนทาง
กายภาพและการออกแบบ โดยสรุปย่อได้ดังนี้

1). กายภาพแวดล้อม จะถูกออกแบบเพื่อให้บุคคลทั่วไปคนพิการและผู้สูงอายุ
เข้าถึงได้ (Accessibility)

2). การที่คนพิการสามารถเข้าถึง ผ่านไปมาและใช้ประโยชน์ของพื้นที่และสิ่ง
อำนวยความสะดวกต่าง ๆ โดยปราศจากความยากลำบาก (Access or Accessible)

3). การจัดเตรียมสิ่งทีอาจจะรับมาและนำมาเสนอแนะ เพื่อให้อาคารสถานที่
ต่าง ๆ เหมาะสมและมีความเป็นไปได้อย่างดีสำหรับคนทั่วไปเข้าถึง และรวมทั้งคนพิการและผู้สูงอายุ
(Reachability)

4). กายภาพแวดล้อมเป็นสิ่งที่ได้รับการออกแบบ สำหรับบุคคลทั่วไปรวมทั้ง
คนพิการและคนชราได้สามารถใช้ประโยชน์และสะดวกในการใช้สอยประโยชน์ (Usability)

5). กายภาพแวดล้อมคือ อาคารสถานที่ที่ได้รับการออกแบบให้คนทั่วไป
คนพิการและคนชรา สามารถเคลื่อนไหวรอบ ๆ ได้โดยปราศจากอันตรายต่อชีวิตและสุขภาพ
(Safety)

6). กายภาพแวดล้อมเป็นอาคารสถานที่ที่ออกแบบ สำหรับบุคคลทั่วไปและคน
พิการสามารถมีส่วนร่วมอย่างเต็มส่วน และเป็นส่วนสำหรับทำกิจกรรมงานต่าง ๆ ได้
(Workability)

7). กายภาพแวดล้อม หมายถึง อาคารสถานที่ที่ไม่เป็นอุปสรรคกีดขวาง ไม่มี
เครื่องขวางกั้นเพื่อให้คนพิการสามารถผ่านเข้า-ออก , ผ่านไป-มา ได้อย่างสะดวก มีอิสระและ
สามารถใช้ประโยชน์ของสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารกายภาพแวดล้อมนั้น (Barrier free
or non-handicapping)

สิ่งสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่อำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการก็คือ การคำนึงถึงธรรมชาติความต้องการที่จะได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกตามประเภทต่างๆ ของ คนพิการซึ่งวัตถุประสงค์ของการออกแบบกายภาพแวดล้อมสำหรับคนพิการมี 4 ประเภท คือ

1. ทางกายเคลื่อนไหวและเดินทาง
2. ทางประสาทรับรู้ การมองเห็น และการได้ยิน
3. ทางด้านจิตใจ , พัฒนาการ , การเรียนรู้
4. อเนกประสงค์ในภาพรวมของกลุ่มต่าง ๆ ข้างต้น

10

ความหมายและความสำคัญของ Access

Access แปลว่า วิธีทางหรือวิธีการในการเข้าถึงประโยชน์ สิทธิในการเข้าใช้ และความสะดวกในการใช้อาคาร สถานที่ต่างๆ หรือความสามารถที่จะเข้าไปถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ดังนั้น Access หรือ Accessibility จึงมีความหมายว่า สภาพแวดล้อมทางกายภาพทางสังคม และทางจิตวิทยาที่ช่วยส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตและโอกาสสำหรับคนทุกคนให้ทัดเทียมกัน Access จึงรวมถึงสิทธิในการที่จะได้รับทราบข่าวสารข้อมูลสำหรับคนหูหนวกและคนตาบอด หรือสิทธิที่จะได้เข้ารับการศึกษานในโรงเรียนสำหรับคนพิการทุกประเภทด้วย

ตัวอย่าง การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่สาธารณะ

ประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวก	ตัวอย่าง
ด้านการศึกษา	โรงเรียนอนุบาล , ศูนย์พัฒนาและเลี้ยงเด็กกลางวัน โรงเรียน , ศูนย์ฝึกวิชาชีพ , ห้องสมุด , วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย
สถานที่ทำงาน ด้านการบริหาร	สำนักงาน , ศูนย์วิจัย , โรงงานและโรงฝึกงาน รัฐสภา , ตึกสำนักงานเทศบาล , ทำเนียบนายกรัฐมนตรี ศาล และเรือนจำ
ด้านบริการสังคม	ศูนย์ชุมชน , ศูนย์เยาวชน , ที่พักคนเดินทาง หรือ บ้านพัก , ศูนย์ผู้พยาย , ห้องสุขา และห้องอาบน้ำ สาธารณะ
แหล่งน้ำประปา	ท่อน้ำประปา , บ่อน้ำ และท่อน้ำในชุมชน
ด้านสุขภาพอนามัย	สถานเอนามัย , คลินิกแม่และเด็ก , ศูนย์ฟื้นฟู สมรรถภาพ , โรงพยาบาลและคลินิกเอกชน

ประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวก	ตัวอย่าง
ด้านธุรกิจ	ธนาคาร , ที่ทำการไปรษณีย์ , ศูนย์การค้า , ห้างสรรพสินค้า , ร้านซักรีด , ที่แลกเปลี่ยนหุ้น , โรงแรมและภัตตาคาร
ด้านทางติดต่อสื่อสาร คมนาคม	ตู้โทรศัพท์และระบบการติดต่อสื่อสาร
ด้านวัฒนธรรม , ศาสนา , สันทนาการและกีฬา	พิพิธภัณฑ์ ห้องภาพงานศิลปะ , สวนสัตว์ , สวนสนุก สวนสาธารณะ , ศูนย์วัฒนธรรม , โรงภาพยนตร์ , สถานที่เคาน์ท , ศูนย์การกีฬาและสระว่ายน้ำ
ด้านการจราจร	ที่แบ่งกันถนน , เกาะกลางถนน , ระบบสัญญาณไฟจราจร , ทางเดินเท้า , สะพานทางข้าม , ท่าเรือ , ที่จอดรถยนต์ , ป้ายรถประจำทาง , สถานีรถไฟ สถานีรถไฟใต้ดินและท่าอากาศยาน

2.2 แนวคิดในสังคมไทยด้านกายภาพแวดล้อมสำหรับคนพิการ

ในช่วงระยะเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) รัฐบาลไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของกิจกรรมและเป้าหมาย ในการดำเนินงานด้านจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ โดยมีจุดมุ่งหมายจะส่งเสริมโอกาสการมีส่วนร่วมและความเสมอภาคของคนพิการ โดยกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงาน ดังนี้

1. เร่งรัดให้มีการออกกฎหมาย เรื่องการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการให้มีผลใช้บังคับในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)
2. จัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในสถานศึกษา สถานฝึกอบรม อาคารสถานที่ สถานประกอบการ บริการสาธารณะ บริการขนส่งมวลชน ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค
3. รมรตให้สังคมมองเห็นความเจริญของการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ให้

แก่คนพิการจัดการสัมมนาหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สังคมและชุมชน ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับกฎกระทรวงเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการเผยแพร่

4. จัดตั้งสถาบันเกี่ยวกับด้ามภาษามือ พร้อมทั้งขยายสาขาไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่งช่วงแผนฯ ดังกล่าวขณะนี้อยู่ระหว่างกรรณสูติการนำเสนอรัฐมนตรีพิจารณาให้ความเห็นชอบส่วนที่เกี่ยวกับการออกกฎกระทรวง โดยกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมได้กำหนดให้อาคาร สถานที่ ยานพาหนะ หรือบริการสาธารณะอื่น ๆ ที่ต้องมีอุปกรณ์ ที่อำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการ ได้มีการดำเนินการโดยการแต่งตั้งคณะทำงานสาขาค่าง ๆ ในคณะกรรมการกำหนดมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ 3 คณะ ¹¹ ดังนี้

1. คณะทำงานจัดทำมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการซึ่งมีหน้าที่กำหนดเกณฑ์มาตรฐาน สิ่งอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับคนพิการ

2. คณะทำงานกำหนดแบบอาคารสถานที่สำหรับคนพิการ ซึ่งมีหน้าที่ออกแบบอาคาร สถานที่ เพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ

3. คณะทำงานร่างกฎกระทรวง ซึ่งมีหน้าที่ในการยกร่างกฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานที่แน่นอนเกี่ยวกับลักษณะอาคาร สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการภายในและภายนอกอาคาร บนถนนทางเดินเท้า สถานที่สาธารณะต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสิ่งกีดขวางต่าง ๆ

นอกจากนี้การสนับสนุนจากองค์การระหว่างชาติ เป็นคณะกรรมการการเศรษฐกิจและสังคมภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก (UN-ESCAP) ซึ่งเน้นการรณรงค์ให้สังคมเห็นความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมในสังคมของคนพิการได้ริเริ่มโครงการสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการมีส่วนร่วมของคนพิการ โดยเลือกเมืองใหญ่ในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกรวม 3 เมืองคือ ปักกิ่ง นิวเดลี และกรุงเทพมหานคร ให้จัดทำโครงการเฝ้าระวังซึ่งเลือกพื้นที่จำนวน 2 ตารางกิโลเมตร ปรับปรุงให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ¹²

2.3 สภาพปัญหาของคนพิการในภาพรวมและพัฒนาการด้านทัศนคติในสังคมไทย

ในอดีต คนพิการไม่สามารถออกไปมีส่วนร่วมในสังคมภายนอก และไม่สามารถเข้าถึงบริการสังคมได้ เนื่องจากขาดการเอื้ออำนวยประโยชน์และความสะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งขาดการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ

คนพิการ มักถูกมองเป็นบุคคลที่น่าสมเพชเวทนา เป็นคนที่ไร้ความสามารถ โดยสิ้นเชิงต้องตกเป็นภาระของครอบครัว ไม่ได้รับการเลี้ยงดูและการยอมรับให้อยู่ร่วมในสังคมหรือร่วมทำกิจกรรมในสังคมได้เหมือน เช่น คนทั่วไป คนพิการเหล่านั้นถูกปิดกั้นและขาดโอกาสการรับรู้ในเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐาน การใช้บริการสาธารณะ นอกจากนี้คนพิการส่วนใหญ่มักถูกทอดทิ้งให้อยู่ในสถานสงเคราะห์เป็นจำนวนมาก และคนพิการในวัยเด็ก มักจะถูกเก็บซ่อน

ไว้ภายในบ้านหรือบางรายอาจได้รับการเลี้ยงดูทะนุถนอมมากจนไม่มีโอกาสได้รับการรักษา และพัฒนาตนเอง ให้มีโอกาสดูชีวิตทั่วไปเยี่ยงเด็กปกติ ปัญหาความพิการ จะมีความรุนแรงมากขึ้นจนถึงขั้นเกิดปัญหาความพิการซ้ำซ้อนทั้งทางร่างกายและจิตใจ

ระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วง พ.ศ. 2465 เกิดพัฒนาการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในโดกและในสังคมไทย ความเจริญรุ่งเรืองในสังคมจึงมีผลกระทบต่อแนวคิด ทักษะคติที่เคยมีต่อคนพิการ เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ทั้งนี้เพราะเกิดเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 การพัฒนาประเทศหลังสงคราม ด้านการพัฒนาอุตสาหกรรม การปรับปรุงระบบคมนาคม การผลิตเครื่องจักรกล ยานพาหนะที่ทันสมัยความก้าวหน้าทางวิทยาการด้านการแพทย์ และการพัฒนาวิชาการสังคมศาสตร์และวิชาการแขนงต่าง ๆ เป็นเหตุปัจจัยทำให้สมาชิกในสังคมโดยทั่วไปได้รับการศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจมีทัศนคติที่ทันสมัย เปิดกว้าง และตื่นตัวยอมรับวิทยาการสมัยใหม่ อีกทั้งปรับเปลี่ยนแนวคิดทัศนคติจากเชิงลบมาเป็นบวก ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน สมาชิกในสังคมเริ่มมีจิตสำนึกและตระหนักถึงภาระหน้าที่ ที่พึงกระทำ ต่อเพื่อนมนุษย์ที่จะต้องร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูล และร่วมขจัดปัญหาอุปสรรค ความทุกข์ทรมาน ความสูญเสียและความพิการที่เกิดขึ้นกับเพื่อนสมาชิกในสังคมเดียวกัน

พัฒนาการด้านทัศนคติในสังคมไทย ที่มีต่อคนพิการได้ปรับวิถีทางในเชิงบวกมากขึ้นดังจะเห็นได้ว่า คนพิการเริ่มเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรมสำคัญ ๆ ทางสังคมมากขึ้นทั้งทางด้านการเมือง การปกครอง หน่วยราชการ องค์การเอกชน และภาคธุรกิจเอกชน ดังจะเห็นได้ชัดเจน จากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 การที่คนพิการได้รับการโปรดเกล้าฯให้เป็นวุฒิสมาชิก ได้รับสิทธิในทางเข้ารับราชการ และการจ้างงานในสถานประกอบการเอกชน อย่างไรก็ตามก็ยังมีคนพิการอีกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะคนพิการที่อยู่ในแหล่งชุมชนแออัดทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค ที่ยังไม่สามารถเข้าถึงบริการและสิทธิโอกาสในทุก ๆ ด้าน ทั้งนี้เนื่องจาก การกระจายบริการด้านต่าง ๆ ยังไม่ครอบคลุมและเป็นไปโดยทั่วถึง คนพิการส่วนใหญ่ยังคงขาดการรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร ทำให้ครอบครัวยุวมชน และสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนพิการก็ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิทธิ โอกาสบริการที่พึงควรได้รับอีกทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมในสังคม

นอกเหนือจากนั้นสาระสำคัญ ในแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแห่งชาติ พ.ศ. 2540-2544 ยังมีจุดมุ่งหมายเน้นประเด็นคือกำหนดวิสัยทัศน์ของคนพิการเพื่อเป็นเป้าหมายของการพัฒนา ดังนี้¹³

1. เป็นคนที่มีสุขภาพที่ดีที่สุด ตามสภาวะความพิการที่เป็นจริง
2. เป็นคนที่มีความสามารถ เต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล
3. เป็นคนที่รู้จักสิทธิและหน้าที่ในฐานะพลเมืองดี

4. เป็นคนที่มี อาชีพ มีงานทำ
5. เป็นคนที่ดำรงชีวิตอย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี เท่าเทียมกับผู้อื่นในสังคม
6. ครอบครัวยุชมน และสังคม ให้ออกาสและยอมรับผู้พิการอย่างเช่นคนทั่วไป

2.4 แนวคิดสนับสนุนการจัดกายภาพแวดล้อมในประเทศไทย

แนวคิดของคณะกรรมการราชการเศรษฐกิจและสังคม ภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก รวมทั้งวิทยาลัยของคนพิการที่บรรจุไว้ในแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพของคนพิการ นอกจากจะมีความสอดคล้องรองรับกันแล้ว ยังมีสาระสำคัญในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 เพื่อเป็นการคุ้มครองและสงเคราะห์คนพิการ ให้รัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวง กำหนด ลักษณะ อาคาร สถานที่ ยานพาหนะหรือบริการสาธารณะอื่นที่ต้องมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก ประกอบด้วยแนวทางในการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแบ่งออกเป็น 4 สาขาคือ

1. การฟื้นฟูสมรรถภาพ ทางกายภาพ (Medical Rehabilitation)
2. การฟื้นฟูสมรรถภาพ ทางการศึกษา (Educational Rehabilitation)
3. การฟื้นฟูสมรรถภาพ ทางอาชีพ (Vocational Rehabilitation)
4. การฟื้นฟูสมรรถภาพ ทางสังคม (Social Rehabilitation)

ดังนั้นในการปฏิบัติการจึงตามนโยบาย การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้านสังคมจึงมีประเด็นสำคัญที่ต้องให้ความสำคัญ ต่อกิจกรรมที่เกี่ยวข้องต่อการจัดสภาพแวดล้อมทางสังคมหรือสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ซึ่งผู้เขียนให้ความสนใจศึกษาด้านนี้โดยเฉพาะนี้ที่กล่าวว่า แผนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ด้านสังคม ได้กำหนดเป้าหมายการดำเนินงานไว้โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อการส่งเสริมโอกาสการมีส่วนร่วมและความเสมอภาคของคนพิการ

2.5 รูปแบบของกายภาพแวดล้อมในงานสวัสดิการสังคมของไทย

สาระสำคัญในมาตรา 17 (1) ของพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ซึ่งกำหนดไว้ว่า ¹⁴ “เพื่อเป็นการคุ้มครองและสงเคราะห์คนพิการ ให้ รัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดลักษณะอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ หรือบริการสาธารณะอื่นที่ต้องมีอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการ” ดังกล่าวเป็นการเน้นย้ำให้สังคมได้ตระหนักถึงความจำเป็นของการจัดกายภาพแวดล้อมสำหรับคนพิการ และโดยที่คนพิการได้รับบริการสวัสดิการสังคมของรัฐ โดยมีกรมประชาสงเคราะห์เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงานนั้น ได้จัดบริการทั้งในสถานสงเคราะห์ ศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ ศูนย์พัฒนาอาชีพคนพิการและสถานฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการรวมทั้งสิ้น 8 แห่ง บริการของรัฐดังกล่าวนับได้ว่าเป็นตัวอย่างรูปแบบ ของสังคมย่อย ที่เตรียมความพร้อมสำหรับคนพิการ ก่อนออกไปสู่สังคมปกติ

ในการออกแบบลักษณะและรูปแบบอาคารสถานที่จำเป็นต้องคำนึงถึงคนพิการ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ในอาคารได้อย่างสูงสุด อีกทั้งสามารถช่วยเหลือตนเองได้มากที่สุด เพื่อให้คนพิการมีกำลังใจและไม่คิดท้อแท้ว่าจะต้องรอรับความช่วยเหลือจากผู้อื่น ซึ่งสถาปนิกผู้ออกแบบ และวางผังได้ยึดหลักปฏิบัติงานในด้านกายภาพแวดล้อมเป็นบรรทัดฐานนอกเหนือจากผลสำเร็จของงานอาคารสิ่งก่อสร้าง จะมีความพร้อมและสมบูรณ์แบบในประโยชน์ใช้สอยแก่ผู้รับบริการสวัสดิการสังคมของรัฐแล้วยังเป็นสิ่งยืนยันว่า คนพิการสามารถปรับสภาพตนเองได้ดี เมื่อสิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวยนอกจากนั้น รูปแบบอาคารยังมีความเป็นมาตรฐานในการเป็นแบบอย่างให้หน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงสถาบันทางการศึกษา ได้มาศึกษาและใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการดูแลช่วยเหลือคนพิการ

เนื่องจากกระบวนการก่อสร้างจำเป็นต้องใช้ปัจจัยหลักรวม 6 ประการนำมาประกอบการปฏิบัติงานดังนี้

1. ความรู้ความสามารถ ในวิชาชีพด้านการออกแบบและวางผัง
2. ความชำนาญงานจากประสบการณ์
3. การศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม สำหรับนำมาเชื่อมโยงกับการวิเคราะห์วิจัยซึ่งมีขั้นตอนในขั้นแรก คือ การวางแผน การก่อสร้างโดยคำนึงถึงสภาวะแวดล้อมในปัจจุบัน และเหตุการณ์ที่คาดประมาณการว่าอาจจะมีการปรับเปลี่ยนได้ในอนาคต
4. การบริหาร แนวคิดและทักษะในการทำงานประมาณค่าใช้จ่ายบุคลากรรวมถึงวิธีการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ
5. หลักวิชาการที่ถูกต้องในการตรวจ ติดตาม ควบคุม และควบคุมงานโดยที่ไม่ขัดต่อระเบียบปฏิบัติจนกระทั่งงานสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้
6. สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ความคุ้มค่าที่คนพิการสามารถใช้ประโยชน์จากอาคาร

งานสถาปัตยกรรม โดยทั่วไปแล้วมีหลักสำคัญที่จะต้องพิจารณาเป็นพื้นฐาน เช่นเดียวกับงานวิชาชีพด้านอื่นๆ เช่น ต้องคำนึงถึง FUNCTION เป็นสำคัญ¹⁵ คือ ประโยชน์ใช้สอยของอาคารและสิ่งก่อสร้าง สิ่งแวดล้อม ในการออกแบบสิ่งก่อสร้างนั้น ๆ ก่อนที่จะออกรูปแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานสำหรับบุคคลกลุ่มพิเศษ เช่น คนพิการ คนชรา เด็กอ่อน ฯลฯ จำเป็นจะต้องศึกษาวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งเป็นพิเศษ เพื่อให้ตรงกับธรรมชาติ ลักษณะของผู้อยู่อาศัย และการใช้ประโยชน์

ดังนั้น งานสถาปัตยกรรม ที่นำมาใช้กับงานสวัสดิการสังคม โดยเฉพาะงานในภารกิจของกรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ด้อยโอกาสหลากหลายประเภท และมีบริการให้ความช่วยเหลือในหลายรูปแบบ เช่น การรับอุปการะเลี้ยงดูในสถานสงเคราะห์ การจัดฝึกอาชีพ ให้เหมาะสมกับผู้ด้อยโอกาสแต่ละประเภท กรมประชาสงเคราะห์ จึงมีความจำเป็น

ต้องใช้ นักวิชาชีพทางด้านสถาปัตยกรรม เพื่อรับผิดชอบงานดังกล่าวมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกรม
ประชาสงเคราะห์ เมื่อปี พ.ศ. 2483

หลักการและปรัชญาในการออกแบบ (Theory+Concept ในการ DESIGN)

การออกแบบสถานสงเคราะห์ เป็นงานการให้บริการทางด้านสังคมสงเคราะห์ โดยให้การสงเคราะห์ผู้ที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ บทพร่องทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ มีความเป็นอยู่ที่ยากจนแร้นแค้น ขาดที่พึ่ง ไร้ญาติขาดมิตร มีโรคภัยเบียดเบียน ขาดความรู้ ไม่มีอาชีพใดๆ ทั้งสิ้น ฉะนั้น ปรัชญาในการออกแบบจึงแตกต่างไปจากการออกแบบอาคารประเภทอื่นๆ โดยที่ผู้อยู่อาศัยภายในสถานสงเคราะห์เป็นผู้ด้อยโอกาสทางสังคม จึงทำให้การออกแบบอาคารสถานที่ สำหรับให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวของสถาปนิก จึงต้องยึดหลักการและปรัชญาการออกแบบ ในส่วนที่ต้องเสริมสำหรับสิ่งที่ขาดหายไปจากชีวิตของพวกเขาเหล่านั้น เพื่อเป็นการบรรเทาหรือแก้ไขสภาพปัญหาของแต่ละคน อันได้แก่

1. ความอบอุ่น

การจัดอาคาร สถานที่ ควรให้มีลักษณะร่มรื่น เป็นสัดส่วน มีลักษณะ DOMESTIC อย่างจัดผังบริเวณในลักษณะ SEMETRICAL หรือ EQUAL BALANCE ฯลฯ ควรจัดในรูปของ FREE FORM PLANNING เพื่อให้มีความรู้สึกเหมือนอยู่กับบ้าน ช่วยในด้านจิตใจได้มาก

2. ความปลอดภัย

ผู้รับบริการสงเคราะห์ทุกประเภท ยกเว้น เด็กชายและเด็กหญิงซึ่งมีร่างกายปกติจะต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เพราะ HANDICAP ไปทุกอย่าง การออกแบบอาคารและสถานที่ ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยเป็นที่สุด นับตั้งแต่ CIRCULATION การใช้วัสดุกับอาคาร เช่น การปูพื้น การใช้สุขภัณฑ์ การลดระดับพื้นอาคาร หากไม่จำเป็นควรใช้ RAMP (ทางลาด) เพื่อให้ WHEEL CHAIR ขึ้นได้ โดยเฉพาะบันไดส่วนหนึ่งจะต้องมีราวจับ ห้องน้ำ-ส้วม ต้องมีขนาดประตูพอที่จะให้รถ WHEEL CHAIR เข้าได้ และจะต้องมีราวจับยึดเหนี่ยวที่จะทิ้งตัวขึ้นนั่งบนสุขภัณฑ์แบบตัวชักโครก ฯลฯ

3. การจัดสิ่งแวดล้อม

ควรเลือกสถานที่ให้โปร่งเพราะหากแออัดการ VENTILATION ไม่ดีพอ จะเกิดโรคภัย ติดต่อกันและก่อความรำคาญกับผู้ที่อยู่ใกล้เคียง การกำจัดสิ่งปฏิกูล นับว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวางระบบให้เหมาะสมถูกต้องตามหลักวิชาการเพื่อสุขลักษณะของผู้อยู่ในสถานสงเคราะห์

4. การจัดระเบียบในการอยู่ร่วมกัน

การอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก ของผู้รับการสงเคราะห์ จำเป็นที่จะต้องจัดระเบียบมีแบบแผนและมีวินัย เราจำเป็นต้องฝึกฝนให้ผู้รับการสงเคราะห์ ได้ช่วยเหลือตนเอง โดยการสร้างบรรยากาศของอาคารสถานที่ให้เอื้ออำนวยหรือก่อให้เกิดมีแรงผลักดัน ในการปรับสภาพให้มีการพัฒนารูปแบบของการใช้ชีวิตรู้จักใช้ประโยชน์จากอาคารที่อยู่อาศัย ดังนั้น ในการออกแบบวางผังอาคารซึ่งต้องการให้เกิดความสะดวกและประโยชน์สูงสุด สิ่งสำคัญก็จะต้องมีความสัมพันธ์เชื่อมต่อกันของอาคารในแต่ละส่วน เช่น อาคารนอน ห้องอเนกประสงค์ โรงอาหาร โรงฝึกอาชีพ ส่วนนันทนาการ ฯลฯ นอกจากนี้จะมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยในด้านรูปธรรมแล้วยังสร้างสรรให้เกิดความรู้สึกนึกคิดที่เป็นระบบเป็นขั้นตอนของการใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นนามธรรม อีกด้วย

5. การวางแผนจัดทำ MASTER PLAN

โดยปกติสถานสงเคราะห์จะมีปัญหามากขึ้นทุกปี เพราะจำนวนประชากรของประเทศหรือของโลกได้ทวีขึ้นอย่างรวดเร็ว ปัญหาทางสังคมก็ย่อมจะมีมากขึ้นเป็นเงาตามตัวจึงจำเป็นต้องรับผู้รับการสงเคราะห์เพิ่มเป็นประจำทุกปี ดังนั้น การจัดทำ MASTER PLAN ในการจัดวางผังจึงต้องเตรียมพร้อมเท่าที่พื้นที่มีอยู่ เพื่อการปรับ - ขยาย ไว้ล่วงหน้าและทันที่

6. ชนิดและแบบของอาคาร

เนื่องจากอาคารประเภทนี้เป็นอาคารของทางราชการ การออกแบบอาจจะมีข้อจำกัด คือ ต้องมีลักษณะเรียบง่าย แต่ดูสวยและสง่างาม แต่ก็ยังต้องคำนึงถึงการป้องกันแดด - ฝน เช่น อาคารทั่วไป การให้สีหรือการเลือกใช้วัสดุจะต้องดูเรียบร้อยกลมกลืน (HARMONY) ไม่โดดเด่น สำคัญที่สุด คือ ขอให้คำนึงถึงข้อเท็จจริงที่ว่าอาคารหลังหนึ่งจะต้องรับผู้รับการสงเคราะห์เป็นจำนวนมาก ระบบการก่อสร้างจะต้องมั่นคงแข็งแรง ดูแลรักษาง่าย โดยเฉพาะระบบการระบายน้ำ-ระบายสิ่งโสโครก ส่วนความสูงหรือจำนวนชั้นของอาคารสถานสงเคราะห์แต่ละประเภท ควรคำนึงถึงประโยชน์ในการใช้สอยของอาคาร ซึ่งแตกต่างกันออกไป โดยดูจากความเหมาะสม สถานที่ จำนวนผู้รับการสงเคราะห์เป็นฐานในการพิจารณา เช่น อาคารชั้นเดียว ควรจัดให้กับสถานสงเคราะห์คนชรา และสถานสงเคราะห์คนพิการ-ทุพพลภาพ เพราะคนชราและคนพิการมีสภาพร่างกายและสุขภาพไม่แข็งแรงเพียงพอที่จะปีนลงบันไดได้อย่างปลอดภัย

ประเภทของอาคารในสถานสงเคราะห์ที่ต้องมีโดยทั่วไป คือ

1. ที่ทำการ

ลักษณะของอาคาร เหมือนที่ทำการโดยทั่วไปของสถานที่ราชการซึ่งประกอบด้วยห้องผู้ปกครอง ห้องนักสังคมสงเคราะห์ แผนกธุรการและการเงิน - บัญชี ห้องเก็บวัสดุ-ครุภัณฑ์ สถานที่ต้อนรับแขกผู้มาเยี่ยมเยียน และห้องน้ำ-ส้วม

2. อาคารนอน

คือ สถานที่อยู่หลับนอน โดยปกติมักจะจัดให้เป็นเรือนนอนอยู่ร่วมกัน 25 คน ,50 คน และมากที่สุด 100 คน ซึ่งแออัดเกินไป ในทางสังคมสงเคราะห์ถือว่าความอบอุ่นมีส่วนสำคัญในการพัฒนาจิตใจเป็นอย่างมาก ได้ให้ข้อคิดว่าการออกแบบอาคารนอนควรมีลักษณะเล็ก จะได้อยู่ใกล้ชิด และให้อาคารมีลักษณะคล้ายบ้านและ ในอาคารนอนนั้นจะต้องมีห้องผู้ควบคุมดูแลอย่างน้อย 1 คน ทำหน้าที่เป็นพ่อบ้าน-แม่บ้าน ในแต่ละอาคารนอนประกอบไปด้วยห้องน้ำ-ส้วม สำหรับผู้รับการสงเคราะห์ อาจจะสร้างไว้ในส่วนหนึ่งส่วนใดของอาคาร หรือจะสร้างไว้ไกลแต่เพียงที่สุดแล้วแต่จะพิจารณาจากสิ่งแวดล้อม และความเหมาะสมในการอยู่ร่วมกันเป็นส่วนมาก เพื่อสะดวกต่อการจัดที่นอน ก็มักจะใช้เตียงเดี่ยวพร้อมตู้เก็บสัมภาระไว้ในเตียง เพื่อจำกัดพื้นที่ได้มาก ระบบป้องกันยุงและการถ่ายเทอากาศ ใช้วิธีทำมุ้งลวด

3. โรงอาหาร - โรงครัว

ขนาดของโรงอาหารและโรงครัว จะต้องสอดคล้องกับจำนวนของผู้รับการสงเคราะห์ในแต่ละสถานสงเคราะห์ที่ได้กำหนดไว้ เช่น 100-500 คน ต้องคำนึงถึงความสะอาด ปลอดภัย เช่น ระบบการใช้เชื้อเพลิงแต่เดิมเป็นหินหรือถ่าน แต่ปัจจุบันใช้แก๊ส ส่วนของเตาหุงต้มต้องสามารถรองรับภาชนะที่มีขนาดใหญ่ได้อย่างมั่นคงแข็งแรง รวมทั้งระบบหมุนเวียนของอากาศในคานกั้นและควันในขณะปรุงอาหาร

4. อาคารพยาบาล

นับว่าจำเป็นมากสำหรับสถานสงเคราะห์ทุกแห่ง พื้นที่ไร้รอยของอาคารพยาบาลทั่วไปประกอบด้วย ห้องแพทย์ ห้องตรวจโรค ห้องจ่ายยา ล้างแผล รวมทั้งห้องน้ำ-ห้องส้วม ที่ถูกสุขลักษณะสิ่งสำคัญคือ การแบ่งแยกสถานที่พยาบาลสำหรับผู้รับการสงเคราะห์ที่ป่วยเป็นโรคติดต่ออื่น จะต้องแยกจากผู้อื่นโดยเด็ดขาด ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงระบบกำจัดสิ่งปฏิกูลเป็นสิ่งสำคัญอีกด้วย

5. บ้านพักเจ้าหน้าที่

การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ภายในสถานสงเคราะห์แต่ละแห่งนั้น จำเป็นต้องอยู่ใกล้ชิดกับผู้รับการสงเคราะห์ ทางราชการได้เล็งเห็นความสำคัญในการอำนวยความสะดวกให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานซึ่งจะต้องมีการเตรียมพร้อมเสมอ จึงจัดให้มีบ้านพักของเจ้าหน้าที่ที่อยู่ภายในบริเวณใกล้เคียง ซึ่งการออกแบบบ้านพักจะแตกต่างกันไป เช่น บ้านพักผู้ปกครอง จะเป็นบ้านหลังเดี่ยว 3 ห้องนอน บ้านพักผู้ช่วยจะเป็นบ้านเดี่ยว 2 ห้องนอน สำหรับเจ้าหน้าที่ระดับ 4 ลงมาและลูกจ้าง, คนงาน จะเป็นเรือนแถว

6. โรงฝึกงานหรือโรงฝึกอาชีพ

จะมีเฉพาะสถานสงเคราะห์ประเภทที่สามารถจะพัฒนาได้ เช่น สถานสงเคราะห์เด็กชาย สถานสงเคราะห์เด็กหญิง สถานสงเคราะห์คนพิการ สถานสงเคราะห์หญิงไว้อาชีพ และสถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่งเฉพาะผู้ที่มีได้ป่วยรุนแรง

7. อาคารเรียน

จะมีเฉพาะสถานสงเคราะห์เด็กชายและหญิง และหญิงไว้อาชีพเท่านั้น เพราะกำหนดให้เรียนหนังสือภาคบังคับด้วย ทั้งนี้ ได้รับอนุญาตและความคุ้มครองจากทางกระทรวงศึกษาธิการ ลักษณะอาคารเรียนก็เหมือนกับอาคารเรียนโดยทั่วไป

8. ห้องน้ำ-ส้วม

ภายในสถานสงเคราะห์แต่ละแห่ง จะมีทั้งเจ้าหน้าที่และผู้รับการสงเคราะห์อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก ห้องน้ำ-ส้วม เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องจัดสร้างให้เพียงพอและมีระบบที่ดี ดูแลรักษาง่าย สะอาด โดยประสบการณ์ถ้าจะให้เหมาะสมที่สุด ห้องส้วมควรจะมีอย่างน้อย 1 ห้อง ต่อ 5 คน ระบบการจัดห้องน้ำในภาวะจำกัดพื้นที่ อาจทำเป็นห้องอาบน้ำรวม โดยเฉพาะสถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่ง เจ้าหน้าที่ที่สามารถควบคุมดูแลได้ด้วย

9. ลานซักผ้า-ลานตากผ้า

การซักผ้า เป็นการซักรวมกัน สำหรับผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เช่น สถานสงเคราะห์เด็กอ่อน คนชรา ฯลฯ ทางสถานสงเคราะห์จะจัดทำให้ส่วนผู้รับการสงเคราะห์ที่สามารถทำเองได้ทางสถานสงเคราะห์เตรียมสถานที่ไว้ให้ เพื่อสะดวกต่อการควบคุมดูแลระบบระบายน้ำ ลานตากผ้า เรามักจะเห็น ค.ศ.ล. ใช้เสาท่อน้ำประปา และใช้ลวดขนาดใหญ่ซึ่งเป็นราวสำหรับตากผ้ากลางแจ้ง

10. รั้ว

เป็นเครื่องกั้นแนวเขตสถานสงเคราะห์ ซึ่งสถานสงเคราะห์แต่ละแห่งจะใช้วัสดุทำรั้วชนิดและความสูงของรั้วต่างกัน

หากเป็นรั้วสถานสงเคราะห์เด็กชาย-หญิง-รั้วปกติสูงโดยเฉลี่ย 2.00 ม.

สถานสงเคราะห์คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก และสถานสงเคราะห์หญิงไว้ที่พึ่ง จะต้องเป็นรั้วสูงเพราะป้องกันเด็กหนีโดยเฉพาะในเวลาดากลางคืนจะต้องมีป้อมยามรักษาการดูแล

การกั้นรั้วหรือการแบ่งเขตพื้นที่ภายใน จะจำเป็นสำหรับสถานสงเคราะห์บางประเภท เช่น สถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่ง เพื่อสะดวกต่อการควบคุม ลักษณะของรั้วนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้ออกแบบว่าจะใช้รั้วโปร่งหรือรั้วทึบ แต่การแบ่งเขตภายในสถานสงเคราะห์อื่นที่ไม่จำเป็นจะต้องคอยควบคุมดูแลอาจจะใช้การปลูกไม้ประดับเป็นแนวก็ได้

11. สถานที่นันทนาการ (อาคารอเนกประสงค์)

หากสามารถจัดให้มีได้จะมีประโยชน์มาก สำหรับสถานสงเคราะห์เด็ก เพราะจะเป็นที่สำหรับเล่นกีฬาในร่ม พลศึกษา การแสดงกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งการจัดการประชุมชี้แจงการปฏิบัติงานกับเจ้าหน้าที่และผู้รับบริการสงเคราะห์ที่โตอีกด้วย ถือว่าเป็นอาคารอเนกประสงค์

12. สวนที่ว่าง

การจัดสวนหรือตกแต่งบริเวณที่ว่าง เป็นประโยชน์ในด้านความสวยงาม น่าดู ของบริเวณรอบๆ สถานสงเคราะห์ เป็นกราวางผัง การจัดทางเดิน (PAVEMENT) การแบ่งการใช้พื้นที่การปลูกไม้ใหญ่เพื่อร่มเงาและไม้ผล การขุดสระหรือบ่อน้ำ เพื่อกักเก็บน้ำใช้ในฤดูแล้ง แต่มีข้อจำกัดหากจะมีขึ้นต้องคำนึงถึงความปลอดภัย โดยเฉพาะสถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่ง โดยจัดทำรั้วโปร่งกัน ฯลฯ

สวนและการจัดสิ่งแวดล้อมนับว่าช่วยทำให้ผู้ที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ มีความสดชื่นการจัดให้มีเวทีกลางแจ้ง ดานกว้างหรือสนามไว้เล่นโดยเฉพาะ นอกจากนั้น แปลงพืชผักสวนครัวก็เป็นส่วนหนึ่งของสวนในสถานสงเคราะห์ได้เป็นอย่างดี

13. ระบบน้ำใช้

โดยปกติสถานสงเคราะห์ที่อยู่ในเมืองไม่ค่อยมีปัญหา เพราะสามารถใช้ระบบสาธารณูปโภคที่ทางรัฐจัดทำให้ แต่สถานสงเคราะห์ที่อยู่ห่างไกลนั้นจะต้องจัดหาแหล่งน้ำเพื่อใช้กับระบบการขุดเจาะบ่อน้ำบาดาล หรือการจัดกักเก็บน้ำสะอาดไว้ใช้ในสถานสงเคราะห์โดยเฉพาะ แต่วิธีนี้เป็นวิธีที่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและอัตราค่าตั้งเป็นอย่างมาก

14. ระบบไฟฟ้า

การใช้กระแสไฟฟ้าในสถานสงเคราะห์นั้นจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะมีผู้รับ การสงเคราะห์และครอบครัวเจ้าหน้าที่อยู่เป็นจำนวนมาก ตลอดจนมีการใช้กระแสไฟฟ้าในการ ฝึกอาชีพ หม้อแปลงไฟฟ้าต้องได้ขนาดพอเหมาะ การจัดให้มีแสงสว่างโดยให้มีการซักเสารอบ สถานสงเคราะห์ เพื่อการควบคุมดูแลตลอดจนความปลอดภัยในทรัพย์สินทางราชการ การพาด สายและติดตั้งไฟแสงสว่างเป็นระยะทั่วสถานสงเคราะห์ การจัดให้มีมิเตอร์สำหรับวัดกระแสไฟฟ้า สำหรับบ้านพักเจ้าหน้าที่ไว้ด้วย เพราะทางราชการจะจ่ายค่ากระแสไฟฟ้าให้แก่การไฟฟ้าเฉพาะ ที่เกี่ยวกับราชการเท่านั้น มิได้ครอบคลุมไปถึงบ้านพักเจ้าหน้าที่

15. ถนน

ในที่นี้ หมายถึง ถนนภายในสถานสงเคราะห์ หากเป็นสถานสงเคราะห์ ขนาดเล็กก็ไม่ค่อยจะมีปัญหา แต่หากเป็นสถานสงเคราะห์ขนาดใหญ่ จะต้องจัดระบบให้ดีเพราะ อาจจะทำให้เกิดอันตรายถึงผู้รับการสงเคราะห์ได้ ควรแยกเขตก็จะดีมากให้มีถนนเฉพาะในส่วน SERVICE จริงๆ

การออกแบบอาคารสถานที่สำหรับสถานสงเคราะห์คนพิการและทุพพลภาพ

เพื่อให้มองเห็นภาพงานสถาปัตยกรรมในงานสวัสดิการสังคมอย่างชัดเจน จะได้ นำเสนอการออกแบบอาคารสถานที่ สำหรับสถานสงเคราะห์คนพิการและทุพพลภาพ ซึ่ง ประโยชน์ใช้สอยสำหรับอาคารของคนพิการนั้น นับว่าละเอียดอ่อนมากกว่างานสถานที่อื่นๆ โดย เฉพาะคนพิการที่มีลักษณะร่างกายไม่ครบบริบูรณ์ และต้องพยายามให้สามารถช่วยตนเองได้ มากที่สุด การจัดผังบริเวณนี้ เราต้องจัดให้เป็นระเบียบ สวยงาม เพื่อให้คนพิการมีความสุขใน การอยู่อาศัย เราต้องแบ่งลักษณะอาคารออกเป็นประเภทและชนิด คือ อาคารนอน อาคารที่ท่า การ โรงอาหาร ที่เรียนหรือที่ฝึกอาชีพ รวมไปถึงอาคารที่เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ซึ่งดูแลและควบคุม รวมถึงส่วนสัมพันธ์กันระหว่างอาคารต่ออาคาร

ความสวยงามของการจัด Lay out หรือผังบริเวณอาคารเพื่อการสงเคราะห์ นี้ นับว่าจะช่วยด้านจิตใจเป็นอันมาก เพราะสำหรับผู้รับการสงเคราะห์ทุกคน หากอาคารไม่มีระเบียบ ไม่มีความสวยงามหรือไม่มีการจัดส่วนหรือบริเวณให้เรียบร้อยแล้ว คนพิการก็จะเกิดความรู้สึกที่ ไม่มีความสุข ในแง่ของเรื่องอารมณ์ ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึง ไม่ใช่จะสร้างอาคารให้ เพียงพออยู่ได้เท่านั้น ทั้งนี้ ในส่วนของรัฐบาลก็ให้งบประมาณสำหรับการก่อสร้างอาคารเพื่อ คนพิการน้อยมาก เท่าที่ปฏิบัติอยู่ก็เป็น การดำเนินงานในภาวะที่จำกัด

งานที่คล้ายๆ กัน คือ งานสงเคราะห์คนชรา ทำนองเดียวกับคนพิการ ลักษณะงานออกมา ก็ควรจะมีความรู้สึกที่ให้ความร่วมมือแก่ผู้รับการสงเคราะห์ ของกล่าวเฉพาะ ลักษณะของตัวอาคาร สำหรับคนพิการบ้านเรานั้น เห็นว่า ควรจะเป็นอาคารชั้นเดียวและไม่ควรสูงเกินไป ให้ดูแลรักษาได้สะดวก คือ อย่างทำอาคารให้ซับซ้อน และวิธีที่ดี คือ การจัด Lay out ระหว่างอาคารต่ออาคารให้เชื่อมโยงกัน โดยเฉพาะที่เราเรียกเป็นภาษาอังกฤษ มี Cover way เชื่อม คือ ต้องมีสิ่งปกคลุม มีราวจับ เพื่อให้คนพิการและคนชราสามารถช่วยตัวเองได้มากที่สุด โดยปกคลุมแล้ว ผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับการออกแบบอาคารประเภทนี้มักจะมีปัญหาเรื่องละเอียดในการทำราวจับให้คนพิการ ซึ่งอาจเป็นอันตรายได้โดยนึกไม่ถึง

การแบ่งพื้นที่ใช้สอยของอาคารแต่ละประเภท เช่น อาคารนอน อาคารที่ทำการ จะแบ่งแยกจากกันเป็นสัดส่วนแต่มี Cover Way เชื่อม แต่ละ Cover Way นี้ไม่ควรสูงหรือลาดชัน ควรพยายามให้มีทางลาด ซึ่งมีพื้นผิวที่ไม่ลื่น อาจจะมีตะไคร่น้ำ หรือใช้ผิววัสดุให้สะดวกต่อการที่คนพิการจะไม่ลื่นลงมาซึ่งเป็นเรื่องจำเป็นมาก อาคารนี้ควรมีจำนวนชั้นบันไดน้อยที่สุดหรือไม่เลยยิ่งดี ปกติอาคารสำหรับคนชรา นั้นมักจะใช้บันไดบางแห่งผู้รับการสงเคราะห์บางคน ถ้าเป็นทางลาดหรือ Ramp นี้ก็อาจช่วยตัวเองไม่ได้

การออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ

คนพิการเป็นบุคคลที่ด้อยโอกาสประเภทหนึ่งในหลายๆ ประเภทที่เป็นภารกิจของกรมประชาสงเคราะห์ที่จะต้องให้ความช่วยเหลือ และสงเคราะห์ในระดับหนึ่ง เพื่อให้คนพิการได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพ ด้านการศึกษา การอาชีพ การอนามัยและทางสังคม

กรมประชาสงเคราะห์เป็นหน่วยงานซึ่งรับผิดชอบเกี่ยวกับการก่อสร้างที่ให้บริการในการออกแบบอาคารที่เหมาะสมกับบุคคลที่ด้อยโอกาสประเภทนี้ โดยมีสถาปนิกผู้ออกแบบอาคารได้สังเกตเห็นถึงปัญหาและอุปสรรคที่มีผลกระทบต่อคนพิการเหล่านั้นดังนั้นก่อนทำการออกแบบจะต้องศึกษาค้นคว้าและใช้ประสบการณ์จากการทำงานมานานนับปี นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดทางสำนักงานประมาณ แต่มีความจำเป็นจะต้องออกแบบกายภาพภายนอก - ภายในอาคารเพื่อให้อาคารมีสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับบุคคลเหล่านี้ให้มากที่สุด ซึ่งความจำเป็นเบื้องต้นได้แก่ ทางลาด ห้องน้ำ-ห้องส้วม รววจับ ฯลฯ จากการศึกษาและประสบการณ์ที่ได้ทำมานี้ ทำให้มีนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาต่างๆ มาขอรับคำแนะนำและข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับคนพิการในการทำวิทยานิพนธ์เป็นประจำ หรือบางหน่วยงานของเอกชนที่ให้การสงเคราะห์บุคคลเหล่านี้ได้มาขอแบบแปลนเป็นตัวอย่าง ในการออกแบบอาคารหรือการก่อสร้างอีกด้วย

ปัจจุบันนี้ได้มีกฎหมายรองรับความเป็นมาของปัญหาเพื่อคุ้มครองสิทธิของคนพิการ เรียกว่าพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 โดยมาตรา 17 ให้อำนาจรัฐมนตรีในการออกกฎกระทรวง เพื่อกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในฐานะที่กรมประชาสงเคราะห์ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินงานเกี่ยวกับภารกิจสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกโดยตรงสำหรับคนพิการ เป็นผู้ร่วมในคณะกรรมการพิจารณากำหนดมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับคนพิการอีกด้วย

พร้อมกันนี้ได้มีการทำประชาพิจารณ์ โดยคณะกรรมการประชาสัมพันธ์สภา枉รัฐธรรมนุญ เกี่ยวกับผลประโยชน์ของประชาชนที่จะได้รับจาก枉รัฐธรรมนุญฉบับใหม่ ซึ่งเน้นการเพิ่มสิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองการปกครอง ซึ่งส่วนหนึ่งให้ความสำคัญในสิทธิของบุคคลด้อยโอกาสเกี่ยวกับ "สิทธิอันพึงจะได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะ (ทางขึ้นลง,ห้องน้ำ) และความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ (มาตรา 56 และ 84) รวมทั้งยกเลิกข้อห้ามคนทุพพิกขและเป็นไม้สมัครรับเลือกตั้ง" จากข้อความดังกล่าวข้างต้น ย่อมเป็นเครื่องหมายอันแสดงถึงสิทธิอันพึงมีพึงได้ขั้นพื้นฐานของผู้ด้อยโอกาสในสังคมไทย ซึ่งแม้ว่าคนทั่วไปเพิ่งจะเริ่มสนใจและพยายามพัฒนาศักยภาพของคนพิการ ในขณะที่นานาอารยประเทศได้ดำเนินการในด้านนี้มาก่อนเป็นเวลานานแล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่สายเกินไปที่หน่วยงานของรัฐและเอกชนจะร่วมมือกันให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ด้อยโอกาส ซึ่งยังคงสภาพในด้านมนุษยชนเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป โดยให้มีโอกาสได้แสดงออกซึ่งความสามารถในการช่วยพัฒนาบ้านเมืองในฐานะทรัพยากรบุคคลอันมีค่าของชาติ ต่อไป

เกณฑ์มาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ

ปัจจุบันทั่วโลกมีการส่งเสริมให้ความช่วยเหลือแก่คนพิการ ให้สามารถช่วยเหลือตนเองหรืออยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างไม่เป็นภาระในระดับหนึ่ง ซึ่งการผลักดันให้คนพิการเข้ามามีส่วนร่วมในสังคมอย่างเต็มที่และทัดเทียมกับบุคคลปกติ เพื่อรับบริการในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ทางการศึกษา ทางการแพทย์ ทางการประกอบอาชีพและทางสังคม นั้น จะพบปัญหาและอุปสรรคในการผลักดันคนพิการเหล่านั้นเป็นอย่างมาก เนื่องมาจากเรื่องของอาคารสถานที่ที่คนพิการเหล่านั้นต้องเข้าไปใช้บริการทุก ๆ ด้าน จะเห็นว่าอาคารเหล่านั้นไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ สำหรับคนพิการ โดยเฉพาะส่วนที่เป็นอาคารสาธารณะ ซึ่งแทบจะกล่าวได้ว่าไม่มีเลยซึ่งการจัดเตรียมนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของอาคารเท่านั้นเอง ก็เพียงพอที่คนพิการสามารถเข้ารับบริการได้ เช่น ห้องน้ำ - ส้วม ก็ควรจัดให้มีหนึ่งห้องสำหรับคนพิการการใช้ลิฟท์โดยสารหรือทางลาดแทนบันได ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงมิติของส่วนต่าง ๆ เช่น เก้าอี้ล้อเลื่อน สัตว์ช่วยร่างกาย (อุปกรณ์ประกอบ รูปที่ 1,2,3,4,5) ประเภทของคนพิการ ดังนี้ -

คนพิการทางตา โดยทั่วไปบุคคลพิการทางตาไม่ได้บอดสนิทจริง ๆ จะบอดประมาณ 80 % หรือมากกว่านี้ สามารถมองเห็นได้เดือนวาง ส่วนมากจะใช้ระดับความสว่าง สี การใช้พื้นผิวที่ต่าง ๆ กันเพื่อช่วยต่อการสังเกต

คนพิการทางหู สามารถอยู่ได้เหมือนคนปกติ ในประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น หรือประเทศในยุโรป คนหูหนวกสามารถใช้โทรศัพท์ โดยใช้ Telecommunication devices for the deaf - TDD โดยใช้เครื่องพิมพ์ข้อความที่ต้องการพูด แล้วเครื่องจะแปลงสัญญาณเพื่อส่งไปทางโทรศัพท์ ไปสู่ผู้ที่มีอุปกรณ์เช่นนี้ ก็จะสามารถสื่อสารกันได้แต่ปัจจุบันนี้จะมีการใช้ภาษามือเพื่อสื่อความหมายให้เข้าใจกัน

คนพิการทางแขน ขา ลำตัว คนพิการประเภทนี้จะแยกเป็นประเภทที่ต้องใช้เก้าอี้ล้อเลื่อนและประเภทใช้อุปกรณ์พยุงร่างกาย เช่น ไม้เท้า เบรล ฯลฯ ทำให้สิ่งอำนวยความสะดวกที่จะใช้ก็แตกต่างกันด้วย

คนพิการทางสติปัญญา โดยทั่วไปบุคคลประเภทนี้จะอยู่ได้เหมือนปกติ แต่ให้คำนึงถึงความปลอดภัย

จากการศึกษาถึงประเภทของความพิการนี้ เราสามารถรู้ได้ว่าสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับอาคารสำหรับคนพิการควรมีอะไรบ้างเพื่อให้อาคารและสภาพแวดล้อมของอาคารได้จัดเตรียมสิ่งเหล่านี้ให้คนพิการได้มากที่สุด ขณะเดียวกันสิ่งที่จัดเตรียมให้ นั้นสามารถให้คนพิการทุกประเภทใช้ได้หรือได้เกือบหมด ซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเป็นสวัสดิการสังคมให้กับคนพิการ ยังแบ่งออกเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอาคาร ภายนอกอาคาร และส่วนสาธารณะ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เป็นการจัดบรรยากาศภายในบ้านพักอาศัยให้กับคนพิการ โดยการปรับหรือดัดแปลงที่อยู่อาศัยที่มีอยู่แล้วให้ใช้ประโยชน์ได้ ได้แก่

1. ส่วนนั่งเล่น การจัดวางเครื่องเรือนควรคำนึงถึงที่ว่างให้เพียงพอ สำหรับที่จะเข็นล้อเลื่อนได้และหมุนรอบ 180 องศา มีหน้าต่างที่ต่ำพอสำหรับบุคคลที่ใช้เก้าอี้ล้อเลื่อนสามารถมองออกไปภายนอกได้ สำหรับคนพิการทางตาต้องจัดเครื่องเรือนให้เป็นสิ่งช่วยในการเดินภายในห้องได้ด้วย

2. บริเวณรับประทานอาหาร โต๊ะอาหารควรกว้างอย่างน้อย 0.90 เมตร และมีพื้นที่สำหรับคนพิการที่นั่งเก้าอี้ล้อเลื่อนจากโต๊ะถึงผนังประมาณ 1.00 เมตร ความสูงของโต๊ะขึ้นอยู่กับประเภทของความพิการ เช่น คนพิการที่เดินได้โต๊ะควรสูงจากพื้นประมาณ 0.70 เมตร คนพิการที่นั่งเก้าอี้ล้อเลื่อนควรสูงจากพื้นอย่างน้อย 0.67 เมตร และสามารถสอดเก้าอี้ล้อเลื่อนเข้าใต้โต๊ะได้

3. บริเวณครัว ควรมีขนาดกระทัดรัด เพื่อความสะดวกในการประกอบกิจกรรมในครัว และเก้าอี้ล้อเลื่อนสามารถหมุนได้รอบ นอกจากนี้ยังควรคำนึงถึงอุปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

3.1 โต๊ะล้อเลื่อน เพื่อความสะดวกในการเคลื่อนย้าย

3.2 ชั้นวางของไม่ควรสูงเกิน 1.30 เมตร และสำหรับคนพิการที่ต้องใช้เก้าอี้ล้อเลื่อนไม่ควรต่ำกว่า 0.40 เมตร (ดูภาพประกอบ รูปที่ 5)

3.3 ชั้นวางของหรือตะแกรงวางของ ควรเป็นประเภทเลื่อนหรือหมุนออกมาได้ หรืออาจติดกับบานประตูด้านใน

3.4 ดินชั๊ก ตู้เก็บของควรมีที่ว่างจากพื้นลึกพอที่ที่วางเท้าของเก้าอี้ล้อเลื่อนไม่ชน

3.5 อ่างในครัว ควรมีที่ว่างสำหรับเข้าของบุคคลที่นั่งเก้าอี้ล้อเลื่อน กว้างหน้าควรถัดสูงจากพื้นระหว่าง 0.80 - 0.90 เมตร และอ่างตื้น 0.125 - 0.155 เมตร

4. ห้องนอน ควรมีที่ว่างพอสำหรับคนพิการที่ต้องใช้เก้าอี้ล้อเลื่อนเข็นไปใช้ส่วนตัวต่างๆ ได้ เช่น โต๊ะ ตู้เสื้อผ้า ฯลฯ และมีที่ว่างกว้างพอสำหรับสามารถหมุนเก้าอี้ล้อเลื่อนได้ คือประมาณ 1.50 เมตรหน้าต่างห้องนอนควรอยู่ในระดับที่คนพิการนั่งเก้าอี้ล้อเลื่อนมองออกไปได้ และมีระบบการถ่ายเทอากาศได้อย่างดี นอกจากนี้ภายในห้องนอนยังมีสิ่งประกอบดังต่อไปนี้

4.1 ที่เก็บเก้าอี้ล้อเลื่อน ควรมีขนาดไม่น้อยกว่า 1.20 x 1.70 เมตร และอยู่ในตำแหน่งที่ไม่กีดขวาง

4.2 ที่เก็บของ ที่เก็บของสำหรับคนพิการควรมีที่เดียวนอกจากจะใช้เก็บเสื้อผ้ายังอาจใช้เก็บอุปกรณ์เทียมได้ด้วย อาจจะทำตะขอที่ผาผนังใกล้เตียงเพื่อให้คนพิการแขวนไม้เท้า หรืออาจทำดินชั๊กได้เพียงสำหรับคนพิการที่ต้องแต่งตัวขณะนั่งหรือนอนอยู่บนเตียง

4.3 ที่นอน สำหรับคนพิการที่ต้องนั่งเก้าอี้ล้อเลื่อนที่นอนควรอยู่ในระดับเดียวกับเก้าอี้ล้อเลื่อน คือประมาณ 0.48 เมตร และระดับความสูงนี้สะดวกสำหรับคนพิการที่เดินได้ เพราะเป็นระดับความสูงพอที่จะจับตัวลุกขึ้นอยู่ในท่าที่ยืนได้ง่าย

4.4 เียง แผ่นหัวเตียงซึ่งสูงจากที่นอนขึ้นไปประมาณ 0.25 เมตร จะเป็นประโยชน์กับคนพิการที่เดินได้ คือ ใช้ค้ำตัวเองขึ้นอยู่ในท่ายืน

4.5 ที่เก็บเสื้อผ้า ตู้เสื้อผ้าที่ใช้แขวน ควรมีความกว้าง 0.60 เมตร สำหรับความสูงของราวแขวนนั้น ถ้าเป็นเสื้อผ้าส่วนใหญ่ เช่น เสื้อ กระโปรง มีราวสูง 1.05 เมตร จากพื้นก็เพียงพอ แต่สำหรับเสื้อผ้าที่ยาวกว่านั้น เช่นกางเกง เสื้อชุด เสื้อชุดยาว ราวแขวนควรสูง 1.40-1.50 เมตร และสำหรับบุคคลพิการที่ใช้เก้าอี้ล้อเลื่อนความสูงของราวแขวนประมาณ 1.50 เมตร

5. ห้องส้วม สำหรับบุคคลพิการที่ต้องนั่งล้อเลื่อน ต้องคำนึงถึงว่าบุคคลพิการใช้วิธีเคลื่อนย้ายตัวจากเก้าอี้ล้อเลื่อนไปยังโถส้วมอย่างไร มีรายละเอียดดังนี้

การเคลื่อนย้ายจากด้านหน้า โดยทั่วไปบุคคลพิการที่ใช้เก้าอี้ล้อเลื่อนแต่สามารถยืนได้จะใช้วิธีนี้ โดยหันเก้าอี้ล้อเลื่อนเข้าหาโถส้วม ไล่เบรคแล้วยกที่วางเท้าขึ้น เพื่อที่จะไม่กีดขวางเมื่อจะลุกขึ้น และความยาวของห้องควรอยู่ในระหว่าง 1.90 - 2.00 เมตร (ดูภาพประกอบ รูปที่ 6)

การเคลื่อนย้ายจากด้านหลัง โดยบุคคลพิการดันตัวเองจากด้านหลังเก้าอี้ล้อเลื่อนไปนั่งบนโถส้วม พนักเก้าอี้จะต้องมีขีปูดปิดเปิดเพื่อจะได้ดันตัวออกไปด้านหลังหรือเปิดที่ถอดพนักข้างหลังได้ทั้งอันความยาวของห้องประมาณ 1.60 เมตร (ดูภาพประกอบ รูปที่ 6)

การเคลื่อนย้ายจากด้านข้าง บุคคลพิการที่ใช้เก้าอี้ล้อเลื่อนที่มีแขนแข็งแรงแต่ไม่สามารถยืนได้ มักจะใช้วิธียกตัวเองจากเก้าอี้ไปนั่งโถส้วม วิธีนี้ที่พนักแขนของเก้าอี้ล้อเลื่อนจะต้องถอดออกได้ และอาจใช้กระดานพาดระหว่างที่นั่งเก้าอี้ล้อเลื่อนกับที่นั่งโถส้วม เพื่อใช้เป็นสะพานเชื่อมในการกระโดดตัวจากที่นั่งเก้าอี้ล้อเลื่อนไปที่นั่งโถส้วม ความกว้างของห้องนำจากศูนย์กลางถึงนำไปถึงผนังห้องนำด้านข้างควรกว้างอย่างน้อย 0.95 เมตร และความยาวจากผนังห้องนำด้านหลังถึงส่วนหน้าของโถส้วม ควรยาวอย่างน้อย 0.72 เมตร (ดูภาพประกอบ รูปที่ 6)

การเคลื่อนย้ายจากด้านทะแยง ส่วนใหญ่บุคคลพิการที่นั่งเก้าอี้ล้อเลื่อนที่สามารถถลงน้ำหนักบนเท้าได้บ้างแต่ยืนไม่ได้จะใช้วิธีนี้ โดยขยับตัวไปด้านหน้าของที่นั่งเก้าอี้ล้อเลื่อนแล้วจึงขยับตัวไปนั่งบนที่นั่งโถส้วม ความกว้างของห้องนำจากศูนย์กลางถึงนำไปถึงผนังห้องนำด้านข้างกว้างประมาณ 0.95-1.10 เมตร และความยาวจากผนังห้องนำด้านหลังถึงผนังด้านหน้าประมาณ 1.50-1.80 เมตร (ดูภาพประกอบ รูปที่ 6)

การเคลื่อนย้ายโดยมีผู้ช่วย โดยทั่วไปผู้ช่วยจะยืนด้านหลังบุคคลพิการ โดยช่วยยกตัวบุคคลพิการจากใต้แขน ฉะนั้น ห้องน้ำจึงต้องมีความกว้างของห้องน้ำจากศูนย์กลางถึงน้ำไปถึงผนังด้านข้างที่ผู้ช่วยยืน 0.50 เมตร และความยาวจากผนังห้องน้ำด้านหลังถึงผนังด้านหน้า 2.00 เมตร (ดูภาพประกอบ รูปที่ 6)

ดังนั้น ขนาดของห้องส้วมสำหรับบุคคลพิการซึ่งสามารถใช้ได้กับบุคคลพิการทุกประเภท สรุปได้ว่าควรมีขนาด 1.50 x 2.00 เมตร

นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึง ส่วนประกอบต่างๆ ภายในห้องน้ำ - ส้วม ที่ต้องคำนึงถึง มีดังนี้.-

5.1 โถส้วม ที่เหมาะสมสำหรับบุคคลพิการโดยทั่วไปคือถึงน้ำอยู่ในระดับต่ำ โดยสูงกว่าที่นั่งโถส้วมประมาณ 0.255 - 0.30 เมตร และที่นั่งสูง 0.475 จากพื้น ระดับน้ำในโถส้วมควรอยู่ห่างจากที่นั่งโถระหว่าง 0.20 - 0.23 เมตร และอาจใช้ที่นั่งโถส้วมที่สี่เข้มนกว่า หรือสี่ที่แตกต่างจากตัวโถส้วมเพื่อช่วยให้บุคคลพิการทางตาเห็นได้ชัดเจน และหากที่นั่งโถส้วมเป็นแบบนั่งยอง อาจดัดแปลงทำเป็นที่นั่งสูงขึ้นและเลื่อนเข้าไปพร้อมเมื่อต้องการใช้

5.2 ที่ปัสสาวะ สำหรับห้องน้ำชายไม่ควรสูงเกิน 0.485 เมตร

5.3 ราวจับ ควรมีราวจับยึดติดกับฝาผนังด้านข้าง และด้านหลังของโถส้วม โดยรอบ สูงไม่ต่ำกว่า 0.70 เมตร ราวจับที่ยึดติดผนังด้านข้างของโถส้วมที่เหมาะสม ควรยึดติดฝาผนังเพียง 15 องศา มีความยาวอย่างน้อย 0.50 เมตร โดยที่ส่วนปลายด้านล่างอยู่ห่างจากส่วนหน้าของที่นั่งโถส้วมไม่น้อยกว่า 0.20 เมตร อยู่สูงจากพื้น 0.70 เมตร และอยู่ห่างจากฝาผนังอย่างน้อย 0.40 เมตร การที่ติดตั้งราวเอียงแทนราวขนานหรือตั้งฉากกับพื้นนั้นก็เพื่อที่บุคคลพิการจะสามารถถ่ายน้ำหนักไปสู่เท้าได้ง่ายขึ้น เมื่อดูจากที่นั่งโถส้วมในระดับที่ต่างกัน ตามความสูงของคนพิการ นอกจากนี้อาจมีราวจับช่วยที่ยื่นจากกำแพงประมาณ 0.15 - 0.20 เมตรและสูงจากพื้น 0.80 - 0.85 เมตร หากไม่สามารถติดตั้งราวจับยึดติดกับฝาผนังด้านข้าง อาจใช้ราวจับที่มีบานพับยึดติดกับฝาผนังด้านข้างของโถส้วมเมื่อจะใช้ก็ดึงราวจับออกมาและเมื่อไม่ใช้ก็อาจพับเก็บหรือผลักไปชิดฝาผนัง สำหรับราวจับตรงข้างหลังโถส้วมควรสูงจากโถส้วมประมาณ 0.28 เมตร และที่กตตรงโถส้วมควรติดกับฝาผนังห้องน้ำเพราะบุคคลพิการที่ใช้เก้าอี้ล้อเลื่อนสามารถเข้าไปถึงได้ง่าย (ดูภาพประกอบ รูปที่ 11,13)

5.4 พื้นห้องน้ำ ควรเป็นระดับเดียวกันตลอด

5.5 ประตูห้องน้ำ กว้างไม่น้อยกว่า 0.85 เมตร ควรเปิดออกด้านนอกและที่ติดประตูควรเปิดออกได้จากภายนอก เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน

6. ห้องน้ำ ควรมีขนาดกว้างพอให้เก้าอี้ล้อเลื่อนหมุนตัวในการเปิดเปิดประตูโดยทั่วไปการใช้อ่างอาบน้ำจะเหมาะในการใช้ประโยชน์สำหรับบุคคลพิการมากกว่าฝักบัว ในกรณีที่ไม่ มีทั้งอ่างอาบน้ำและฝักบัว อาจใช้สายยางต่อก๊อกน้ำแทน

สำหรับบุคคลพิการที่มองเห็นเก้าอี้ล้อเลื่อนไม่ควรดึงมาจากตุ้ม เพราะต้องเอื้อมแขนซึ่งทำได้ไม่สะดวก และให้เว้นพื้นที่ว่างบริเวณที่อาบน้ำให้เก้าอี้ล้อเลื่อนสามารถหมุนกลับตัวได้ภายในพื้นที่ ๑ มีเส้นผ่าศูนย์กลางไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร นอกจากนี้อาจทำเป็นที่นั่งสำหรับอาบน้ำ(ดูภาพประกอบ รูปที่ 7) หรือเป็นชนิดพับเก็บติดผนัง ซึ่งเมื่อกางออกมาใช้นั่งแล้วให้ความสูงจากพื้น 0.45 เมตร

6.1 อ่างอาบน้ำ โดยทั่วไปมีขนาดกว้าง 0.76 เมตร ยาว 1.70 เมตร ลึก 0.40 เมตร มีส่วนที่เป็นที่นั่งต่อจากด้านศีรษะของอ่างอาบน้ำ เพื่อใช้ประโยชน์ในการเคลื่อนย้ายบุคคลพิการที่ใช้เก้าอี้ล้อเลื่อนลงอ่างควรอยู่สูงจากพื้นเท่ากับขอบอ่าง และมีความกว้างเท่ากับความกว้างของอ่าง กั้นอ่างควรมีแนวราบเพื่อช่วยลดอุบัติเหตุเนื่องจากความลื่น อาจใช้แผ่นยางปูกันอ่างกันลื่น แผ่นยางควรมีสีเข้มหรือแตกต่างจากสีอ่างจะช่วยทำให้บุคคลพิการทางตามองเห็นกันอ่างได้ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ควรมีราวจับเพื่อใช้ประโยชน์ 2 อย่าง คือ พยุงเมื่อจะเข้าหรือลุกออกจากอ่างในท่ายืน และพยุงเมื่อจะยกหรือลดตัวลงในท่านั่ง หากจะใช้พยุงตัวในท่ายืนราวจับควรยึดติดไว้กับฝาผนังด้านข้างใน แนวตั้งห่างจากยกพื้นด้านศีรษะของอ่างประมาณ 0.30 เมตร และสูงจากพื้น 0.90 - 1.50 เมตร หากไม่ใช้ส่วนที่เป็นที่นั่งด้านศีรษะของอ่างก็อาจติดตั้งราวจับในแนวตั้งห่างจากฝาผนังด้านข้าง 1.40 เมตร และสูงจากขอบอ่าง 1.00 เมตร ถ้าจะใช้พยุงตัวในท่าหนึ่งควรมีราวจับในแนวนอน ที่มีความเอียงเล็กน้อยยึดติดกับฝาผนังเหนืออ่างอาบน้ำ หากอ่างไม่มีส่วนที่เป็นที่นั่งด้านศีรษะของอ่างราวจับควรยาว 1.00 เมตร และทำมุมประมาณ 1.3 องศา แต่ถ้าส่วนที่เป็นที่นั่งด้านศีรษะของอ่างราวจับควรยาว 1.40 เมตร และทำมุมประมาณ 10 องศา โดยมีส่วนที่เป็นที่นั่งยาว 0.40 เมตร หากราวจับอยู่ในแนวนอนโดยไม่มีความเสี่ยงก็ควรอยู่สูงจากขอบอ่างประมาณ 1.00 เมตร นอกจากนี้อาจติดตั้งราวสำหรับพยุงไว้ตรงขอบอ่างอาบน้ำได้ (ดูภาพประกอบ รูปที่ 9)

6.2 ที่อาบน้ำชนิดฝักบัว สำหรับบุคคลพิการทั่วไปควรมีขนาดอย่างน้อย 0.90 x 0.90 เมตร ควรมีราวจับสำหรับทั้งบุคคลที่นั่งหรือยืนอาบ หากมีที่นั่งอาบควรเป็นชนิดที่มีบานพับที่ยึดติดกับฝาผนังด้านข้างด้านหนึ่งสำหรับที่บิดเปิดก็อกน้ำควรเป็นชนิดที่มีที่จับยาวอันเดียว และสามารถปรับความแรงและอุณหภูมิของน้ำตรงที่เปิดเพียงที่เดียว ฝักบัวควรเป็นประเภทใช้มือจับยาว 1.80 เมตร โดยไม่ยึดติดกับฝาผนัง

6.3 ราวผ้า ควรติดตั้งในที่ ๑ จะไม่เป็นอันตรายต่อบุคคลพิการ และควรใช้ผ้าขนหนูที่มีสีแตกต่างจากสีของราวผ้า เพื่อให้บุคคลที่เห็นเลือนลางหาเจอว่าอยู่ที่ไหน และอยู่ในระดับต่ำพอที่บุคคลพิการที่นั่งเก้าอี้ล้อเลื่อนเอื้อมได้ถึง คือสูงประมาณ 0.80 เมตร

6.4 กระจก ควรติดตั้งให้ต่ำพอที่บุคคลพิการที่นั่งเก้าอี้ล้อเลื่อนมองเห็น คือประมาณ 0.75 เมตร สำหรับคนพิการที่เดินได้ควรติดอยู่ระหว่าง 1.30 - 1.80 เมตร จากพื้น ซึ่งอาจจะทำเป็น 2 ระดับ หรือเป็นกระจกยาวเพื่อให้บุคคลพิการทุกประเภทใช้ได้

6.5 รั้วของเครื่องใช้อุปโภคบริโภคอาบน้ำ ควรอยู่ในตำแหน่งที่ต่ำพอสำหรับบุคคลพิการที่ใช้เก้าอี้ล้อเลื่อนเอื้อมถึงสูงจากพื้นประมาณ 0.25-1.20 เมตร (ดูภาพประกอบ รูปที่ 8)

6.6 ราวจับ ในแนวระดับมีความสูงไม่ต่ำกว่า 0.70 เมตร และแนวตั้งมีส่วนล่างไม่ต่ำกว่า 0.70 เมตร

6.7 ก๊อกน้ำ ควรมีสวิตช์เงินหรืออักษรตัวนูนสัมผัสได้

7. โทรศัพท์ ควรติดตั้งให้ต่ำพอสำหรับบุคคลที่ใช้เก้าอี้ล้อเลื่อนเอื้อมไปหยิบหูฟัง และหมุนหมายเลขโทรศัพท์ได้ โทรศัพท์สูงจากพื้นประมาณ 1.625 เมตร หากเป็นตู้ก็ไม่ควรมีประตูและไม่ยกพื้นซึ่งทำให้บุคคลที่นั่งเก้าอี้ล้อเลื่อนเข็นเข้ามาไม่ได้ ควรใช้แสงสว่างอย่างน้อย 50 แรงเทียน สองตรงที่หมุนและบอกวิธีใช้ และควรมีตัวเลขนูนหรืออักษรเบรลล์กำกับตรงที่หมุน (ดูภาพประกอบ รูปที่ 17)

8. สวิตช์ไฟ ควรติดตั้งให้ต่ำพอที่บุคคลที่ใช้เก้าอี้ล้อเลื่อนเอื้อมปิดเปิดได้ และมีอักษรเบรลล์กำกับสำหรับคนตาบอด

เกณฑ์มาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกภายนอกอาคารสำหรับคนพิการ

ในการวางผังอาคาร สถานที่ทำการของภาครัฐบาลและเอกชน สถานฝึกอบรม สถานประกอบการ เช่น โรงงานอุตสาหกรรม ตลอดจนอาคารสาธารณะ ได้แก่ โรงพยาบาล ห้างสรรพสินค้า สถานีขนส่ง สนามบินพาณิชย์ ที่ทำการไปรษณีย์ ฯลฯ มีสิ่งที่จะอำนวยความสะดวกแก่คนพิการ ได้แก่

1. ทางเข้าสู่อาคาร

1.1 เป็นพื้นผิวเรียบเสมอกันไม่ขรุขระ ไม่มีสิ่งกีดขวาง หรือส่วนของอาคารยื่นล้ำออกมาทำให้การสัญจรไม่สะดวก หรืออาจเกิดอันตรายสำหรับคนพิการ

1.2 ให้อยู่ในระดับเดียวกับพื้นลานจอดรถ หากอยู่ต่างระดับต้องมีทางลาดสามารถขึ้น-ลง และทางลาดนี้ให้อยู่ใกล้ที่จอดรถ

1.3 ทางเดินจากบริเวณภายนอกเข้าสู่อาคาร หากมีพื้นที่ต่างระดับกันให้ใช้ลิฟท์หรือคิดเครื่องหมายให้เห็นชัดสำหรับผู้พิการทางการมองเห็น

1.4 มีป้ายบอกทางไปยังอาคารต่างๆ ให้เห็นชัดเจน

1.5 มีผังบอกทางเป็นอักษรเบรลล์สำหรับผู้พิการทางการมองเห็น

2. ทางเชื่อมระหว่างอาคารและระเบียง

2.1 ทางเชื่อมระหว่างอาคารให้มีพื้นผิวเรียบเสมอกัน ไม่ขรุขระ ไม่มีสิ่งกีดขวางความกว้างประมาณ 1.60-2.00 เมตร เพื่อที่จะสวนกันได้ (ดูภาพประกอบ รูปที่ 18)

2.2 ระเบียงให้มีพื้นผิวเรียบเสมอกัน ไม่ขรุขระ ไม่มีสิ่งกีดขวาง

2.3 ความกว้างของระเบียงไม่น้อยกว่า 1.00 เมตร และให้มีราวกันค้ำ
นอกของระเบียงสูงไม่น้อยกว่า 1.00 เมตร

3. ทางข้าม ต้องมีความลาดจากทางเดินสู่ถนนโดยไม่มีสิ่งกีดขวาง ไม่ควรมีท่อน้ำ
หรือร่องน้ำมาขวางทางเดิน หากจำเป็นต้องมีช่องตะแกรงปิดร่องน้ำ ไม่ควรห่างเกิน 1.3
เซนติเมตร เพื่อกันปลายไม้เท้าหรือไม้เท้ายันของคนที่มาลงในช่วงตะแกรง

4. ทางลาด

4.1 ทางลาดภายนอกอาคารใช้สำหรับเข้าสู่ตัวอาคาร หรือเชื่อมต่อระหว่าง
อาคารที่อยู่ต่างระดับกัน

4.2 พื้นทางลาดให้ใช้วัสดุกันลื่น

4.3 พื้นผิวทางลาดใช้วัสดุกันลื่นและมีสัดส่วนความลาดเอียงดังนี้

ความยาวทางลาด	ความลาดเอียง
1 - 3 เมตร	1:12
3 - 6 เมตร	1:16
6 - 10 เมตร	1:20

ให้มีชันพักอย่างน้อย 1.50 เมตร ก่อนเข้าอาคาร ถ้าทางลาดนั้นมีความยาวเกิน 6.00 เมตร
และต้องใช้ทางลาดต่อให้มีชันพักยาว 1.50 เมตร ก่อนขึ้นทางลาดใหม่ (ดูภาพประกอบ รูปที่
19)

4.4 ทางลาดด้านที่ไม่มีผนังกันให้ทำขอบสูงจากพื้นผิวไม่ต่ำกว่า 10 เซนติ
เมตร (ดูภาพประกอบ รูปที่ 23)

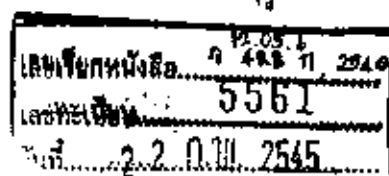
4.5 มีราวจับทั้ง 2 ข้าง สูงจากพื้นไม่น้อยกว่า 80 เซนติเมตร ราวจับด้าน
ที่อยู่ติดผนังให้มีระยะห่างจากผนัง ไม่น้อยกว่า 4.5 เซนติเมตร (ดูภาพประกอบ รูปที่ 19,20)

4.6 ราวจับให้มีลักษณะกลมเส้นผ่าศูนย์กลาง 4.5 - 5.0 เซนติเมตร

4.7 ราวจับให้ยื่นเลยจากจุดเริ่มต้นถึงจุดสิ้นสุดของทางลาด ด้านละไม่น้อย
กว่า 0.30 เซนติเมตร (ดูภาพประกอบ รูปที่ 19,21)

5. ที่จอดรถ

5.1 จัดให้มีสถานที่จอดรถสำหรับคนพิการ ในบริเวณอาคารสาธารณะทุกแห่ง
โดยอยู่ในบริเวณที่สะดวกในการเข้าสู่อาคารมากที่สุด และมีปริมาณอย่างน้อยตามอัตราส่วน
ดังนี้

ที่จอดรถปกติ			ที่จอดรถคนพิการ	
1	-	25 คัน	1	คัน
26	-	50 คัน	2	คัน
51	-	75 คัน	3	คัน
76	-	100 คัน	4	คัน
101	-	150 คัน	5	คัน
151	-	200 คัน	6	คัน
201	-	300 คัน	7	คัน
301	-	400 คัน	8	คัน
401	-	500 คัน	9	คัน
501	-	1,000 คัน		
1,000		คันขึ้นไป		
			ร้อยละ 2 ของจำนวนรถทั้งหมด	
			20 คัน และทุกๆ 100 คันที่เพิ่ม	
			ขึ้นจาก 1,000 คัน ให้จัดที่จอดรถ	
			สำหรับคนพิการ 1 คัน	

5.2 ในกรณีที่จอดรถมีหลายชั้นให้จัดที่จอดรถสำหรับคนพิการ ไว้ชั้นที่มีลิฟท์หรือมีทางเข้าออกชั้นละ 1 คัน และจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้พร้อม

5.3 ที่จอดรถคนพิการให้จัดไว้ใกล้ทางเข้าออกอาคารให้มากที่สุด

5.4 พื้นลานจอดรถให้มีพื้นผิวเสมอกัน

5.5 พื้นที่จอดรถให้มีขนาด 3.80x6.00 เมตรต่อรถ 1 คัน (ดูภาพประกอบ

รูปที่ 22)

5.6 มีป้ายแสดงให้ชัดเจนว่าเป็นที่จอดรถคนพิการ

เกณฑ์มาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวก
ในอาคารสาธารณะและบริการสาธารณะสำหรับคนพิการ

การช่วยเหลือให้คนพิการมีส่วนร่วมร่วมกับบุคคลภายนอกได้ ส่วนบริหารที่เป็น
สาธารณะและอาคารสาธารณะจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับคน
พิการ ดังนี้.-

1. สัญลักษณ์ของคนพิการ

สิ่งอำนวยความสะดวกทุกหมวด ที่จัดไว้ให้คนพิการให้ติดสัญลักษณ์ของคน
พิการให้เห็นได้ชัดเจน (รูปภาพประกอบ รูปที่ 23,24)

2. ทางเท้า

2.1 พื้นทางเท้าต้องเรียบ

2.2 ท่อระบายน้ำให้มีฝาปิดมิดชิด ถ้าเป็นชนิดตะแกรงต้องมีซี่หรือรูเล็กขนาด
กว้างไม่เกิน 1.3 เซนติเมตร เพื่อกันไม่ให้ ไม้ค้ำยัน หรืออุปกรณ์ทางเดินอื่นๆ และกันล้อรถ
เข็นตกลงไป

2.3 หากมีสิ่งกีดขวางที่จำเป็นบนทางเท้า เช่น สลวดชิง เสาไฟฟ้า มีายนอก
ทาง ตู้ไปรษณีย์ หรือต้นไม้ ให้จัดอยู่ในแนวเดียวกัน และทำพื้นผิวต่างสัมผัสสำหรับคนพิการ
ทางการมองเห็นทราบก่อนถึงสิ่งกีดขวางนั้น (รูปภาพประกอบ รูปที่ 25)

2.4 ทางระบายน้ำให้อยู่นอกทางเท้า

2.5 อุปกรณ์บังแดดฝนของอาคารริมทางเท้า เมื่อใช้งานให้อยู่ในระดับสูงจาก
พื้น 2 เมตร และอุปกรณ์สำหรับยึดหรือขักรอกต้องไม่อยู่ในทางเท้า

2.6 ให้มีทางลาดจากทางเท้าลงสู่พื้นถนนบริเวณทางข้ามถนน ทางแยก หรือ
ถนนซอย และตรงเกาะกลางถนน และทำพื้นผิวต่างสัมผัสสำหรับคนพิการทางการมองเห็น
ทางลาดนี้ต้องมีความลาดเอียง 1:12 (รูปภาพประกอบ รูปที่ 26,27,28)

2.7 ทางข้ามถนนที่ไม่มีสัญญาณไฟจราจร และมีพื้นผิวที่ต่างระดับกันให้ทาสี
ให้เห็นชัดโดยสีที่ใช้มีความคมชัดตัดกับสีผิวเดิม

3. ประตู

3.1 ธรณีประตูหากจำเป็นต้องมี ให้ขอบทั้งสองด้านมีความลาดเอียงให้
สะดวกสำหรับรถเข็นและคนพิการที่ใช้อุปกรณ์ช่วยเดิน

3.2 มีความกว้างไม่น้อยกว่า 85 เซนติเมตร (รูปภาพประกอบ รูปที่ 29)

3.3 ประตูควรมีลักษณะเลื่อนเปิดปิดได้ง่าย

3.4 ถ้าประตูเป็นชนิดผลักเข้าออกให้เปิดได้กว้างหากเปิดออกสู่ทางเดินหรือ
ระเบียงต้องไม่กีดขวางทางสัญจร

3.5 กรณีลูกพิกเป็นกระจกให้ติดเครื่องหมายแถบสีหรือทำที่สังเกตเห็นชัด สำหรับผู้ที่พิการทางการมองเห็น

3.6 มือจับปิดเปิดประตูควรเป็นชนิดก้านติดตั้งในแนวตั้ง และอยู่สูงจากพื้น 90 เซนติเมตร (ดูภาพประกอบ รูปที่ 30)

3.7 ประตูห้องพักในโรงแรมที่จัดไว้สำหรับคนพิการทางการได้ยิน หรือสื่อความหมายมีช่องว่างด้านล่างของประตูเพื่อจะรับข่าวสารจากภายนอก ในกรณีฉุกเฉินและอุบัติเหตุต่าง ๆ

4. บันได

ถ้าสามารถเลี่ยงได้ควรจะต้องแต่บุคคลพิการจำนวนมากสามารถใช้บันไดได้ และควรมีความเหมาะสมดังนี้

4.1 ความกว้างของบันไดไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร โดยจัดให้มีชานพักทุก ระยะความสูงไม่เกิน 2.00 เมตร จมูกบันไดมนเรียบและใช้วัสดุกันลื่น

4.2 มีราวจับบันไดทั้ง 2 ข้าง ความกว้างของขอบราวบันได 4.5 - 5.0 เซนติเมตร

4.3 ที่เริ่มต้นและสิ้นสุดของราวบันไดควรมีอักษรเบรลล์บอกชั้น และทาสีหรือติดสติ๊กเกอร์ให้เห็นชัด (ดูภาพประกอบ รูปที่ 32,33)

4.4 บันไดลูกตั้งต้องมีขนาดสูงไม่เกิน 18 เซนติเมตร ลูกนอนขนาดกว้าง ไม่น้อยกว่า 25 เซนติเมตร (ดูภาพประกอบ รูปที่ 31,32)

4.5 ควรมีสัญเตือนที่สัมผัสได้สำหรับบุคคลพิการทางการมองเห็น เพื่อบอกให้รู้ทางเดินข้างหน้าเป็นบันไดลูกลงข้างหรือขึ้นข้างบน

4.6 การมีสิ่งกีดขวางบริเวณใต้บันได เพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลพิการทางตาเดินเข้าไป

5. ลิฟท์

5.1 ต้องไม่มีสิ่งกีดขวางหน้าลิฟท์ เช่น กระถางต้นไม้ ที่ทิ้งขยะ ที่ดับ บุหรี่ ฯลฯ โดยเฉพาะบริเวณที่เกิดปุ่มลิฟท์

5.2 ปุ่มกดลิฟท์และปุ่มบังคับภายในลิฟท์ ให้อยู่ในระดับต่ำพอที่บุคคลพิการนั่งเก้าอี้ล้อเลื่อนสามารถกดได้ คือประมาณ 0.90-1.20 เมตร และมีอักษรเบรลล์กำกับไว้ด้วย ตัวหนังสือ ตัวเลข ต้องโต และชัดเจนมีสีตัดมองเห็นชัด (ดูภาพประกอบ รูป 34)

5.3 มีราวจับภายในลิฟท์สำหรับบุคคลพิการที่ต้องการพยุงตัวสูงไม่น้อยกว่า 0.80 เมตร

5.4 ขนาดลิฟท์โดยสารมีประตูลิฟท์เปิดได้ กว้างไม่น้อยกว่า 0.85 เมตร และขนาดของลิฟท์ให้เก้าอี้ล้อเลื่อนหมุนตัวได้ด้วย มีขนาดไม่น้อยกว่า 1.10 x 1.20 เมตร (ดูภาพประกอบ รูปที่ 34,35)

5.5 แสงสว่างภายในลิฟต์ต้องเพียงพอ

5.6 ให้มีเสียงบอกได้เมื่อลิฟต์หยุดตามชั้นต่างๆ และมีเสียงบอกชั้นภายในลิฟต์เพื่อความสะดวกสำหรับบุคคลพิการทางการมองเห็น

5.7 ระยะเวลาปิด - เปิดลิฟต์ หากไม่ใช่ Photo - eye ให้มีเวลาเปิดลิฟต์ได้ไม่น้อยกว่า 5 นาที เพื่อให้คนพิการเข้า - ออกลิฟต์ได้ทัน

5.8 เมื่อลิฟต์หยุดให้มีเสียงและดวงไฟเตือนภัย เป็นไฟกะพริบได้เพื่อให้ผู้พิการทางการมองเห็นและผู้พิการทางการได้ยินทราบ ในกรณีที่ผู้พิการทางหูติดอยู่ในลิฟต์คนเดียวให้มีสัญญาณไฟ ให้ผู้พิการทางหูได้ทราบว่าผู้ที่อยู่ข้างนอกกับทราบแล้วว่าลิฟต์หยุดและกำลังให้ความช่วยเหลืออยู่

6. พื้น

โดยทั่วไปควรเป็นพื้นเรียบแต่ไม่ลื่น ทำด้วยวัสดุที่ไม่กระเทาะหรือหลุดง่าย พื้นที่ดีที่สุดควรเป็นพื้นกระเบื้องยาง ไม่ควรใช้วัสดุที่เป็นมันและสะท้อนแสง และหากพื้นบริเวณใดที่เป็นอันตรายต่อบุคคลพิการทางการมองเห็น ก็ควรมีสัญญาณเตือนที่สามารถสัมผัสได้

7. ห้องน้ำ ที่อาบน้ำ ห้องส้วม และอ่างล้างมือ

7.1 ประตูห้องน้ำที่จัดให้คนพิการควรเป็นบานเลื่อนหรือบานพับตัวเป็นบานพับที่เปิดออกด้านนอก ไม่มีธรณีประตูมีความกว้างไม่น้อยกว่า 85 เซนติเมตร

7.2 ติดอักษรเบรลล์เพื่อให้ทราบว่าห้องน้ำชายหรือหญิงไว้ที่บริเวณใกล้ประตู

7.3 ควรมีราวจับจากประตูทางเข้าไปยังที่อาบน้ำและห้องน้ำ ราวจับสูงไม่น้อยกว่า 80 เซนติเมตร และพื้นห้องน้ำให้ใช้วัสดุกันลื่น

7.4 ติดตั้งสัญญาณไฟสำหรับเตือนภัย หรือเรียกหาในระหว่างผู้พิการทางการได้ยินติดอยู่ในห้องน้ำ

7.5 ที่อาบน้ำให้มีพื้นที่ที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางไม่น้อยกว่า 1.50 เมตร เพื่อให้รถเข็นสามารถหมุนกลับตัวได้

7.6 ควรทำที่นั่งสำหรับอาบน้ำชนิดพับเก็บติดผนังซึ่งเมื่อกางออกมาใช้แล้วให้มีความสูงจากพื้น 45 เซนติเมตร

7.7 ควรมีราวจับในแนวนอนระดับความสูงไม่ต่ำกว่า 70 เซนติเมตร และแนวตั้งให้มีส่วนล่างไม่ต่ำกว่า 70 เซนติเมตร ในที่อาบน้ำและห้องส้วม

7.8 สิ่งของ เครื่องใช้ อุปกรณ์ภายในที่อาบน้ำให้อยู่สูงจากพื้นความสูงระหว่าง 0.25-1.20 เมตร

7.9 ประตูห้องส้วมต้องเปิดกว้างได้ไม่น้อยกว่า 90 องศา ไม่มีธรณีประตู ถ้าเป็นพื้นต่างระดับต้องไม่เกิน 2 เซนติเมตร และมีทางลาด

7.10 พื้นที่ภายในห้องตัวมกว้างยาวไม่น้อยกว่า 1.70 x 1.70 เมตร

7.11 โถงตัวมใช้ชนิดนั่งราบ สูงจากพื้น 45 เซนติเมตรมีพนักพิงหลัง และที่ปล่อยนํ้าเป็นชนิดคั่นโยก

7.12 ใต้อ่างล้างมือให้มีที่สำหรับรถเข็นสอดเข้า (ดูภาพประกอบ รูปที่ 14,15)

7.13 ก๊อกนํ้าและที่ใส่สบู่เหลวใช้ชนิดก้านโยกหรือก้านกด

8. ป้ายประกาศ

8.1 ภายนอกอาคารให้มีผังบอกอาคารสถานที่ที่อยู่ในบริเวณให้ชัดเจน

8.2 ภายในอาคารในทุกจุดที่มีป้ายหรือผังบอกสถานที่ต่างๆ ให้มีอักษรเบรลล์ด้วย

8.3 ป้ายหรือผังบอกทางทุกแห่งให้มีสีที่ชัดเจนหรือ มีแสงสว่างช่วย

8.4 ขนาดของตัวอักษรที่ใช้เขียนบนป้าย (ดูภาพประกอบ รูป 36)

ระยะทาง	ขนาดตัวอักษร
0 - 7 เมตร	6 x 6 เซนติเมตร
7 - 18 เมตร	11 x 11 เซนติเมตร
18 เมตรขึ้นไป	20 x 20 เซนติเมตร

9. สถานียอนส่ง

9.1 ให้มีลิฟท์รับ - ส่งคนพิการในกรณีขานขาลาดตั้งอยู่ในพื้นที่ต่างระดับ

9.2 ให้มีทางลาดในพื้นที่ต่างระดับทุกแห่ง

9.3 ให้มีแผนผังขนาดใหญ่ สำหรับคนมองเห็นเลือนลางและติดไฟให้เห็นชัดเจน

9.4 ให้มีป้ายบอกทางชัดเจน พร้อมทั้งข้อมูลประกาศต่างๆ ตารางการเดินทางให้จัดทำเป็นอักษรเบรลล์และตัวพิมพ์ใหญ่

9.5 ให้จัดเครื่องโทรสารไว้สำหรับคนหูหนวก

10. พื้นผิวต่างสัมผัส

10.1 บริเวณพื้นต่างระดับที่มีความสูง 10 เซนติเมตรขึ้นไป และไม่เป็นทางลาดให้มีพื้นผิวต่างสัมผัสขนานไปกับขอบของพื้นต่างระดับนั้น โดยให้พื้นผิวต่างสัมผัสมีขนาดกว้างไม่น้อยกว่า 30 เซนติเมตร และขอบนอกอยู่ห่างจากพื้นระดับ 60 เซนติเมตร (ดูภาพประกอบ รูปที่ 37)

10.2 ทางเท้าและทางเดินสาธารณะทั้งภายในและภายนอกอาคารให้มีพื้นผิวต่างสัมผัสขนาดกว้างไม่น้อยกว่า 30 เซนติเมตร อยู่บนทางเดินนั้น โดยให้ทอดตัวไปตามทาง

ยาวของเส้นทาง ทั้งนี้ เพื่อแสดงส่วนของทางเดินที่ชัดเจนโดยไม่มีสิ่งกีดขวาง

11. ห้องสมุดสาธารณะ

11.1 ให้มีหนังสือที่คนพิการทางการมองเห็น จะสามารถรับรู้ได้ด้วยตนเอง เป็นจำนวนอย่างน้อย 1% ของจำนวนหนังสือทั้งหมดที่มีอยู่ในห้องสมุดนั้น

11.2 ให้มีสื่ออุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการรับรู้สำหรับคนพิการทางการมองเห็น เช่น เครื่องอ่านหนังสือ เครื่องขยายขนาดตัวหนังสือและภาพ เครื่องบันทึกเทป

11.3 ให้มีวีดีโอที่มีภาษามือหรือคำบรรยายกำกับสำหรับคนพิการทางการได้ยิน และสื่อความหมายด้วย

12. ตู้ไปรษณีย์

ตู้ไปรษณีย์ให้มีช่องสอดจดหมายมีความสูงในระดับ 0.90 - 1.20 เมตร

13. สัญญาณจราจร

13.1 เมื่อสัญญาณจราจรให้คนข้ามถนนปรากฏ ให้มีเสียงให้คนตาบอดได้ทราบด้วย โดยสัญญาณไฟให้มีระยะเวลาไม่น้อยกว่า 30 วินาที และสัญญาณเสียงให้มี 2 ระยะ คือ ระยะแรกเป็นเสียงปกติเมื่อสิ้นสุดเวลาของสัญญาณ 15 วินาที ให้เป็นเสียงถี่ขึ้น

13.2 สัญญาณนี้ให้ติดตั้งที่ทางข้ามถนน ห่างจากทางแยกไม่น้อยกว่า 100 เมตร

14. สถานที่ติดต่อสอบถาม

สถานที่ติดต่อสอบถามให้จัดสถานที่สำหรับผู้ใช้รถเข็น และผู้ที่มีร่างกายเตี้ยกว่าระดับปกติสามารถเข้าติดต่อได้ โดยให้โต๊ะหรือเคาน์เตอร์มีระดับความสูงจากพื้น 70 เซนติเมตร และให้มีที่ว่างข้างโต๊ะให้รถเข็นสอดเข้าได้

15. โทรศัพท์สาธารณะ

โทรศัพท์สาธารณะให้จัดสำหรับคนพิการใช้ได้ ในชุมชน จำนวน 1 เครื่อง ต่อเครื่องโทรศัพท์ทั่วไป 5 เครื่อง โทรศัพท์นี้ให้ติดตั้งไว้ในระดับสูงจากพื้น 70 เซนติเมตร และข้างโต๊ะให้มีที่ว่างให้รถเข็นสอดเข้าได้ (ดูภาพประกอบ รูปที่ 17)

16. อาคารและสถานที่ชุมชนสาธารณะ

16.1 อาคารและสถานที่ชุมชนสาธารณะต่างๆ ที่มีการกำหนดที่นั่งไว้แน่นอนให้กันที่ไว้สำหรับรถเข็นคนพิการดังนี้.-

ขนาดของสถานที่ (ที่นั่ง)	จำนวนที่สำหรับรถเข็น (คัน)
4 - 25	1
26 - 50	2
51 - 300	4
301 - 500	6

หากมีที่นั่งเกินกว่า 500 ที่นั่งขึ้นไป ให้เพิ่มที่นั่งสำหรับรถเข็น 1 คัน ต่อทุก 100 ที่นั่งที่เพิ่มขึ้น (ดูภาพประกอบ รูปที่ 38)

16.2 ให้จัดที่นั่งไว้สำหรับล่ามภาษามือ และให้มีแสงสว่างเพียงพอที่คนพิการทางการได้ยินจะเห็นได้ชัดเจน

17. ทางเข้าออกชูปเปอร์มาร์เก็ต

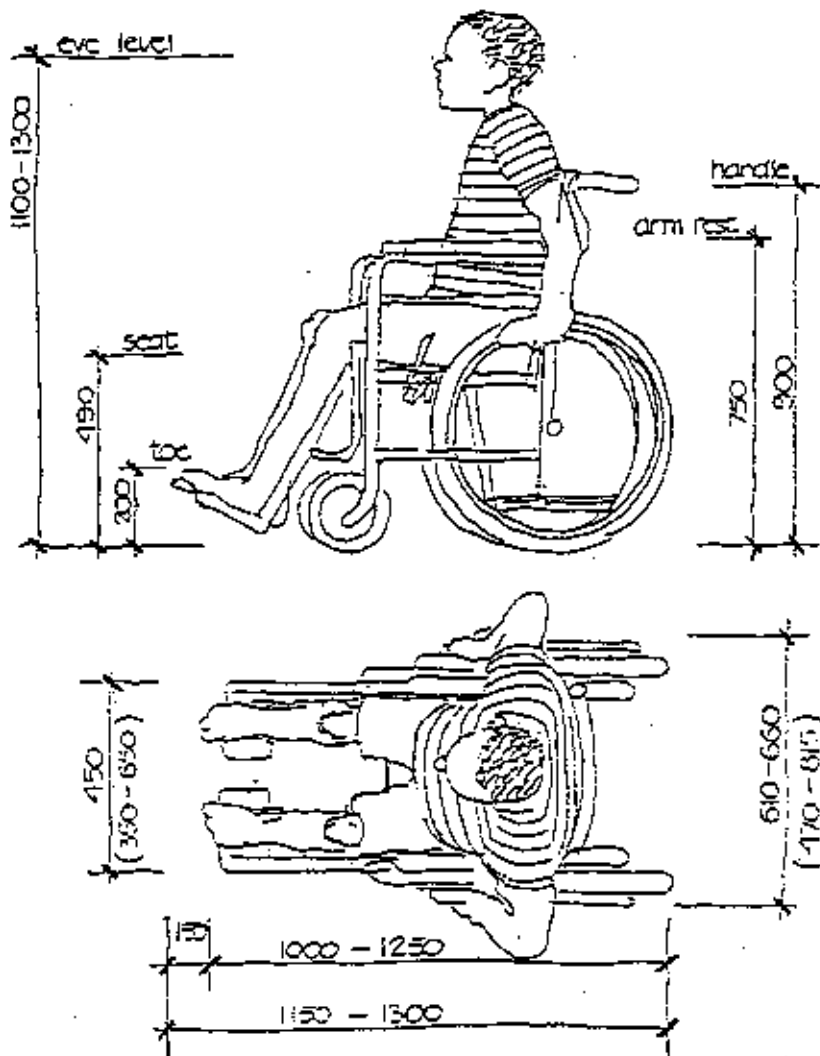
17.1 ให้มีทางเข้าและออกสำหรับคนพิการที่บริเวณจำหน่ายสินค้าอย่างน้อย 1 ช่อง มีความกว้างไม่น้อยกว่า 80 เซนติเมตร (ดูภาพประกอบ รูปที่ 39)

17.2 ให้มีช่องจ่ายเงินไว้ให้คนพิการอย่างน้อย 1 ช่อง มีความกว้างไม่น้อยกว่า 80 เซนติเมตร

18. ที่นั่งพัก

ควรจัดที่สำหรับให้ผู้พิการทางขาที่ใช้อุปกรณ์ช่วยพยุงได้ มีที่สำหรับนั่งพักเป็นระยะๆ ที่พอสมควร โดยเฉพาะทางลาด - ทางเดิน ที่มีความกว้างน้อยให้จัดทำเป็นที่นั่งพักแยกเฉพาะออกมาเพื่อจะได้ไม่กีดขวางทางผู้อื่น

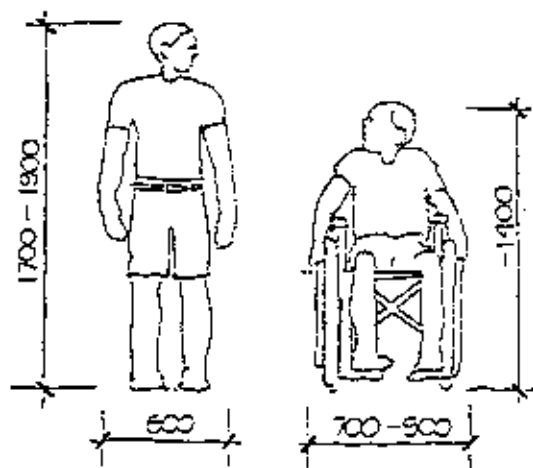
ภาพสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการทางด้านสถาปัตยกรรม

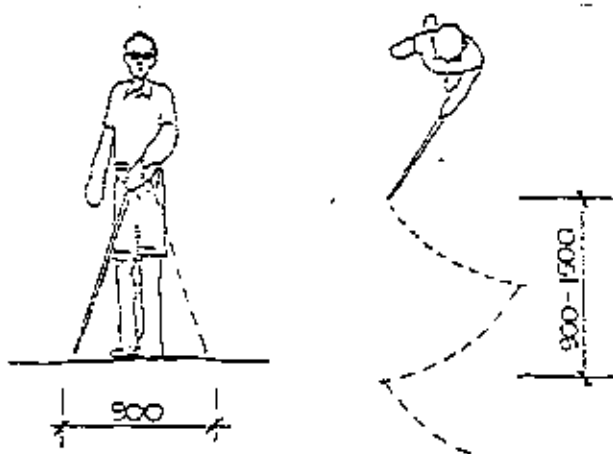
WHEEL CHAIR DATA

	ADULT WHEEL CHAIR	JUNIOR SIZE WHEEL CHAIR
A. LENGTH	98 - 106 CM	44 CM
B. WIDTH	61 - 73 CM	47 CM
C. HEIGHT OF SEAT	42 - 51 CM	
D. HEIGHT OF ARMREST	71 - 76 CM	
E. HEIGHT OF HANDLE		84 CM

ภาพที่ 1 ขนาดและรายละเอียดเก้าอี้ล้อเลื่อน

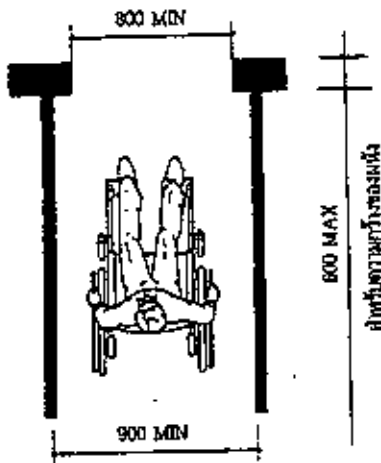

ภาพที่ 2 ขนาดและรายละเอียดทั่วไป

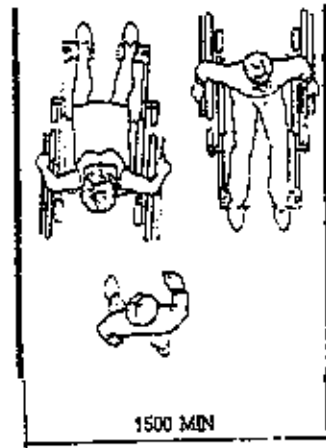

ภาพที่ 3 ขนาดและรายละเอียดบุคคลพิการทางการมองเห็น

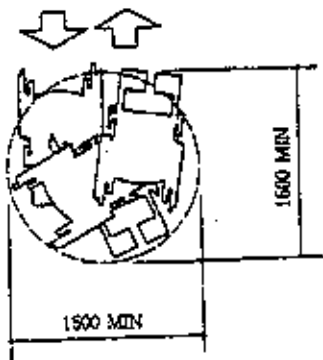
ระยะมาตรฐานสำหรับคนพิการ

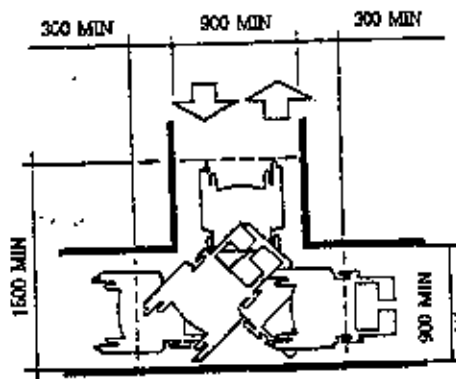
ระยะความกว้างสำหรับเก้าอี้ล้อเลื่อนคันเดียว

ระยะความกว้างสำหรับเก้าอี้ล้อเลื่อน 2 คัน

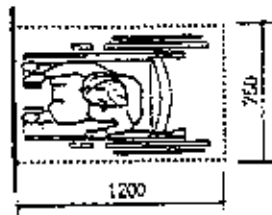
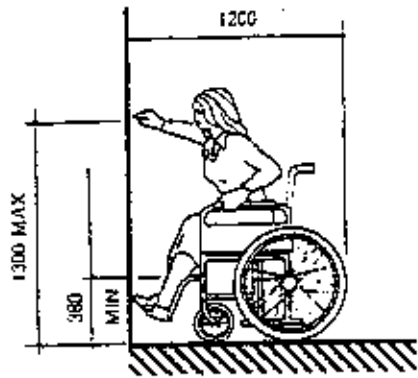
ก.) ที่ว่างเส้นผ่าศูนย์กลาง 1.50 เมตร

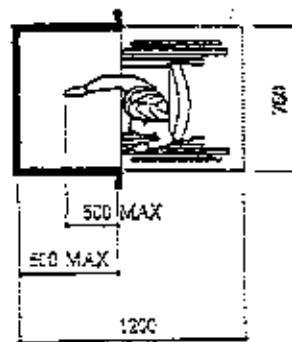
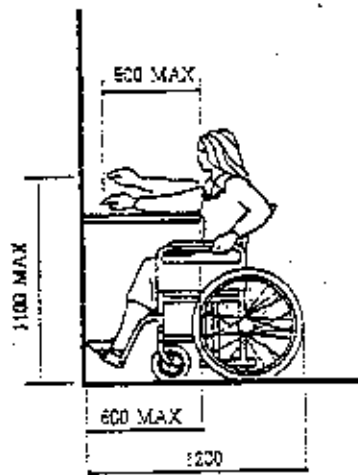
ข.) ที่ว่างรูปตัว 'ค' สำหรับรถเข็น 180

พื้นที่ว่างสำหรับการหมุนของเก้าอี้ล้อเลื่อน

ภาพที่ 4 ระยะมาตรฐานสำหรับคนพิการ

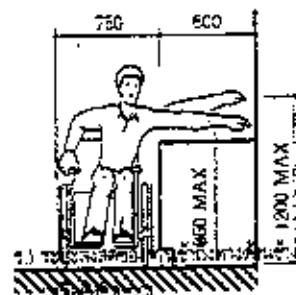
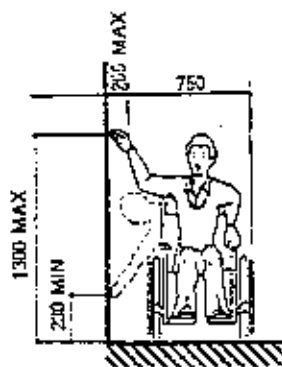
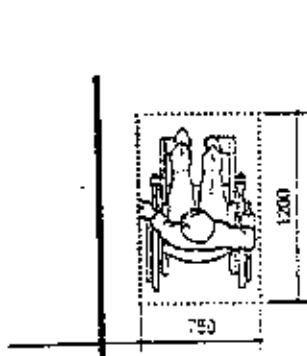

ก.) ระยะความสูงจำกัดของการเข้าถึงทางตัวหน้า

ข.) ระยะสูงที่สุดของการเข้าถึงทางด้านหน้า
เหนือสิ่งกีดขวาง

การเข้าถึงทางตัวหน้า

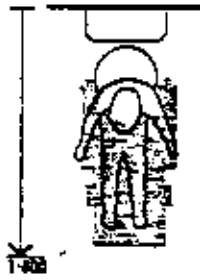
ค.) ระยะจำกัดความสูงและต่ำสุดของการเข้าถึงทางด้านข้าง

การเข้าถึงทางด้านข้าง

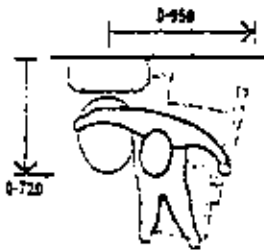
ภาพที่ 5 ระยะเวลาฐานสำหรับคนพิการ

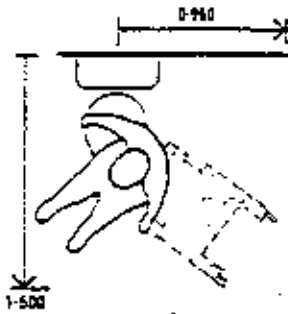
(1) เคลื่อนย้ายจากด้านหน้า

(2) เคลื่อนย้ายจากด้านหลัง

(3) เคลื่อนย้ายจากด้านข้าง

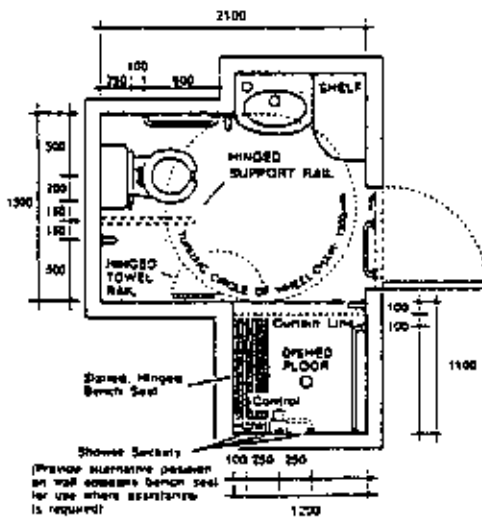
(4) เคลื่อนย้ายจากด้านหมอง

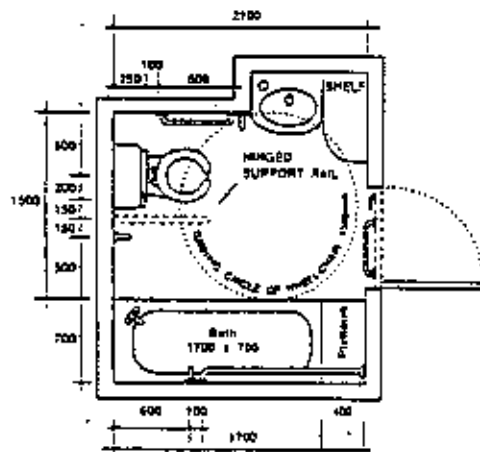
(5) เคลื่อนย้ายโดยมีผู้ช่วย

ภาพที่ 6 แสดงการเคลื่อนย้ายบุคคลพิการจากเก้าอี้ล้อเลื่อนไปยังโถส้วม

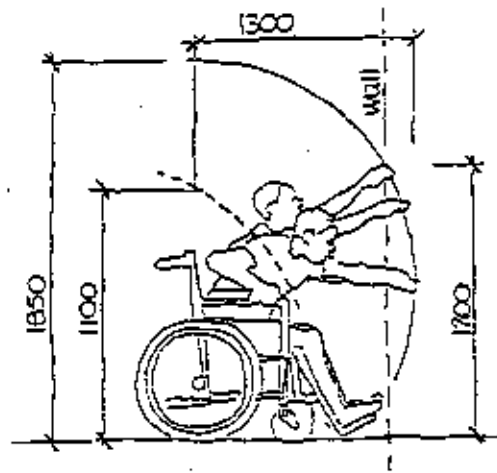
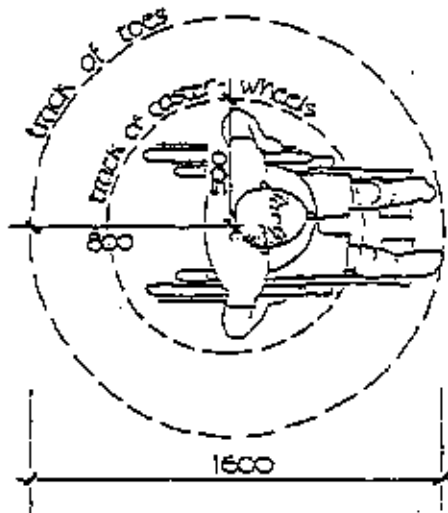
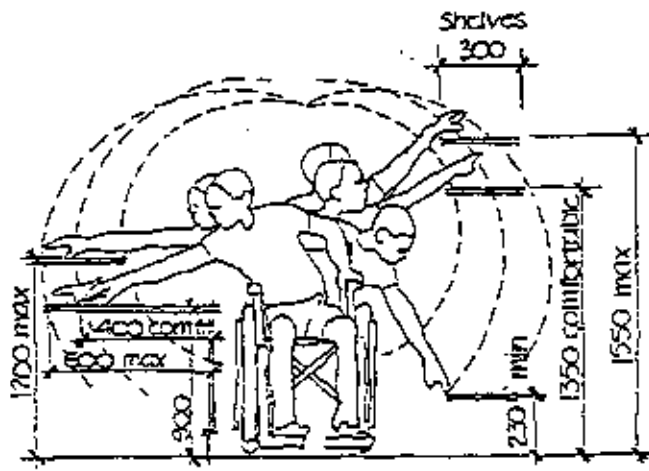
SHOWER ROOM

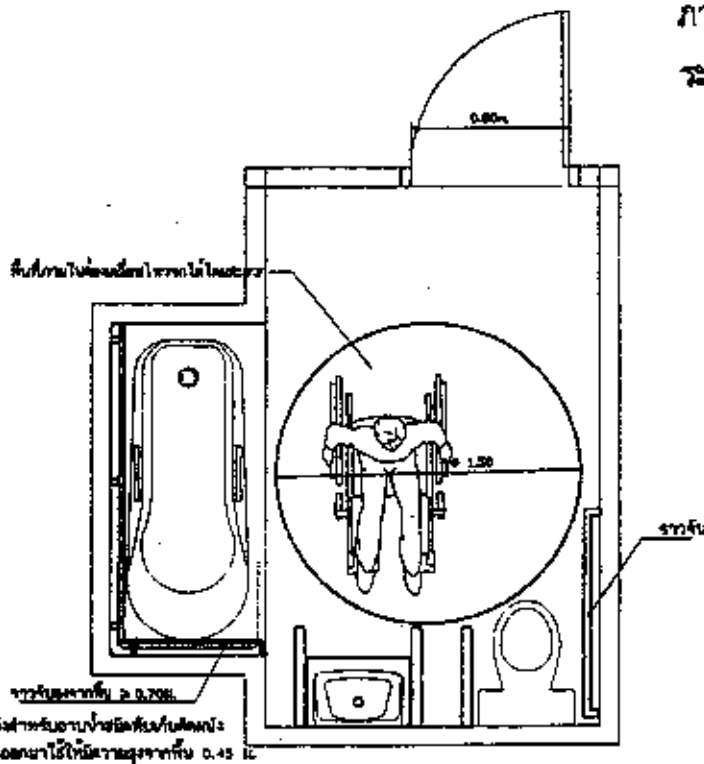
BATHROOM

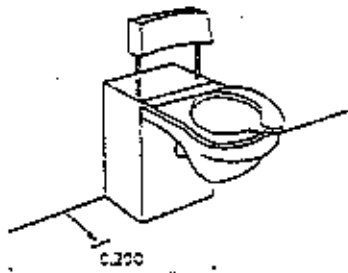
ภาพที่ 7 ตัวอย่างห้องน้ำ - ส้วม

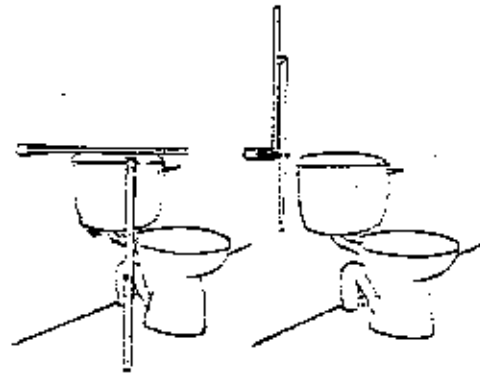
ภาพที่ ๘
ระยะมาตรฐานสำหรับคนพิการ

ภาพที่ ๙
ตัวอย่างห้องน้ำ - ส่วน

ภาพที่ 10 ลักษณะส่วนที่เหมาะสมกับบุคคลพิการ

(2) ราวจับที่จับกับใต้โถชักโครก

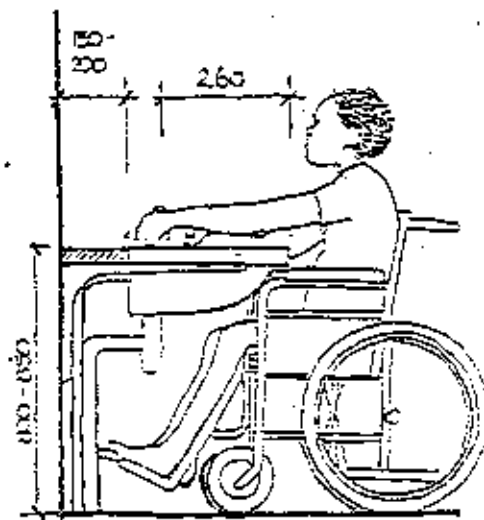
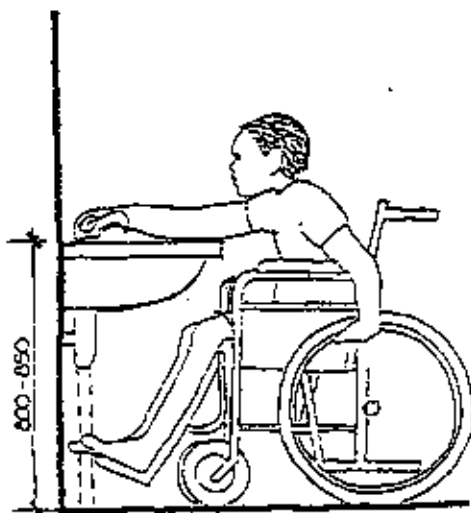

(1) ราวจับยึดติดกับผนังสูง 15 องศา

(3) ราวจับที่พนักกับไม้ยึดผนัง

ภาพที่ 11 ราวจับแบบต่าง ๆ

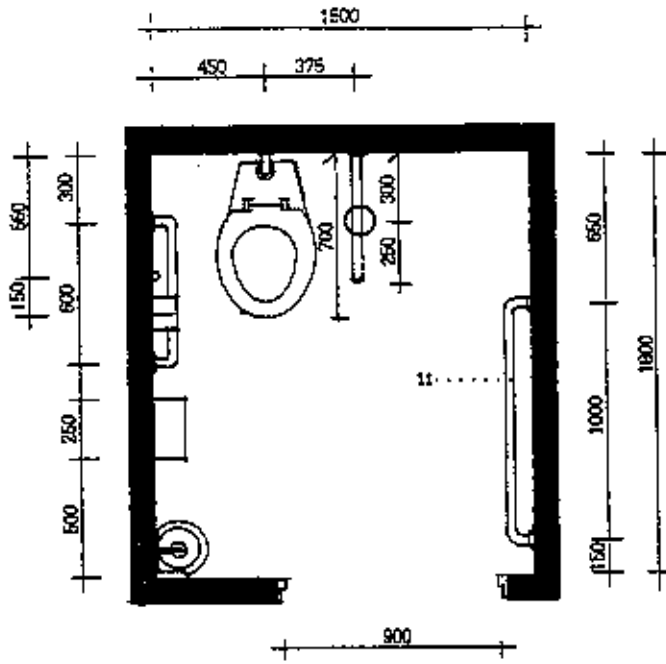

mind the hot water pipe

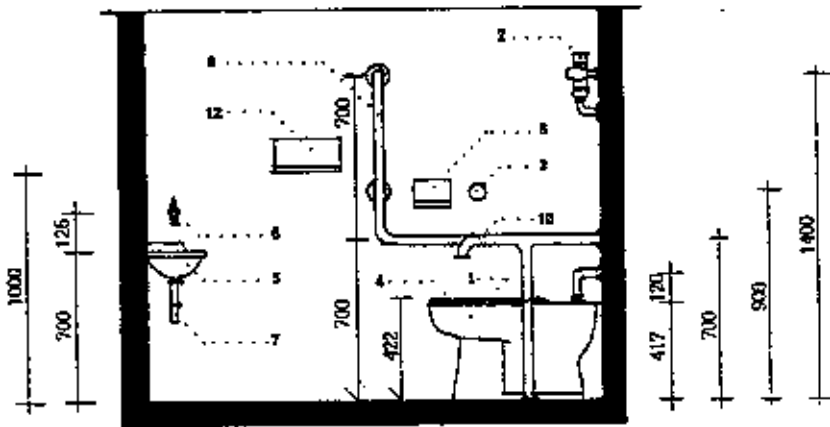
ภาพที่ 12 อย่างสวยงาม

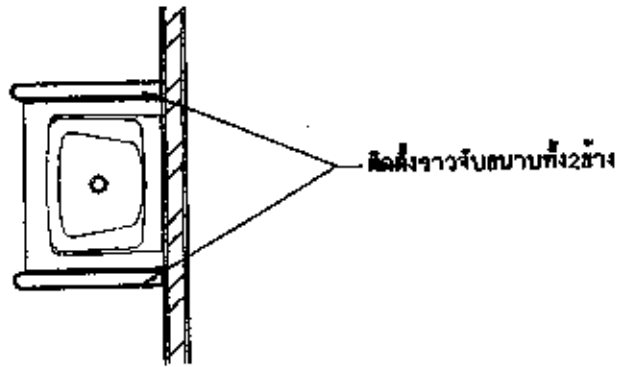
แบบสุขา

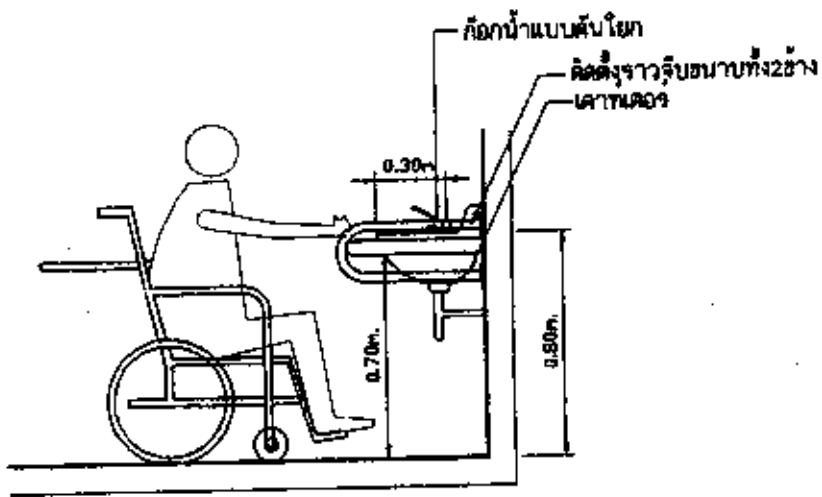
- 1 โถส้วม
- 2 แฝส้วม วาล์ว
- 3 ปุ่มกด แฝส้วม วาล์ว
- 4 เกอครอบโถส้วมรองน้ำ
- 5 ลัง
- 6 ก๊อกน้ำแบบก้านโยก
- 7 ท่อตัดกลิ่น
- 8 ที่ใส่กระดาษชำระ
- 9 ราว รูปตัว L
- 10 ราว รูปตัว T
- 11 ราว
- 12 พัดลมเป่าแห้ง

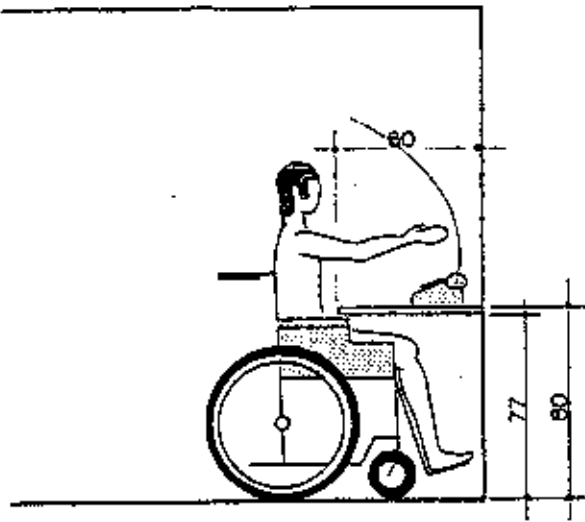
ภาพที่ 13 ระบายต่างๆภายในห้องส้วม

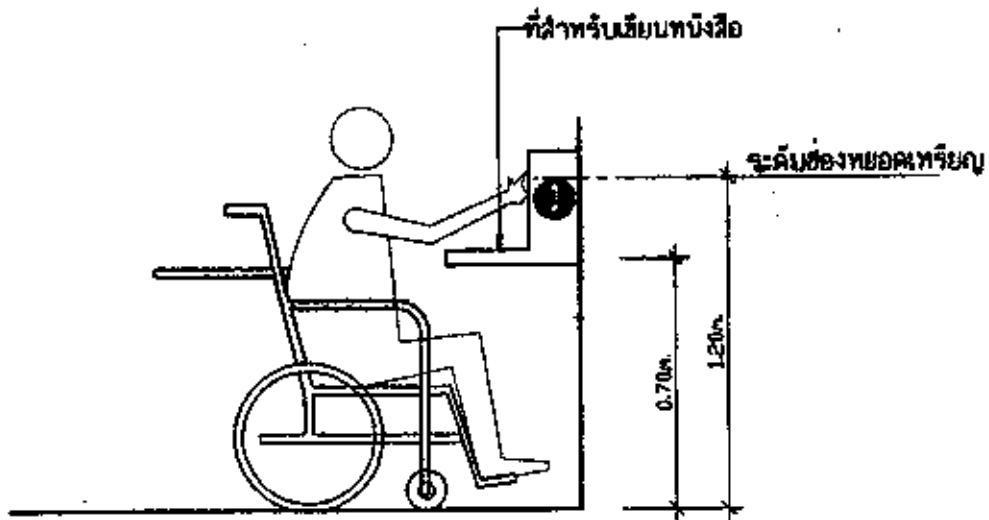
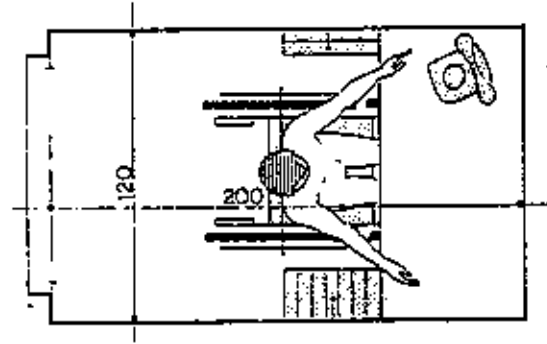
ภาพที่ 14 แปลนราวจับขนาดอ่างล้างมือ

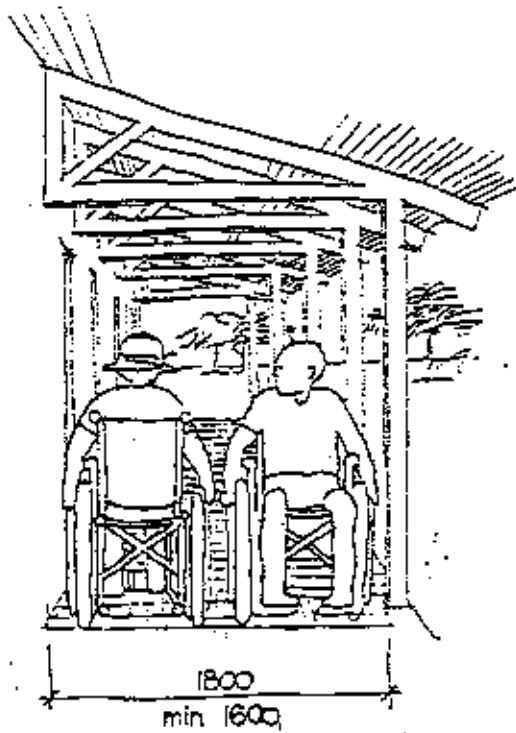
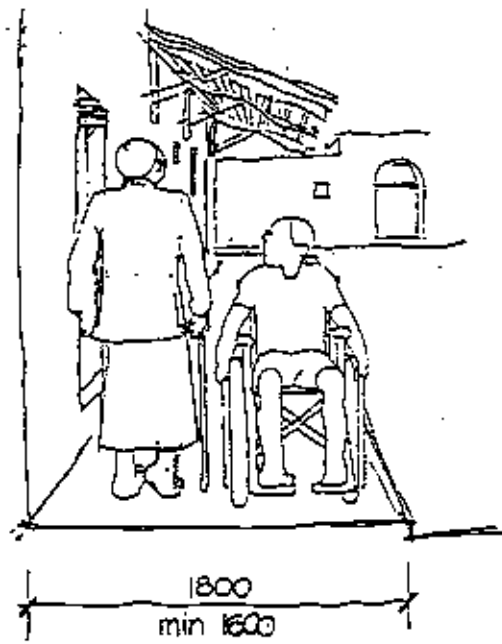
ภาพที่ 15 ระยะต่างๆของอ่างล้างมือ

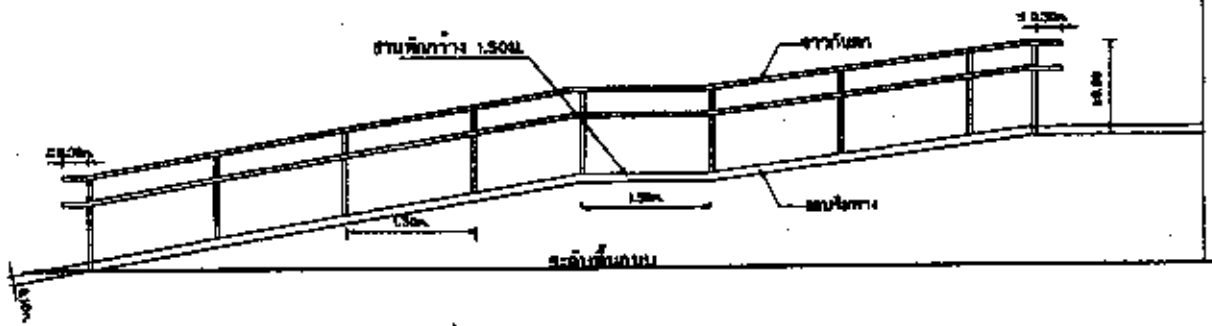
ภาพที่ 16 โทรศัทพ์

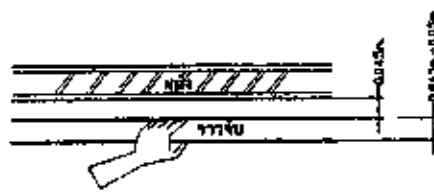
ภาพที่ 17 โทรศัทพ์สาธารณะ

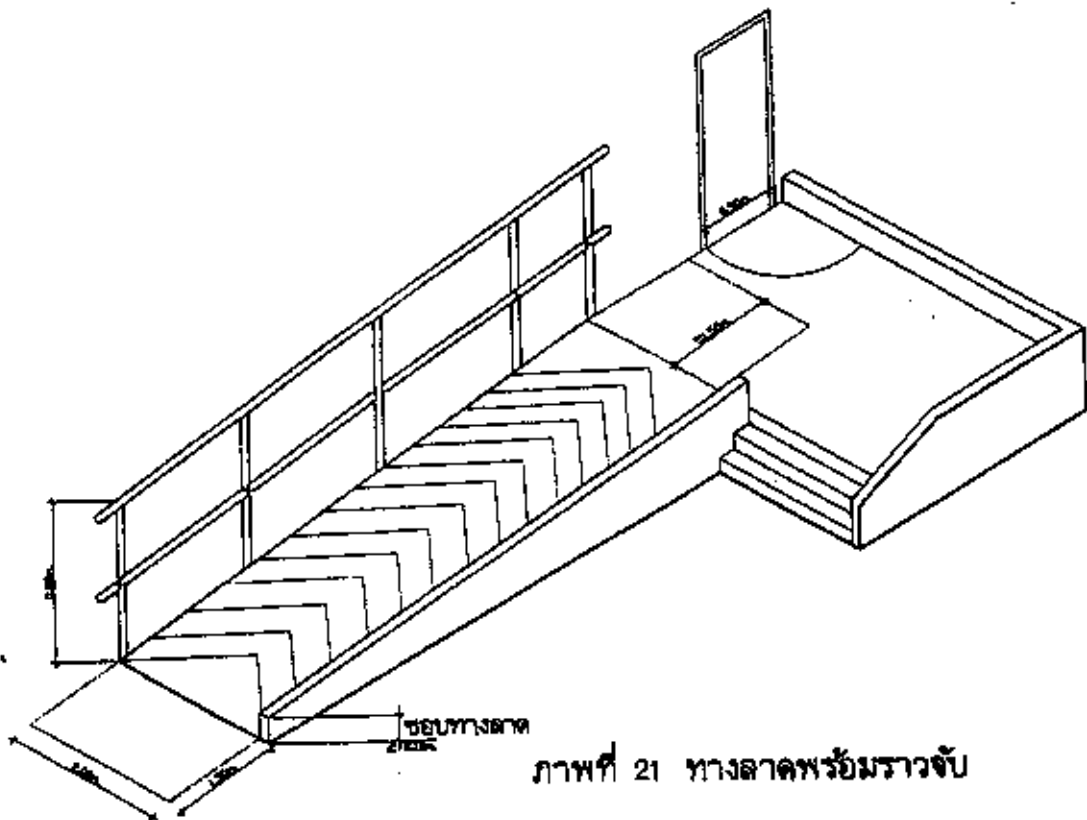
ภาพที่ 18 ขนาดทางเดินและระเบียง

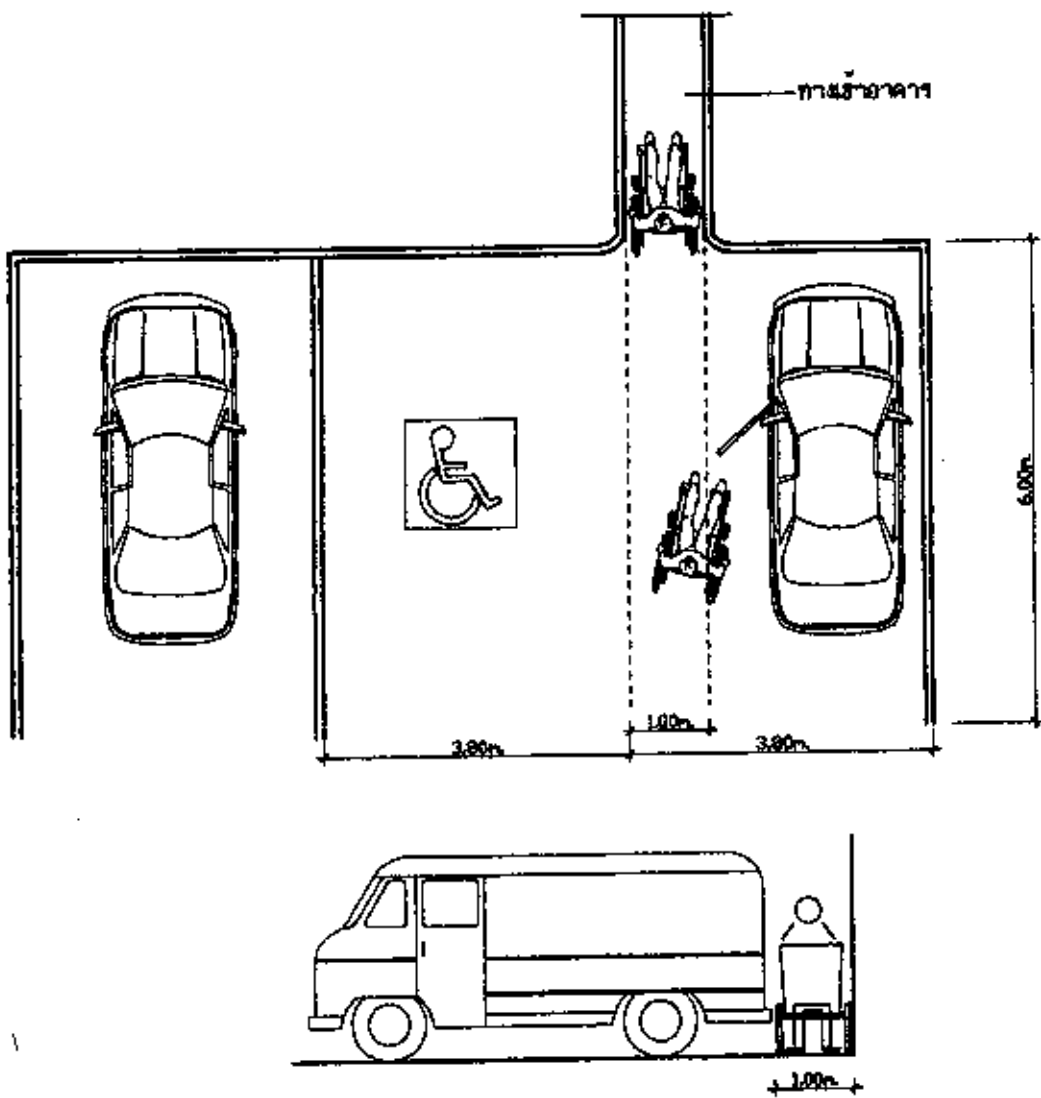
ภาพที่ 19 ทางลาดพร้อมราวจับ

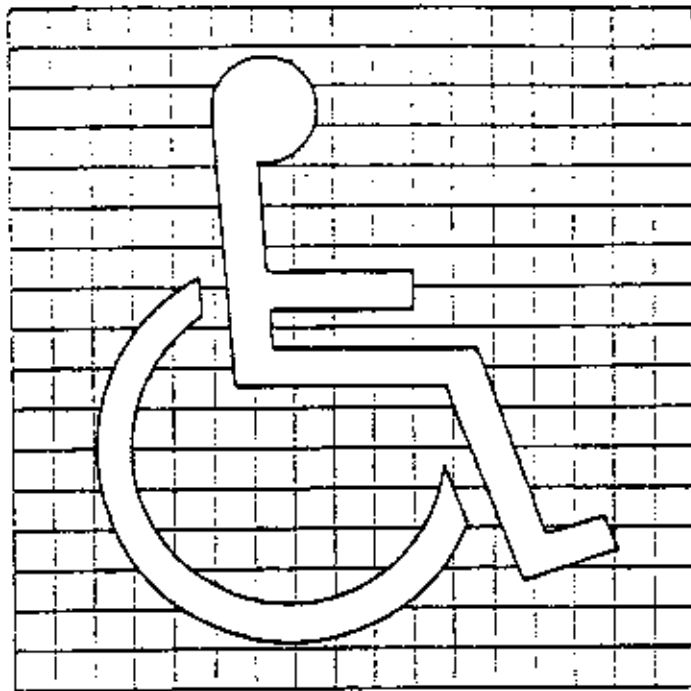
ภาพที่ 20 ราวจับ

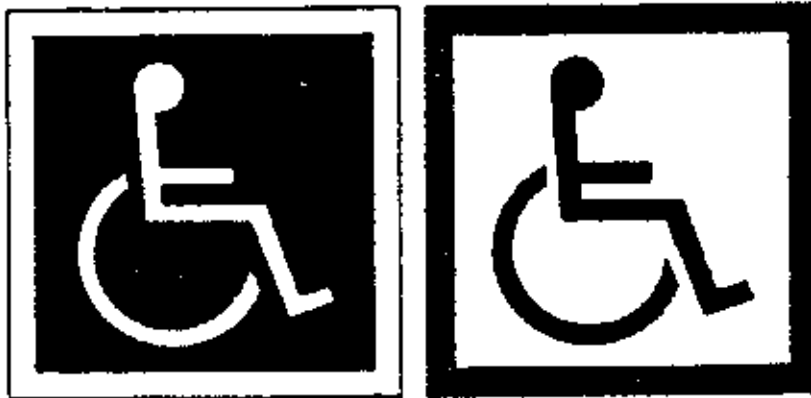
ภาพที่ 21 ทางลาดพร้อมราวจับ

ภาพที่ 22 ที่จอดรถสำหรับบุคคลพิการ

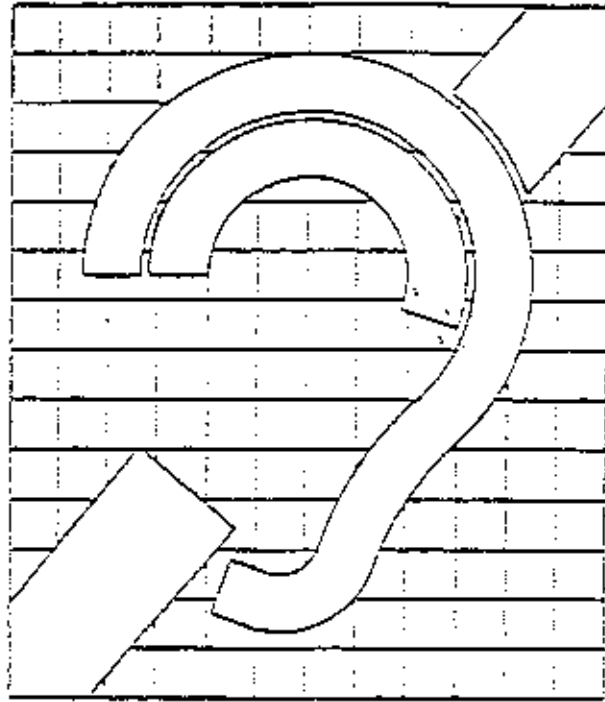
สัดส่วน ของสัญลักษณ์

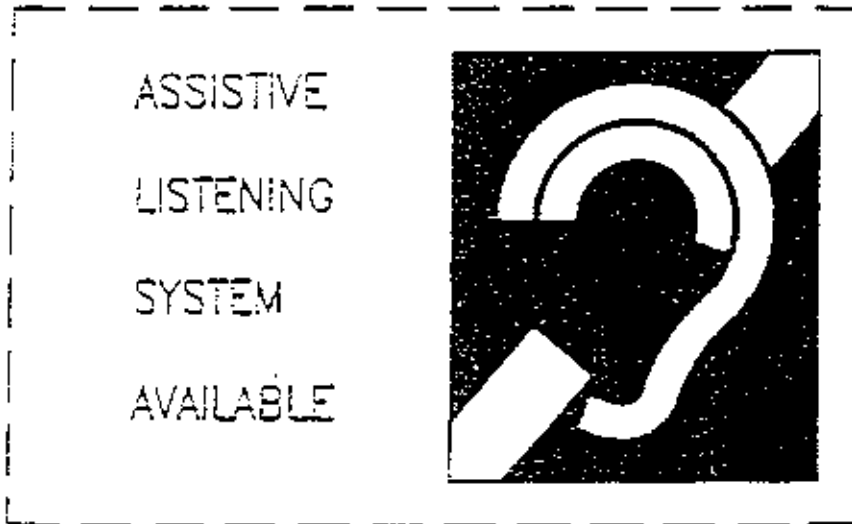
รูปแบบการใช้

ภาพที่ 23 สัญลักษณ์สากลสำหรับคนพิการ

แบบป้ายมาตรฐานสำหรับคนพิการ

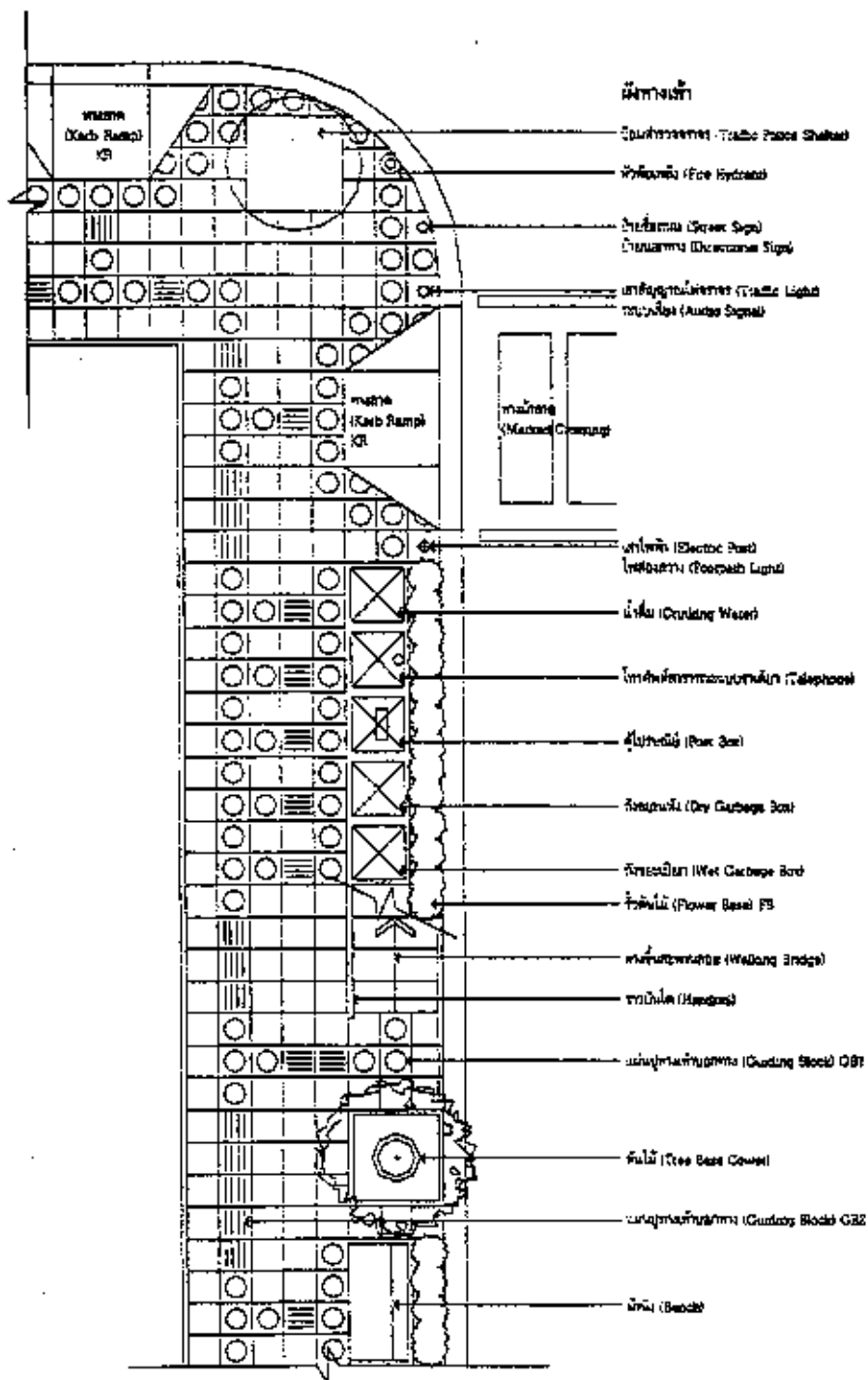
สัดส่วนของสัญลักษณ์

รูปแบบการใช้

ภาพที่ 24

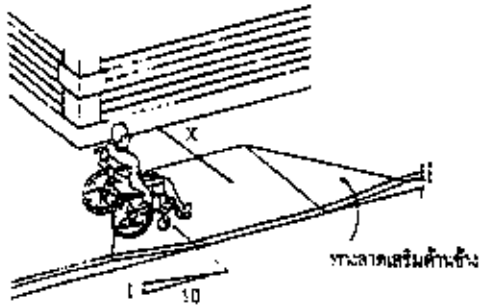
สัญลักษณ์สากลสำหรับคนพิการทางการฟัง

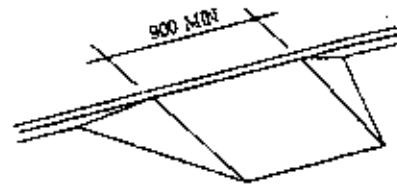
ภาพที่ 25 ตัวอย่างทางเท้า

แบบทางลาดคั่นหินทางเท้า

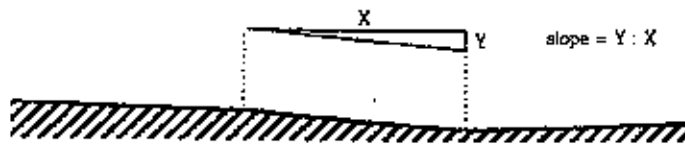
ทางลาดตัดคั่นหินทางเท้า

ทางลาดเสริมคั่นหินทางเท้า

ข้อแนะนำ

- ทางลาดควรใช้เนื้อวัสดุ เส้นทางสัญจรต้องข้ามคั่นหินบริเวณทางเท้า
- ความลาดชันควรจะสะดวก (ไม่ควรเกิน 1:12)
- พื้นร่องทางลาดต้องไม่ลื่น
- ทางลาดเสริมคั่นหินทางเท้า ควรใช้การนี้ได้ในจุดความทงจราจร

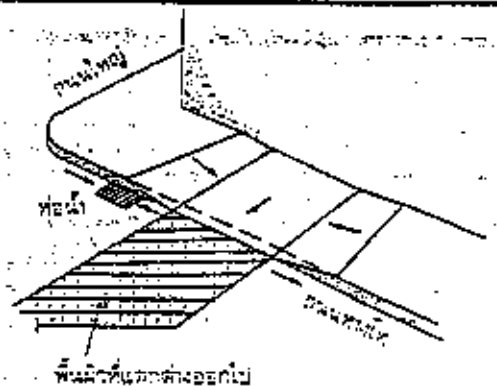

การวัดระดับความเอียงของทางลาด

ข้อแนะนำ

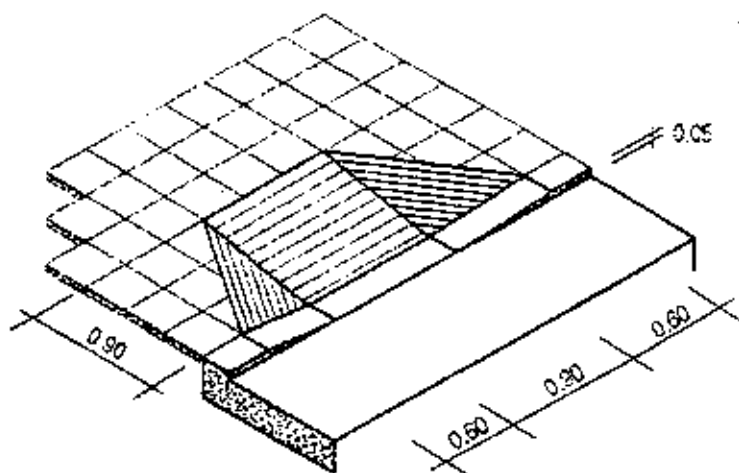
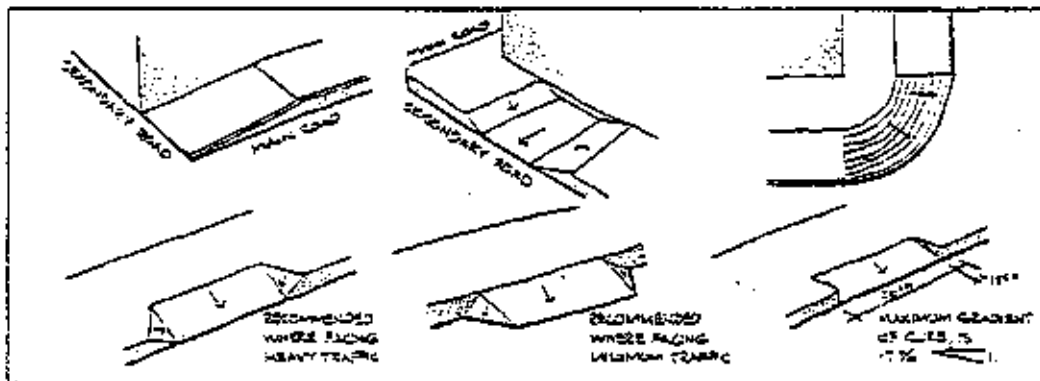
- โดยทั่วไป ตัวหาร ของสัญจรมีความเอียงของทาง หรือเอียงระดับมากกว่า 1:20 ใต้คือเป็นทางลาด

ภาพที่ 25 ทางลาดจากทางเท้าลงสู่ถนน

ภาพที่ 27 ทางลาดตรงทางเดินที่มาประจบกัน

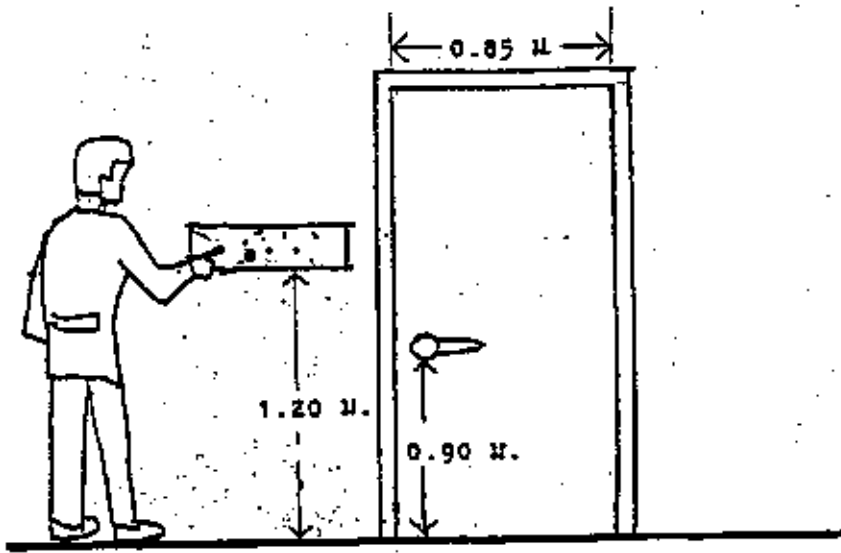
RAMPING OF SIDEWALKS

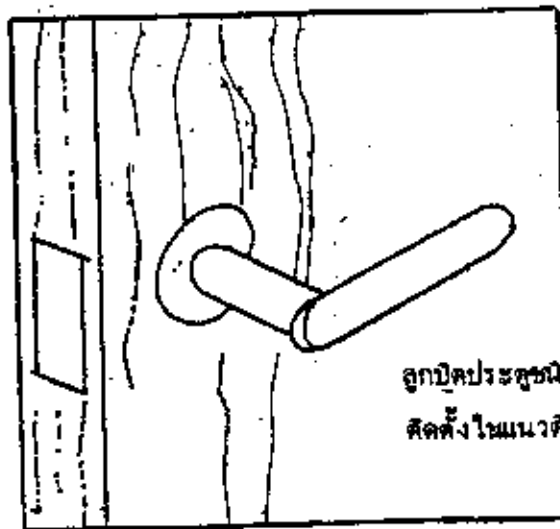
ข้อแนะนำ

- ทางลาดใช้เป็นทางข้ามถนนต้องตัดตั้งเส้นทางเท้า ทำระดับถนน และความลาดชันไม่เกิน 1:12
- ผิวพื้นทางลาดต้องไม่ลื่น

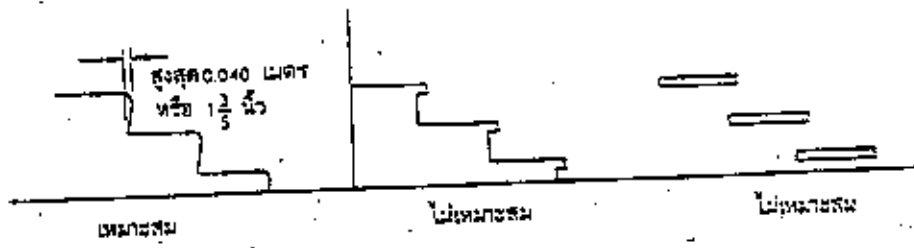
ภาพที่ 28 ทางลาดจากทางเท้าลงสู่ถนน

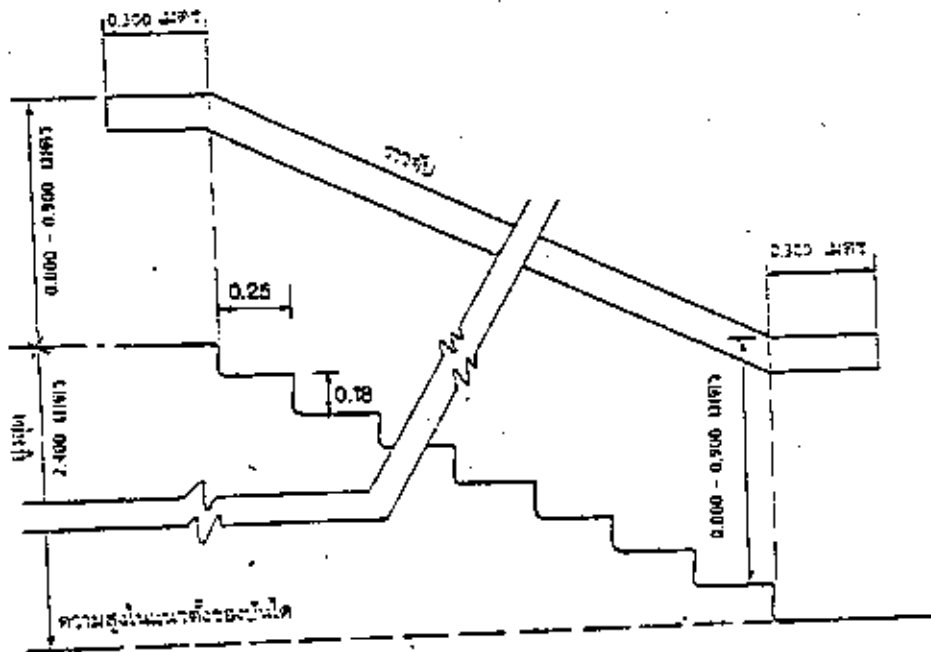
ภาพที่ 29 ประตู

ภาพที่ 30 ลูกบิดประตู

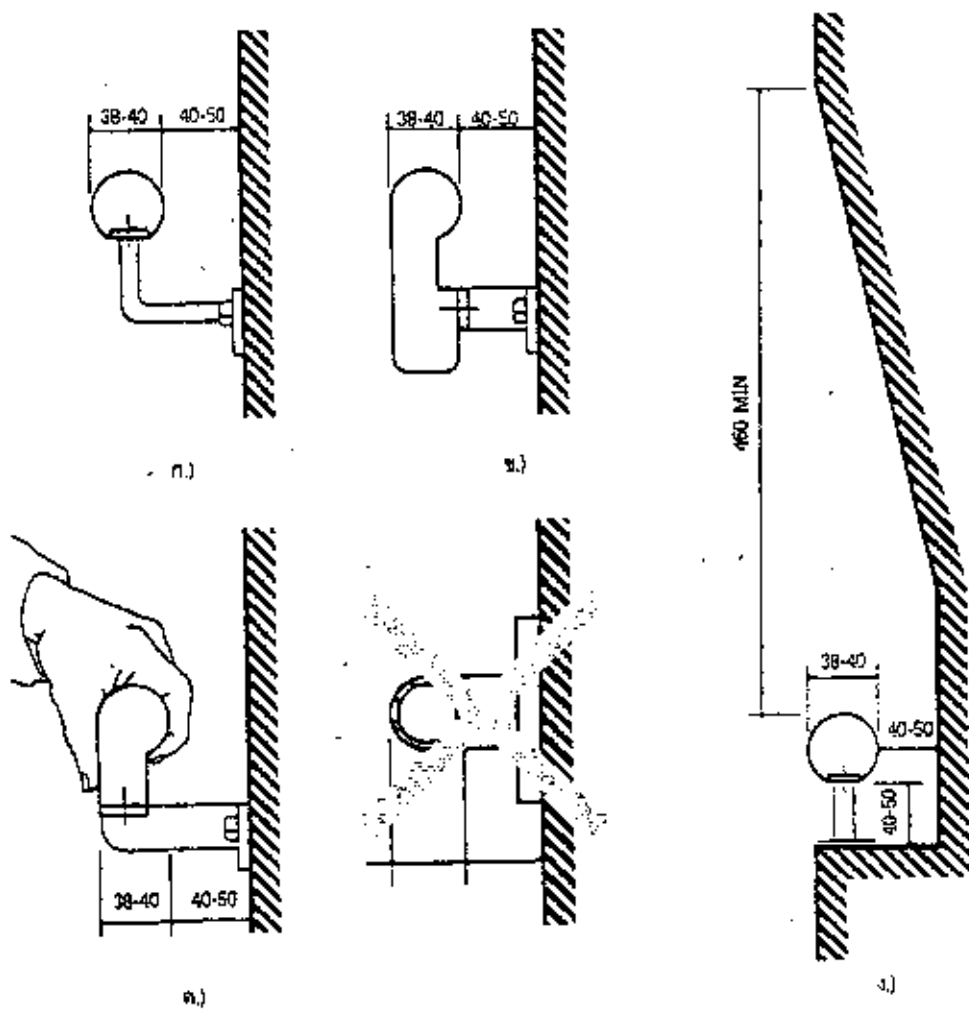
ภาพที่ 31 ลักษณะที่เหมาะสมของชั้นบันได

ภาพที่ 32 ลักษณะของบันได

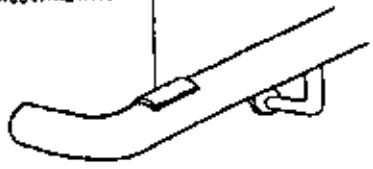

แบบมาตรฐานราวบันได

ขนาด และระยะห่างของราวบันได

แผ่นอักษร BRAILLE
บอกชั้นของพื้นอาคาร

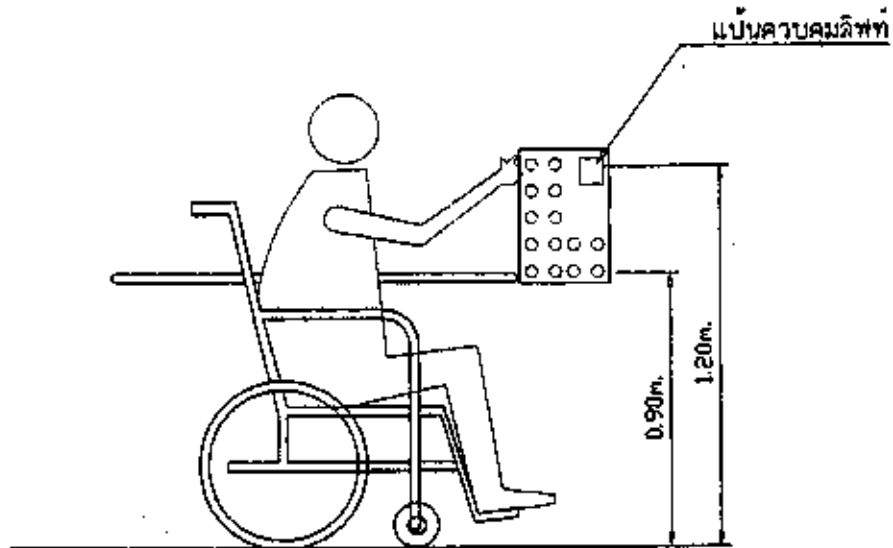
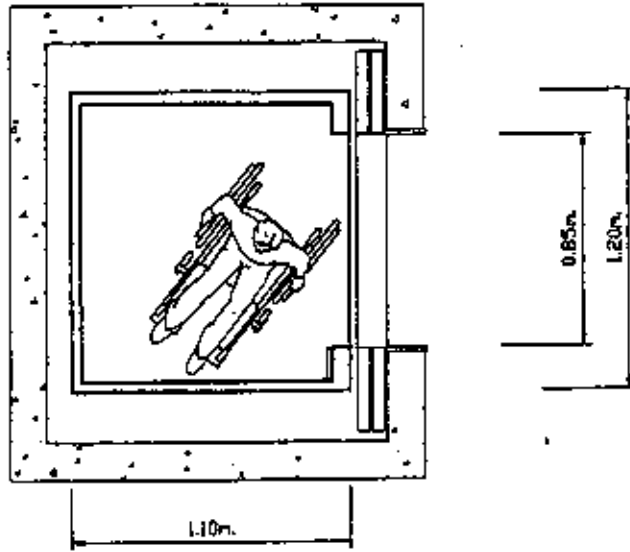
แผ่นอักษร BRAILLE
จัดบริเวณจุดเริ่มต้น และปลายราวบันได
ของแต่ละชั้น เพื่อแสดงบอกตำแหน่งของ
ชั้นพื้นอาคาร

ข้อแนะนำ

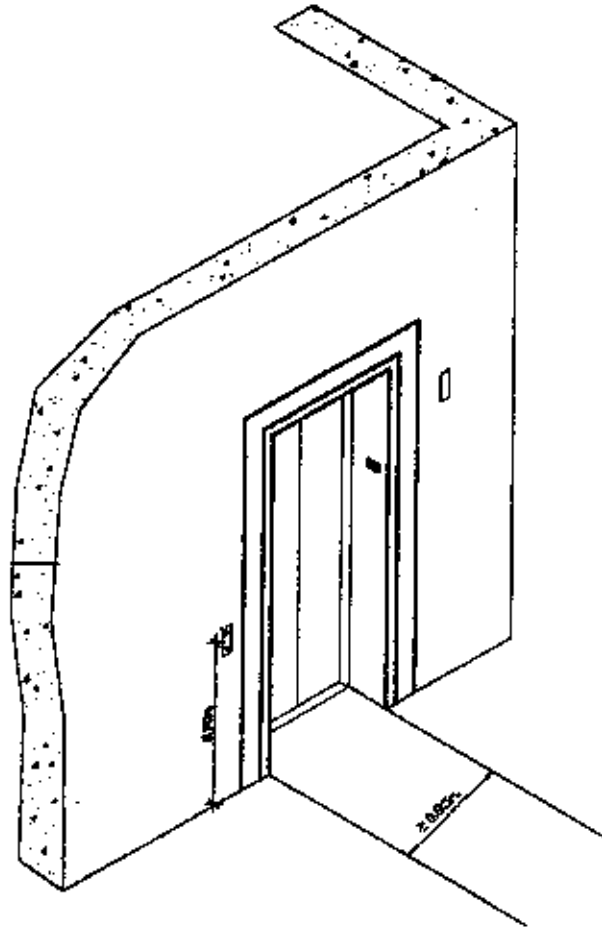
ราวบันไดควรจะมีสีที่มองเห็นได้ชัดเจนจากบริเวณโดยรอบ

ภาพที่ 33

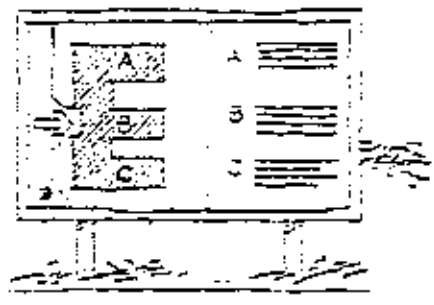
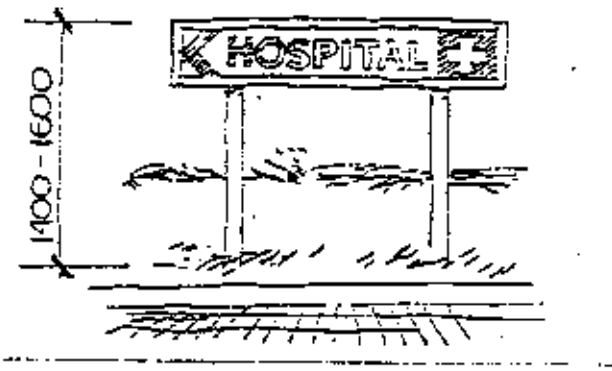
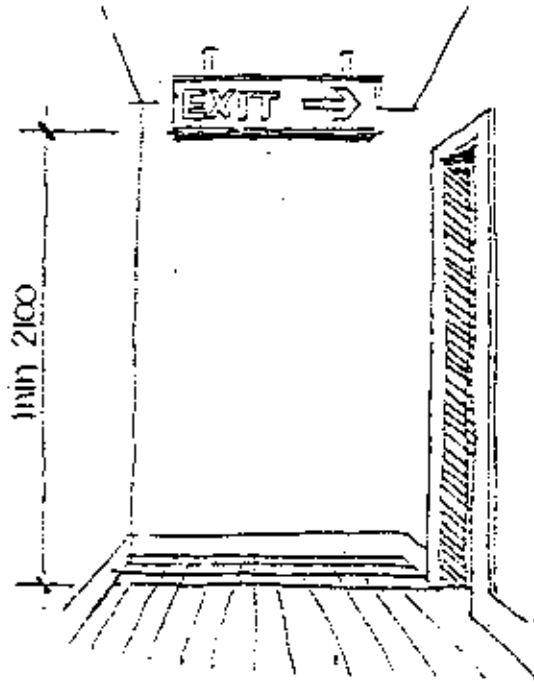
แบบมาตรฐานราวบันได

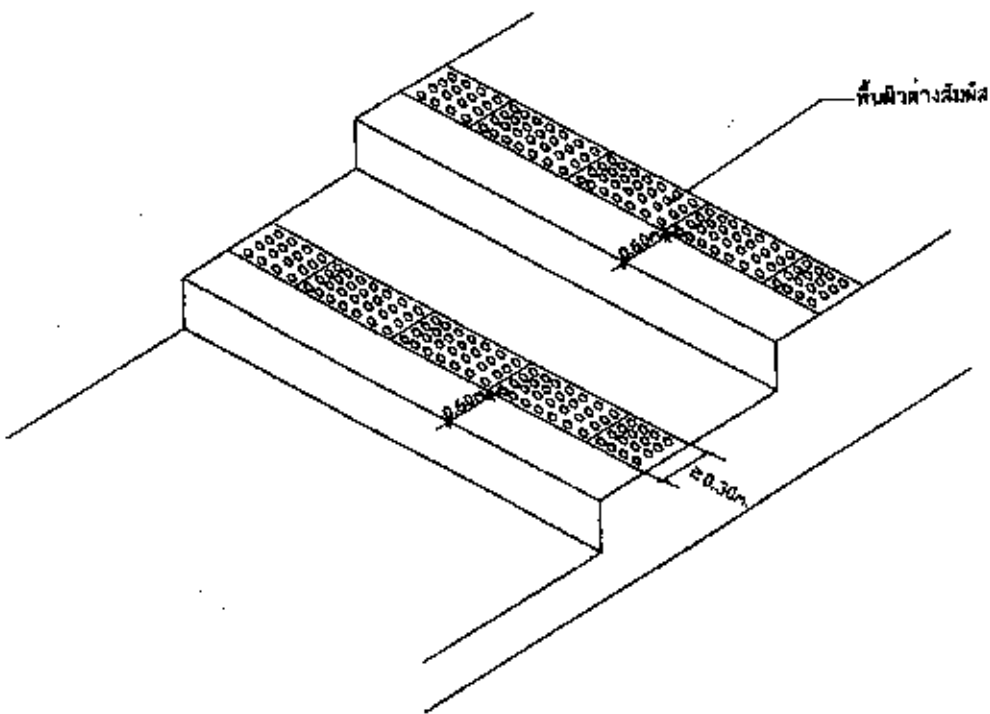
ภาพที่ 34 ลิฟท์

ภาพที่ 36 ประตูลิฟท์

ภาพที่ 36 บัญชีประกาศ

ภาพที่ 37 พื้นผิวต่างสัมผัส

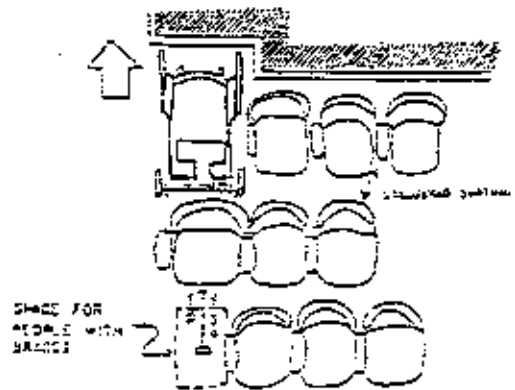
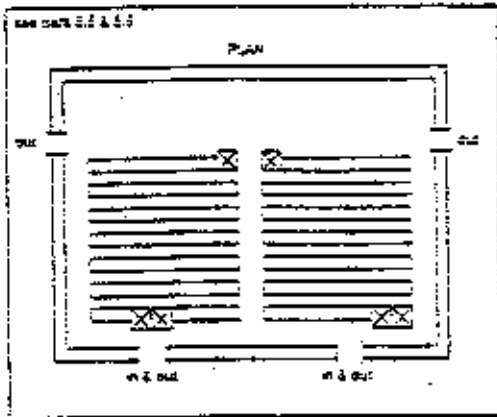
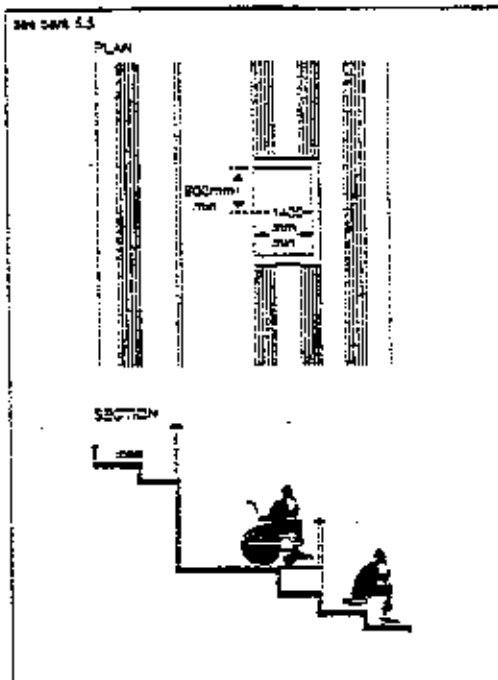
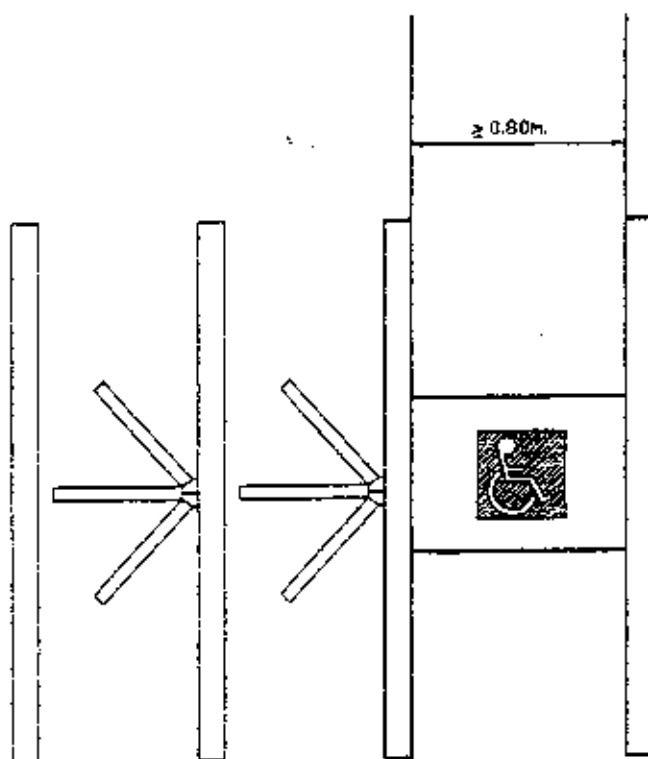

FIG. AREAS SET FOR DISABLED IN PLACES OF ASSEMBLY

ภาพที่ 38
สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ

ภาพที่ 39 ทางเข้า - ออก ซูปเปอร์마켓

บทที่ 3 ข้อวิเคราะห์

3.1 สาเหตุแห่งปัญหาการจกกายภาพแวดล้อมและผลกระทบต่อคนพิการ

โดยทั่วไปลักษณะทางกายภาพของสังคมเมืองหลวง เช่น กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่จะประดับประดาด้วย อาคารสูงขนาดใหญ่ ตึกระฟ้า ลวดงามทันสมัย ทั้งรูปแบบทาง สถาปัตยกรรมและความรุดหน้าของเทคโนโลยีขั้นสูงของงานวิศวกรรม ตลอดจนสองฝั่งถนน ทุกเส้นทางคมนาคมที่จัดสร้างตามระดับมาตรฐานเหล่านี้ จะมีสักก็อาคารที่ได้จัดเตรียมกายภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับคนพิการ ได้เส้นทางเข้าไปและใช้สิ่งอำนวยความสะดวกภายในอาคารนั้นๆ จากปรากฏการณ์ในสังคมปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่า สังคมส่วนใหญ่ยังขาดการตระหนักถึงสิทธิและความเท่าเทียมของสมาชิกในสังคม อีกทั้งลักษณะท่าทีของสังคมที่เป็นสื่อให้ทราบถึง เจตคติที่ยังไม่ถูกต้องต่อคนพิการ¹⁶ เหล่านี้ว่าเป็นสาเหตุอุปสรรคทางสังคมที่สำคัญ (Social Barrier) ซึ่งส่งผลทำให้คนพิการไม่สามารถพึ่งพาตนเองเพื่อไปสู่ความต้องการแต่ละลำดับขั้น ตามทฤษฎีของนักจิตวิทยาชื่อดังชื่อ มาสโลว์ (Maslow)¹⁷ ซึ่งกล่าวว่ามนุษย์จะพัฒนาไปสู่ความสุข ความสำเร็จต้องได้รับการสนองตอบความต้องการตามลำดับขั้นของความต้อการเสียก่อน ลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ซึ่งมาสโลว์เปรียบไว้เสมือนบันได 5 ขั้นได้แก่

1. ความสมหวังและความสำเร็จในชีวิต
2. การมีศักดิ์ศรี เกียรติยศชื่อเสียง
3. ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม หมู่คณะตลอดจนความรักและความ เป็นเจ้าของ
4. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย และสวัสดิการ
5. ความต้องการขั้นพื้นฐาน ปัจจัยสี่ และการพักผ่อนนอนหลับ ฯลฯ

ผลกระทบที่เกิดขึ้นเนื่องจากสาเหตุหลัก ดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ตามมาโดยลำดับจากอดีตที่ผ่านมา ซึ่งได้มีการรวบรวมจากสรุปรายงานการสัมมนาต่าง ๆ เช่น รายงานเบื้องต้นเกี่ยวกับปัญหาของคนพิการ มีดังนี้¹⁸

1. สภาพปัญหาความต้องการทางด้านกรแพทย์ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอันดับแรกที่จะนำไปสู่การแก้ไข ปรับสภาพและฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พบว่าการกระจายบริการทางการแพทย์ยังไม่ทั่วถึงทุกชุมชนโดยเฉพาะชุมชนห่างไกล รวมถึงขาดการจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อคนพิการเข้าถึงบริการทางด้านกรแพทย์

2. สภาพปัญหาความต้องการทางด้านการศึกษา พบว่าจำนวนประมาณ 1 ใน 3 ของคนพิการทั้งหมดได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา และจำนวนผู้ที่ไม่ได้รับการเข้าเรียนเลย มีค่อนข้างสูง ผู้ได้รับการศึกษาถึงขั้นมัธยม และอุดมศึกษามีเพียงจำนวนน้อยมาก หนึ่งใน การจัดบริการการศึกษาพิเศษให้กับเด็กพิการ พบว่ามีจำนวนเด็กพิการประเภทสติปัญญา การได้ยินและการสื่อความหมาย สายตาพิการ พิการแขน ขา ลำตัว และผู้ช่วยเรื้อรังในโรงพยาบาล ที่ได้รับด้านการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 7 ของเด็กพิการในวัยเรียน ทั้งนี้เพราะขาดแคลนสถานที่, เด็กพิการเดินทางไปโรงเรียนไม่ได้, สถานที่เรียนไม่เอื้ออำนวยสำหรับเด็กพิการ เช่น ไม่มีทางลาด สำหรับเก้าอี้ล้อเลื่อนราวจับสำหรับผู้ช่วยหรือคนตามบอด เครื่องหมายพิเศษ สำหรับคนตาบอดหรือหูหนวกเป็นต้น

3. สภาพปัญหาความต้องการด้านสังคม คนพิการมีปัญหากการใช้บริการ สาธารณะทำให้ประสบความยากลำบากในการใช้ชีวิตร่วมกับคนในสังคม โดยการพึ่งพาตนเอง อย่างมีอิสระได้ดังเช่น การไม่ได้รับความสะดวกทางการคมนาคม อาทิเช่น

1). ขาดความสะดวกในทางขึ้นลงรถประจำทาง ไม่มีทางลาด (Ramp) ที่จอดรถเฉพาะคนพิการ

2). ขาดบริการสาธารณะต่าง ๆ เช่น โทรศัพทสาธารณะ ห้องน้ำ สำหรับคนพิการ สโมสร ศูนย์กีฬา และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีปัญหาเรื่องอุบัติเหตุจากผู้ใช้รถ ใช้ถนน

3). ขาดความระมัดระวังไม่คำนึงถึงความปลอดภัยของคนพิการ เช่น สัญญาณการข้ามถนนที่ปลอดภัย การเปิดท่อน้ำทิ้งไว้โดยไม่มีฝาครอบตามทางเดิน ฯลฯ

4. สภาพปัญหาความต้องการด้านอาชีพ สถาบันการฝึกอาชีพให้กับคนพิการ ยังขาดความพร้อม ในด้านอาคารสถานที่ อุปกรณ์เครื่องมือที่ทันสมัยและสอดคล้องกับตลาดแรงงานและอุตสาหกรรมใหญ่ ปัญหาด้านกายภาพแวดล้อมของคนพิการที่จะนำคนพิการ ไปสู่การจ้างงาน เช่น ไม่มีที่พักในโรงงานทำให้คนพิการไม่สามารถเดินทางด้วยตนเอง ไปยังสถานที่ทำงานสภาพแวดล้อม ในที่ทำงานไม่เอื้ออำนวย ต่อสภาพคนพิการ

จากสภาพปัญหาความต้องการด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการแพทย์ ศึกษา อาชีพ และสังคมดังกล่าวข้างต้นนั้นเป็นปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Handicapping - physical environment) ปัญหาดังกล่าวจะได้รับการสนองตอบต่อการแก้ไขปัญหาให้ได้ผล และมีประสิทธิภาพเพียงไรนั้น ต้องขึ้นอยู่กับการยอมรับของสังคมในเรื่องสิทธิและการใช้โอกาส โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสร้างความเข้าใจ ในเรื่องความต้องการที่แท้จริงของคนพิการ เช่นเดียวกับมนุษย์ทั่วไป โดยข้อเท็จจริงแล้ว¹⁹ คนพิการส่วนใหญ่ไม่ต้องการความสงสารที่ได้รับการตอบสนองด้วยการให้เปล่า แต่ต้องการโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาในฐานะที่เป็นทรัพยากรทางมนุษย์ ดังนั้นความสำคัญทางด้านจิตใจโดยเฉพาะเจตคติของชุมชน สังคม

และสิ่งแวดล้อมของคนพิการมีอิทธิพลอย่างมาก ต่อการส่งผลความสำเร็จของการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านสังคมที่ถือว่าเป็นทางสู่ความสำเร็จในชีวิตของคนพิการ ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จนสามารถที่จะใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี

3.2 ความชัดเจนและความต่อเนื่องของแนวนโยบาย

ตามเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติ การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 และแนวนโยบายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้านสังคม ที่มุ่งเน้นให้คนพิการได้รับการสงเคราะห์ การพัฒนาและการฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยการยอมรับและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและสิ่งอำนวยความสะดวกบริการต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับคนพิการ และเพื่อเป็นการสงเคราะห์คนพิการ ให้รัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวง กำหนดลักษณะอาคาร สถานที่ ยานพาหนะหรือบริการสาธารณะอื่น ที่ต้องมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกโดยตรงแก่คนพิการ ซึ่งในนโยบายไม่กำหนดเงื่อนไขของเวลาการออกกฎกระทรวง ด้านการกำหนดให้อาคาร สถานที่ และบริการสาธารณะ อื่นทั้ง แนวคิดในมาตรา 18 ก็มีลักษณะส่งเสริมให้เกิดการจูงใจ เจ้าของอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ หรือบริการสาธารณะอื่น ๆ ซึ่งได้จัดอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกโดยตรงสำหรับคนพิการ ตามนัยแห่ง มาตรา 17 (1) อีกทั้งยังขาดนัยแห่งบทลงโทษสำหรับผู้ไม่ปฏิบัติตามนโยบาย ดังเช่นสาระสำคัญในมาตรา 18 ระบุว่า เจ้าของอาคาร สถานที่ ยานพาหนะ หรือบริการสาธารณะอื่น ๆ ซึ่งได้จัดอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกโดยตรงสำหรับคนพิการ ตามมาตรา 17 (1) มีสิทธิหักเงินค่าใช้จ่ายเป็นสองเท่าของเงินที่เสียไปเพื่อการนั้นออกจากเงินได้สุทธิหรือกำไรสุทธิของปี ที่ค่าใช้จ่ายนั้นเกิดขึ้น แล้วแต่กรณีตามประมวลรัษฎากร นอกจากนี้ความไม่ต่อเนื่องของเวลาการประกาศใช้พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 และการประกาศใช้กฎกระทรวงในด้านการจัดอาคาร สถานที่ บริการสาธารณะที่มีสิ่งอำนวยความสะดวก ปกติการทั้งช่วงระยะห่างกันประมาณถึง 6 ปี จนถึงปัจจุบัน

บัดนี้ถึงเวลาแล้วที่สังคมจะต้องร่วมมือ เร่งรัด ผลักดันให้เกิดการออกกฎกระทรวงได้ประกาศและมีผลบังคับใช้โดยเร่งด่วน อีกประการหนึ่งเพื่อให้เกิดการสอดคล้องกับช่วงระยะเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) และทิศทางของการพัฒนาประเทศ ที่มุ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา

3.3 ทิศนคติของสังคมไทยที่มีต่อการลงทุนด้านการจัดกายภาพแวดล้อม

แนวคิดจากสมาชิกในสังคมบางส่วน เช่น กลุ่มนักธุรกิจและการลงทุนมองเห็นว่า การจัดกายภาพสิ่งแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก สำหรับคนพิการถือว่าเป็นการลงทุนสูงและไม่คุ้มค่า เนื่องจากมีความคาดหวังในผลกำไรที่จะกลับคืนมาก่อนข้างมีความยากลำบาก และต้องใช้เวลานาน

โดยข้อเท็จจริงแล้วการจัดบริการดังกล่าว เป็นเครื่องหมายแสดงถึงความเจริญ
ในสังคมที่จะเสริมสร้างให้การมีส่วนร่วมในสังคมได้อย่างแท้จริง และเท่าเทียมกัน (Full
participation and Equality) เนื่องจากจะเป็นการส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์ร่วมกันได้อย่าง
หลากหลาย และมีความคุ้มทุนกล่าวคือนอกจากการจัดสร้างบริการสิ่งอำนวยความสะดวก ใน
การดำรงชีวิตประจำวันให้กับคนพิการแล้วยังเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมซึ่งได้
แก่บุคคลทั่วไป และกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคม เช่น ผู้สูงอายุ เด็ก สตรีมีครรภ์ ผู้ป่วยจาก
ประสพอุบัติเหตุ และเจ็บป่วยชั่วคราว ผู้อยู่ระหว่างรักษาบำบัดทางกายภาพและในระยะยาว
คาดว่าจะนับรวมกลุ่มนักศึกษา นักรูทกิจ นักท่องเที่ยวซึ่งเป็นคนพิการชาวต่างประเทศ ที่กำหนด
จะเดินทางมาร่วมในกิจกรรมแข่งขันกีฬา FESPIC GAMES ในระหว่างวันที่ 10 - 16
มกราคม พ.ศ. 2542 (ปี 1999) ที่จะจัดขึ้น ณ กรุงเทพมหานคร

นอกเหนือจากนั้นแล้ว การลงทุนเพื่อการพัฒนาคนพิการ นับว่าเป็นการพัฒนา
ทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้คนพิการได้กลับมาเป็นกำลังผลิต (Productive) ส่วนหนึ่งของประเทศ
มากกว่าการเป็นภาระทางสังคม จากจุดหมายของการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทางสังคมซึ่งมุ่ง
เน้นส่งเสริมให้สังคมยอมรับในความสามารถของคนพิการ และให้สิทธิในการอยู่ร่วมกันในสังคม
เดียวกันนัยก้อย่อ ยอมรับ ให้โอกาสแก่คนพิการที่จะใช้ชีวิตและมีโอกาสกระทำความดี ประโยชน์
ให้กับสังคม ²⁰

มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2537 ²¹ เรื่องการฟื้นฟูสมรรถ
ภาพคนพิการทางด้านอาชีพและการจ้างงานคนพิการ ได้กำหนดให้กรมพัฒนาฝีมือแรงงานให้
การสนับสนุนจัดการฝึกอาชีพแก่คนพิการในสถาบันการฝึกอาชีพร่วมกับคนปกติ พร้อมทั้ง
ปรับปรุงหลักสูตรการเรียน การสอน บุคลากร และจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานอาคาร
สถานที่ให้แก่คนพิการ ให้กรมการจัดหางาน ให้การสนับสนุนจัดหางานแก่คนพิการ โดยจัดตั้ง
ฝ่ายจัดหางานคนพิการในกองส่งเสริมการมีงานทำ และเจ้าหน้าที่จัดหางานประจำ เขตต่าง ๆ
เพื่อให้บริการแก่คนทั่วไปและคนพิการด้วยรวมทั้งให้กระทรวงศึกษาธิการจัดการปรับปรุงหลัก
สูตรบุคลากรและจัดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรับคนพิการเข้าศึกษาและฝึกอาชีพ จึงส่งผลให้
มีการขยายบริการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทางอาชีพเพิ่มขึ้นอีก

บทที่ 4 ข้อเสนอแนะ

4.1 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาของรัฐบาลในการเร่งรัดผลักดันให้มีการออกกฎกระทรวง เรื่อง การจัดตั้งอำนาจความสะดวกสำหรับคนพิการให้มีผลบังคับใช้ในเร็ววันนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 โดยมุ่งจะกำหนดมาตรฐานที่แน่นอนเกี่ยวกับลักษณะอาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ภายในภายนอกอาคารบนถนนทางเดินเท้า สถานที่สาธารณะต่างๆ รวมทั้งการจัดสิ่งกีดขวางต่างๆ

ดังนั้นเพื่อให้กิจกรรมด้านการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สำหรับคนพิการได้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ในลักษณะที่เป็นกระบวนการที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับปัจจุบันที่เน้นให้คนเป็นเป้าหมายหลัก ของการพัฒนาประเทศโดยให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และกำหนดทิศทางการพัฒนาในลักษณะแบบองค์รวมกล่าวคือพัฒนาแบบรวมส่วนหรือบูรณาการที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นที่คาดหวังว่าจะส่งผลให้คนพิการได้รับประโยชน์จากการพัฒนามากขึ้น สามารถเสริมสร้างขีดความสามารถในการยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น และเข้าถึงบริการการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคมได้อย่างมั่นคงและต่อเนื่องสืบไป ผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงานเพื่อป้องกัน แก้ไขปัญหาและเพื่อสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง องค์การพัฒนาเอกชน องค์การธุรกิจ สถาบันการศึกษา รวมทั้งผู้ที่สนใจจะศึกษารูปแบบแนวทางการดำเนินงานเพื่อการ พัฒนากายภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับคนพิการ ได้นำไปใช้ประโยชน์เป็นข้อมูล เป็นรูปแบบ การดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามเจตนารมณ์ แห่งพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการตามพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 โดยเฉพาะนโยบายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้านสังคมได้เกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ดังนี้

1. หน่วยงานของรัฐที่มีภารกิจ หน้าที่ความรับผิดชอบดำเนินงาน ควรศึกษาถึงสภาพปัญหา การศึกษาวิจัยตลอดจน จัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อระดมแนวคิดข้อเสนอแนะ ข้อวิเคราะห์วิจารณ์จากหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ ภาคอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง และนำมาประมวลเป็นกรอบแนวทาง พิจารณากำหนดมาตรการ แผนงาน โครงการพัฒนาระยะยาวและในลักษณะแผนระดับชาติ เกี่ยวกับการจัดกายภาพแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ และ ควรจะดำเนินงานแบบองค์รวมคือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกองค์การจะต้องร่วมกันคิด ร่วมกันวิเคราะห์ร่วมกันทำ โดยยึดหลักการพื้นที่และภารกิจ ทั้งนี้เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำแผนงานโครงการระดับชาตินั้น ๆ ไปกำหนดแนวทางปฏิบัติงานในหลาย ๆ ส่วนโดยพร้อมเพรียงกันได้อย่างสมบูรณ์ครบถ้วนหนึ่ง

ลักษณะของแผนงาน โครงการพัฒนาในระดับชาติ นั้น ควรจะเป็นแผนระยะยาวที่ประกอบด้วยแนวทางหลัก 3 แนวทางคือ

(1). การป้องกัน เพื่อฝึกพิทักษ์สิทธิประโยชน์ของคนพิการ โดยการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ครอบครัว ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องการป้องกันช่วยเหลือ พิเศษและพัฒนาคนพิการให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ รวมทั้งรณรงค์ความรู้ ความเข้าใจ แก่ประชาชนและชุมชนให้มีทัศนคติที่ดีและเกิดการยอมรับในความเท่าเทียมกันของคนพิการ รวมไปถึงการสร้างจิตสำนึก เจตคติที่ดีของสังคมและคนพิการให้เข้าใจในสถานภาพได้อย่างถูกต้องและต่อเนื่อง

(2). การแก้ไขปัญหาเพื่อกำหนดแผนงานโครงการระยะยาว ในลักษณะแผนปฏิบัติการเพื่อให้การจัดบริการสิ่งอำนวยความสะดวก จากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เป็นไปอย่างกว้างขวางเหมาะสมกับลักษณะของพื้นที่ทั้งในชนบท และเมืองโดยพร้อมเพียงทั่วกัน

(3). การวิจัยเพื่อพัฒนา เพื่อส่งเสริมสนับสนุน การระดมแนวคิดการรณรงค์เพื่อให้การจัดบริการสิ่งอำนวยความสะดวกได้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและถูกต้อง ตามหลักการทั้งในด้านการออกแบบ วางแผน การก่อสร้าง และการควบคุมงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อคนพิการ

2. สนับสนุนให้มีการเร่งรัด และผลักดันการออกกฎกระทรวงเพื่อเป็นกฎหมายในการบังคับให้มีการจัดกายภาพแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการในเร็ววัน และเพื่อให้ทันต่อช่วงเวลาการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 นี้

3. เผยแพร่ แนวคิดด้านสถาปัตยกรรมการออกแบบ วางผัง อาคารสถานที่ และกายภาพแวดล้อมตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ โดยกำหนดให้เป็นรูปแบบมาตรฐานกลางของประเทศ และเผยแพร่ไปยังสถานศึกษาหน่วยงานของรัฐและเอกชนรวมทั้งสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานและศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม สถานประกอบการ โรงงานภาคอุตสาหกรรมภาค ชลข ได้มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการ และตระหนักถึงความจำเป็นตลอดจนเกิดจิตสำนึกในการร่วมมือสนับสนุนการดำเนินงานในระยะยาว

4. รณรงค์ให้ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจ ในสังคมได้ตระหนักถึง แนวคิดหลักการในเรื่องการจัดกายภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก อีกทั้งความสำคัญและความจำเป็นในสังคมไทยในอันที่จะเอื้ออาทรต่อคนพิการและเกื้อกูลกัน เพื่อสนับสนุนผลักดันให้มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในสังคม

5. ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อมวลชนทุกประเภท ทุกรูปแบบ เพื่อเสริมสร้างเจตคติที่ถูกต้อง และเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและทำที่ต่อคนพิการ เพื่อให้เกิด

การยอมรับในสังคม ระดมแนวคิด ข้อเสนอแนะจากทุกภาคส่วนของสังคมในการรณรงค์ให้มีการจัดสร้างกายภาพแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวกในสาธารณสถานของสังคมอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และมีเครือข่ายเชื่อมโยงไปในทุกระดับ ทั้งชุมชนที่ห่างไกล ชุมชนในเมืองและในชนบท รวมไปถึงสังคม

6. หน่วยงานของรัฐที่มีภารกิจและความรับผิดชอบในการตรวจแบบ อาคาร สถานที่สิ่งก่อสร้าง ควรให้ความสำคัญต่อการติดตาม ตรวจสอบ ชี้แนะ ให้คำปรึกษา ด้านการออกแบบ วางแผนการก่อสร้างทั้งในสถานที่ของทางราชการและสาธารณสถาน และควรมีการประเมินผลการดำเนินงานให้บรรลุตามแบบมาตรฐานกลางที่รัฐกำหนดขึ้น

7. ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ข้อมูล ข่าวสาร เกี่ยวกับการจัดบริการด้านกายภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ ไปยังครอบครัว ชุมชนและสังคม รวมถึงชุมชนที่ห่างไกล ได้รับความรู้ และสามารถเข้ามาใช้บริการดังกล่าวได้อย่างเสมอภาคและทั่วถึง

8. ศึกษาวิจัย ด้านการจัดบริการกายภาพแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ เพื่อหาแนวทางในการกำหนดรูปแบบและระบบการจัดบริการที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้นและตรงตามปัญหาความต้องการ อีกทั้งรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการให้บริการ การเข้าถึงบริการ และการเข้ามาใช้บริการของคนพิการ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องทั้งนี้เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาูปแบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดต่อคนพิการและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคมและท้ายสุดเกิดการสมประโยชน์ต่อทางราชการ

4.2 ข้อสรุป

การนำเสนอแนวคิดและรูปแบบการพัฒนากายภาพแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการนี้ นับเป็นผลพวงจากการดำเนินงานและประสบการณ์ในด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการด้านสังคม และในฐานะที่ผู้เขียนเป็นผู้ทำงานในคณะทำงานกำหนดแบบอาคาร สถานที่สำหรับคนพิการ ในคณะกรรมการกำหนดมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ กอปรกับภารกิจในด้านการบริหารงานด้านช่างในงานจัดสวัสดิการสังคม ของกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ซึ่งรับผิดชอบจัดบริการของรัฐเพื่อผู้ด้อยโอกาสในสังคม ซึ่งบางส่วนจำเป็นต้องเข้ารับการบริการในสถานสงเคราะห์ของรัฐ การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ระดับต่าง ๆ ที่ให้การช่วยเหลือ ดูแล แก้ไขปัญหา หรือให้การพัฒนาฟื้นฟู แก่ผู้รับบริการสงเคราะห์เป็นงานที่ต้องใช้ความเสียสละและอดทนสูง สิ่งสำคัญที่เสริมสร้างร่างกาย แรงใจ ให้กับผู้ปฏิบัติงานรวมถึงผู้รับบริการสงเคราะห์ ก็คือ สภาพแวดล้อมบรรยากาศของอาคาร สถานที่ ที่ให้บริการที่ปลอดสวยงามน่าอยู่อาศัย การจัดสรรพื้นที่อาคาร เป็นสัดส่วนถูกต้องตามความต้องการและประโยชน์ใช้สอย จะช่วยให้การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่เป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว เป็นการเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงาน และยังส่งผลถึงการพัฒนาการปรับสภาพทางด้านร่างกายและจิตใจ ให้แก่ผู้ด้อยโอกาสอีกทางหนึ่งด้วย

ในปัจจุบันได้มีการรณรงค์เกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ซึ่งเป็นสมาชิกและทรัพยากรที่มีคุณค่าของสังคม โดยเน้นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมต่าง ๆ แต่การที่จะเปิดทางให้คนพิการมีโอกาสใช้ชีวิตภายนอก กับคนทั่วไปได้นั้นจำเป็นต้องมีการปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมทั้งในเมืองและชนบท ในด้านอาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เรียกว่า " สภาพภาพแวดล้อมสำหรับคนพิการ " ซึ่งรูปแบบของอาคารที่อำนวยความสะดวกให้คนพิการช่วยตัวเองในการเคลื่อนไหวได้อย่างมีอิสระ ในระดับหนึ่งนั้น มีได้จำกัดที่จะจัดสร้างแต่เพียงภายในสถานสงเคราะห์คนพิการ ศูนย์ฝึกอาชีพคนพิการเท่านั้น แม้แต่อาคารที่ทำการอื่น ๆ เช่น สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานและศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานของกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ก็ยังต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวก หรืออุปกรณ์พื้นฐานต่าง ๆ เช่น ทางลาดหรือราวจับซึ่งหากจะพิจารณาคุณสมบัติประโยชน์ในมุมกว้างว่า นอกจากคนพิการจะใช้ประโยชน์ได้ดีซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักแล้ว ผลพลอยได้ที่ตามมาคือ บรรดาสมาชิกในสังคมกลุ่มอื่น ๆ เช่น ผู้สูงอายุ สตรีมีครรภ์ หรือผู้เจ็บป่วยเกี่ยวกับแขน ขา ชั่วคราวก็มีความต้องการและมีความจำเป็นในการร่วมใช้ประโยชน์ดังกล่าวด้วย ซึ่งนับว่าเป็นการคุ้มค่าและสมประโยชน์อย่างยิ่ง สำหรับการจัดให้มีบริการดังกล่าวขึ้นในงานสวัสดิการสังคมของรัฐในลักษณะของการเป็นผู้นำ และเป็นต้นแบบของการจัดกายภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก แล้วควรจะพิจารณาโดยกว้างออกไปถึงภาพรวมของระดับประเทศ นับว่าเป็นความจำเป็นและเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างเครือข่ายการจัดบริการดังกล่าวไปยังภาคเอกชน ภาคธุรกิจ ภาคอุตสาหกรรม สถานประกอบการต่าง ๆ ฯลฯ ได้มีส่วนร่วมในการเตรียมการ จัดแปลง และก่อสร้างให้มีกายภาพแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมสำหรับคนพิการขึ้นในสังคม ในลักษณะกระจาย แพร่หลาย และทั่วถึงทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคของประเทศ

เชิงอรรถ

1. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, “แผนงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พศ.2540-2544)”, หน้า ง.
2. พันตำรวจโทหญิง เอมอร ไร่บัวแดง, “ประสิทธิผลของการปฏิบัติตามนโยบายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ : ด้านสังคม.”, (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตคณะพัฒนาสังคม) หน้า 1.
3. ขนิษฐา เทวินทรภักดี, “การดูแลบุคคลพิการ หน่วยที่ 1 “ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, พศ. 2534 , หน้า 7-8
4. กรมประชาสงเคราะห์, “ เอกสารปีคนพิการสากล “ พศ. 2534 , หน้า 10.
5. สำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ กรมประชาสงเคราะห์, “ พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พศ. 2534 ” กรุงเทพมหานคร : กรมประชาสงเคราะห์ พศ. 2534 , หน้า 16.
6. พันตำรวจโทหญิง เอมอร ไร่บัวแดง, “ประสิทธิผลของการปฏิบัติตามนโยบายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ : ด้านสังคม” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตคณะพัฒนาสังคม) หน้า 4.
7. ขนิษฐา เทวินทรภักดี, “ แนวทางการฟื้นฟูทางไปสู่ความสุขและความสำเร็จของคนพิการ” หน้า 29.
8. กรมประชาสงเคราะห์, “ เอกสารปีคนพิการสากล พศ. 2534” หน้า 11.
9. UN-ESCAP, “ Promotion of Non-handicapping Physical-Environments for Disabled Persons. New York “, 1995, P.9.
10. จูรีรัตน์ ผ่องแผ้ว, “ ACCESS วิถีสู่โลกกว้าง”, กฎหมายเพื่อคนพิการ, หน้า110-115.
11. พันตำรวจโทหญิง เอมอร ไร่บัวแดง, “ประสิทธิผลของการปฏิบัติตามนโยบายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ : ด้านสังคม,” หน้า 88.
12. พันตำรวจโทหญิง เอมอร ไร่บัวแดง, “ประสิทธิผลของการปฏิบัติตามนโยบายการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการคนพิการ : ด้านสังคม”, หน้า 89.
13. สำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ กรมประชาสงเคราะห์, ร่างแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พศ. 2540-2544) , หน้า 6.
14. สำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ กรมประชาสงเคราะห์, ร่างแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พศ. 2540-2544) หน้า 41.
15. วันชาติ สวัสดิ์, “งานสถาปัตยกรรม กับงานสวัสดิการสังคม” , หน้า 11.
16. ขนิษฐา เทวินทรภักดี, “แม่้วางทางการฟื้นฟูทางไปสู่ความสุขและความสำเร็จของคนพิการ” , หน้า 33-34.

17. ปราวณี แก้วเจริญ และพัฒน์ ภาสบุตร, เอกสารสอนชุดวิชา “การดูแลคนพิการหน่วยที่ 8”
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช, พศ.2534, หน้า 396
18. ชนิษฐา เทวินทรภักดี, เอกสารสอนชุดวิชา “ การดูแลคนพิการ หน่วยที่ 1 ”
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช, พศ.2534, หน้า 23-25.
19. ชนิษฐา เทวินทรภักดี, “แนวทางการฟื้นฟูทางไปสู่ความสุขและความสำเร็จคนพิการ,”
หน้า 40.
20. ชนิษฐา เทวินทรภักดี, “แนวทางการ ฟื้นฟูทางไปสู่ความสุขและความสำเร็จของคน
พิการ,” หน้า 19.
21. ชนิษฐา เทวินทรภักดี, “ แนวทางการ ฟื้นฟูทางไปสู่ความสุขและความสำเร็จของคน
พิการ,” หน้า 63-64.

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมประชาสัมพันธ์ , “พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พศ. 2534”

สำนักงานคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ, 2537

ขนิษฐา เทวินทรภักดี , แนวทางการฟื้นฟูทางไปสู่ความสุขและความสำเร็จของคนพิการ

สำนักงานฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ กรมประชาสงเคราะห์

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม, 2539.

จุรีรัตน์ ผ่องแผ้ว , “ACCESS วิถีสู่โลกกว้าง” กฎหมายเพื่อคนพิการ สภาคนพิการ

ทั่วประเทศแห่งประเทศไทย, 2535.

ปราณี แก้วเจริญ, และพัฒนา ภาสบุตร , “การอบรมเลี้ยงดูบุคคลพิการ” เอกสารการสอนชุด

วิชาการดูแลบุคคลพิการ กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2534.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาคนและสังคมในช่วง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พศ.2540-2544)

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2539.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติฉบับที่ 8 (พศ.2540-2544) กรุงเทพมหานคร : เม็ดทรายพริ้นติ้ง, 2538.

สมพร แซ่ฮัง , “ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในงานของคนพิการในสถานประกอบการ

เอกชน ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” กรุงเทพฯ :มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร, 2540.

พันตำรวจโทหญิง เอมอร ไชยบัวแดง, “ประสิทธิผลของการปฏิบัติตามนโยบายการฟื้นฟู

สมรรถภาพคนพิการ : คำสั่งกรม” วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต

(พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2539.

เบญจา ชลธารินทร์ , “ เอกสารการสอนชุดวิชาการดูแลบุคคลพิการ” มหาวิทยาลัยสุโขทัย

ธรรมาธิราช 2534

บรรณานุกรม

ภาษาอังกฤษ

- DEPARTMENT OF THE ENVIRONMENT AND THE WELSH OFFICE, ACCESS AND FACILITIES FOR DISABLED PEOPLE, LONDON,HMSO, 1992.
- NATIONAL COMMISSION CONCERNING DISABLED PERSONS, ACCESSIBILITY LAW AND ITS IMPLEMENTING RULES AND REGULATIONS. QUEZON CITY,1985.
- UN-ESCAP. PROMOTION OF NON-HANDICAPPING PHYSICAL ENVIRONMENTS FOR DISABLED PERSONS : GUIDELINES. NEW YORK, 1995.
- UNESCO REGIONAL OFFICE FOR EDUCATION IN ASIA AND THE PACIFIC. DESIGN GUIDE FOR BARRIER-FREE SCHOOLS. BANGKOK,1998.
- DESIGNING FOR THE DISABLED BY SELWYN GOLDSMITH. RIBA PUBLICATION LIMITED.